

Κατὰ Λουκᾶν

Ἐπειδὴ περ¹ πολλοὶ ἐπεχείρησαν² ἀνατάξασθαι³ διήγησιν⁴ περὶ τῶν **1**
 πεπληροφορημένων⁵ ἐν ἡμῖν πραγμάτων,⁶ καθὼς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ **2**
 ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται⁷ καὶ ὑπηρέται⁸ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξεν ἀμοί, **3**
 παρηκολουθηκότι⁹ ἄνωθεν¹⁰ πᾶσιν ἀκριβῶς,¹¹ καθεξῆς¹² σοι γράψαι,
 κράτιστε¹³ Θεόφιλε,¹⁴ ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης¹⁵ λόγων τὴν **4**
 ἀσφάλειαν.¹⁶

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας ἱερεὺς τις **5**
 ὀνόματι Ζαχαρίας,¹⁷ ἐξ ἐφημερίας¹⁸ Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν
 θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἑλισάβετ.¹⁹ Ἦσαν δὲ δίκαιοι **6**
 ἀμφότεροι²⁰ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ
 δικαιομασιν²¹ τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι.²² Καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι **7**
 ἡ Ἑλισάβετ¹⁹ ἦν στείρα,²⁴ καὶ ἀμφότεροι²⁰ προβεβηκότες²⁵ ἐν ταῖς
 ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν.

¹ ἐπειδὴ περ, inasmuch as, since. ² ἐπιχειρέω, endeavor, attempt. ³ ἀνατάσσομαι, arrange in order, compile. ⁴ διήγησις, εως, ἡ, narrative, account. ⁵ πληροφορέω, fulfill, accomplish fully. ⁶ πρᾶγμα, τος, τό, deed, matter. ⁷ αὐτόπτης, ου, ὁ, eyewitness. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁰ ἄνωθεν, from above, again. ¹¹ ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹² καθεξῆς, successively, in order. ¹³ κράτιστος, most noble, most excellent. ¹⁴ Θεόφιλος, ου, ὁ, Theophilus. ¹⁵ κατηχέω, teach by word of mouth. ¹⁶ ἀσφάλεια, ας, ἡ, certainty, security. ¹⁷ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁸ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ¹⁹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ²⁰ ἀμφότεροι, both, both of two. ²¹ δικαίωμα, τος, τό, regulation, righteous deed. ²² ἄμεμπτος, blameless. ²³ καθότι, according as, because. ²⁴ στείρος, barren. ²⁵ προβαίνω, go forward, advance.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν¹ αὐτὸν ἐν τῇ τάξει² τῆς ἐφημερίας³ αὐτοῦ 8
 ἔναντι⁴ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἱερατείας,⁶ ἔλαχεν⁷ τοῦ θυμιάσαι⁸ 9
 εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος ἦν τοῦ λαοῦ 10
 προσευχόμενον ἕξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος.⁹ Ὡφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος 11
 κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου¹⁰ τοῦ θυμιάματος.⁹ Καὶ 12
 ἐταράχθη¹¹ Ζαχαρίας¹² ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν¹³ ἐπ' αὐτόν. Εἶπεν δὲ 13
 πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία·¹² διότι¹⁴ εἰσηκούσθη¹⁵ ἡ
 δέησίς¹⁶ σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ¹⁷ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις
 τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἔσται χαρὰ σοι καὶ ἀγαλλίασις,¹⁸ καὶ 14
 πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει¹⁹ αὐτοῦ χαρήσονται. Ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον 15
 τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα²⁰ οὐ μὴ πίνη, καὶ πνεύματος ἁγίου
 πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας²¹ μητρὸς αὐτοῦ. Καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν 16
 Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται 17
 ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας
 πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς²³ ἐν φρονήσει²⁴ δικαίων, ἐτοιμάσαι
 κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.²⁵ Καὶ εἶπεν Ζαχαρίας¹² πρὸς τὸν ἄγγελον, 18
 Κατὰ τί γινώσκειαι τοῦτο; Ἐγὼ γὰρ εἰμι πρεσβύτης,²⁶ καὶ ἡ γυνή μου
 προβεβηκυῖα²⁷ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν 19

¹ ἱερατεύω, be a priest, perform priestly service. ² τάξις, εως, ἡ, arranging, order. ³ ἐφημερία, ας, ἡ, division, class (of temple priests). ⁴ ἔναντι, before (gen), before. ⁵ ἔθος, ους, τό, custom. ⁶ ἱερατεία, ας, ἡ, priestly office, priesthood. ⁷ λαγχάνω, chose by lot, receive. ⁸ θυμιάω, burn or offer incense, burn incense. ⁹ θυμίαμα, τος, τό, incense. ¹⁰ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹³ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁴ διότι, because, on this account. ¹⁵ εἰσακούω, listen, hear. ¹⁶ δέησις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁷ Ἐλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁸ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹⁹ γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²⁰ σίκερα, τό, beer, liquor. ²¹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²² προέρχομαι, go in front, precede. ²³ ἀπειθής, disobedient, unbelieving. ²⁴ φρόνησις, εως, ἡ, way of thinking, insight. ²⁵ κατασκευάζω, prepare, build. ²⁶ πρεσβύτης, ου, ὁ, old man. ²⁷ προβαίνω, go forward, advance.

αὐτῷ, Ἐγὼ εἰμι Γαβριήλ¹ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ
 ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. Καὶ ἰδού, 20
 ἔση σιωπῶν² καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι, ἄχρι ἥς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
 ἄνθ³ ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς
 τὸν καιρὸν αὐτῶν. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν⁴ τὸν Ζαχαρίαν·⁵ καὶ 21
 ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν⁶ αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. Ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο 22
 λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτασίαν⁷ ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ
 αὐτὸς ἦν διανεύων⁸ αὐτοῖς, καὶ διέμενεν⁹ κωφός.¹⁰ Καὶ ἐγένετο, ὡς 23
 ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας¹¹ αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον
 αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν¹² Ἑλισάβετ¹³ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ 24
 περιέκρυβεν¹⁴ ἑαυτὴν μῆνας¹⁵ πέντε, λέγουσα ὅτι Οὕτως μοι πεποίηκεν 25
 ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν¹⁶ ἀφελεῖν¹⁷ τὸ ὄνειδός¹⁸ μου ἐν
 ἀνθρώποις.

Ἐν δὲ τῷ μηνὶ¹⁹ τῷ ἕκτῳ¹⁹ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριήλ¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς 26
 πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρέτ,²⁰ πρὸς παρθένον²¹ 27
 μεμνηστευμένην²² ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυὶδ· καὶ τὸ ὄνομα

¹ Γαβριήλ, ὁ, Gabriel. ² σιωπᾶω, be silent, keep silence. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ χρονίζω, spend or take time, delay. ⁷ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁸ διανεύω, make a sign, nod continually. ⁹ διαμένω, remain, continue. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ λειτουργία, ας, ἡ, service, ministry. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ Ἑλισάβετ, ἡ, Elisabeth, Elisabeth. ¹⁴ περικρύπτω, conceal, hide. ¹⁵ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹⁶ ἐπεῖδεν, looked upon, regarded. ¹⁷ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁸ ὄνειδος, ους, τό, disgrace, reproach. ¹⁹ ἕκτος, sixth. ²⁰ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²¹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ²² μνηστεύω, ask in marriage.

τῆς παρθένου¹ Μαριάμ. Καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπεν, 28
 Χαῖρε, κεχαριτωμένη·² ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. 29
 Ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη³ ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο⁴ ποταπὸς⁵
 εἶη ὁ ἀσπασμὸς⁶ οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· 30
 εὔρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Καὶ ἰδού, συλλήψῃ⁷ ἐν γαστρί,⁸ καὶ τέξῃ⁹ 31
 υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Οὗτος ἔσται μέγας, καὶ 32
 υἱὸς ὑψίστου¹⁰ κληθήσεται· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον
 Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει¹¹ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς 33
 αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπεν δὲ Μαριάμ 34
 πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Καὶ 35
 ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται¹² ἐπὶ σέ,
 καὶ δύναμις ὑψίστου¹⁰ ἐπισκιάσει¹³ σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον
 κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. Καὶ ἰδού, Ἑλισάβετ¹⁴ ἡ συγγενής¹⁵ σου, καὶ αὐτὴ 36
 συνειληφυῖα⁷ υἱὸν ἐν γήρει¹⁶ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν¹⁷ ἕκτος¹⁸ ἐστὶν αὐτῇ
 τῇ καλουμένῃ στείρα.¹⁹ Ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει²⁰ παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. 37
 Εἶπεν δὲ Μαριάμ, Ἰδού, ἡ δούλη²¹ κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά
 σου. Καὶ ἀπήλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

¹ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ² χαριτόω, bestow favor on, favor highly. ³ διαταράσσω, trouble greatly, agitate. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ ποταπός, what kind of? what type of? ⁶ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁷ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁸ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁹ τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰ ὑψίστος, highest, most high. ¹¹ βασιλεύω, reign, rule. ¹² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹³ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁴ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative. ¹⁶ γήρας, ρως, τό, old age. ¹⁷ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁸ ἕκτος, sixth. ¹⁹ στείρος, barren. ²⁰ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ²¹ δούλη, ης, ἡ, female slave, bondwoman.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐπορεύθη εἰς τὴν ὄρεινὴν¹ 39
μετὰ σπουδῆς,² εἰς πόλιν Ἰούδα,³ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου,⁴ 40
καὶ ἡσπάσατο τὴν Ἑλισάβετ.⁵ Καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ Ἑλισάβετ⁵ 41
τὸν ἀσπασμὸν⁶ τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹
αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ Ἑλισάβετ,⁵ καὶ ἀνεφώνησεν¹⁰ 42
φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος
ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας⁹ σου. Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ 43
κυρίου μου πρὸς με; Ἴδου γάρ, ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ⁶ σου 44
εἰς τὰ ὠτά μου, ἐσκίρτησεν⁷ τὸ βρέφος⁸ ἐν ἀγαλλιάσει¹¹ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁹
μου. Καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις¹² τοῖς 45
λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. Καὶ εἶπεν Μαριὰμ, Μεγαλύνει¹³ ἡ 46
ψυχὴ μου τὸν κύριον, καὶ ἡγαλλίασεν¹⁴ τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ 47
σωτῆρί¹⁵ μου. Ὅτι ἐπέβλεψεν¹⁶ ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν¹⁷ τῆς δούλης¹⁸ αὐτοῦ. 48
Ἴδου γάρ, ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν¹⁹ με πᾶσαι αἱ γενεαί. Ὅτι ἐποίησέν 49
μοι μεγαλεῖα²⁰ ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ἔλεος 50
αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος²¹ ἐν 51
βραχίονι²² αὐτοῦ· διεσκόρπισεν²³ ὑπερηφάνους²⁴ διανοία²⁵ καρδίας
αὐτῶν. Καθεῖλεν²⁶ δυνάστας²⁷ ἀπὸ θρόνων, καὶ ὑψώσεν²⁸ ταπεινοὺς.²⁹ 52

¹ ὄρεινός, hill country, mountainous. ² σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ³ Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁵ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ⁶ ἀσπασμός, οὗ, ὁ, greeting, salutation. ⁷ σκιρτάω, leap, leap for joy. ⁸ βρέφος, ους, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ ἀναφωνέω, cry out, call out. ¹¹ ἀγαλλίασις, εως, ἡ, delight, great joy. ¹² τελείωσις, εως, ἡ, perfection, fulfillment. ¹³ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁴ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ¹⁵ σωτῆρ, ἡρος, ὁ, savior, deliverer. ¹⁶ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ¹⁷ ταπείνωσις, εως, ἡ, humiliation, humble state. ¹⁸ δούλη, ἡς, ἡ, female slave, bondwoman. ¹⁹ μακαρίζω, consider blessed, happy. ²⁰ μεγαλεῖος, greatness, magnificence. ²¹ κράτος, ους, τό, power, dominion. ²² βραχίων, ονος, ὁ, arm, strength. ²³ διασκορπίζω, scatter, separate. ²⁴ ὑπερήφανος, arrogant, haughty. ²⁵ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ²⁶ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁷ δυνάστης, ου, ὁ, ruler, sovereign. ²⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ²⁹ ταπεινός, humble, downcast.

Πεινῶντας¹ ἐνέπλησεν² ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας³ ἐξαπέστειλεν⁴
 κενούς.⁵ Ἀντελάβετο⁶ Ἰσραὴλ παιδὸς⁷ αὐτοῦ, μνησθῆναι⁸ ἐλέους, καθὼς 54
 ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι
 αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.
 Ἐμεινεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥσει⁹ μῆνας¹⁰ τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν 56
 οἶκον αὐτῆς.
 Τῇ δὲ Ἑλισάβετ¹¹ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν¹² αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν 57
 υἱόν. Καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι¹³ καὶ οἱ συγγενεῖς¹⁴ αὐτῆς ὅτι 58
 ἐμεγάλυνεν¹⁵ κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον¹⁶ αὐτῇ. 59
 Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ¹⁷ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν¹⁸ τὸ παιδίον· καὶ
 ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν.¹⁹ Καὶ 60
 ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. 61
 Καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν ὅτι Οὐδεὶς ἐστὶν ἐν τῇ συγγενείᾳ²⁰ σου ὃς
 καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. Ἐνένευον²¹ δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν 62
 θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. Καὶ αἰτήσας πινακίδιον²² ἔγραψεν, λέγων, 63
 Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμασαν πάντες. Ἀνεώχθη δὲ τὸ 64
 στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα²³ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν

¹ πεινάω, hunger, am hungry. ² ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ³ πλουτέω, be rich, become rich. ⁴ ἐξαποστέλλω, send forth. ⁵ κενός, empty, vain. ⁶ ἀντιλαμβάνομαι, help, take part in. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁹ ὥσει, like, about. ¹⁰ μῆν, ὁ, month, certainly. ¹¹ Ἑλισάβετ, ἡ, Elizabeth, Elisabeth. ¹² τίκω, give birth to, bear. ¹³ περίοικος, ου, ὁ, living around, in the neighborhood. ¹⁴ συγγενής, kindred, relative. ¹⁵ μεγάλυνω, make or declare great, enlarge. ¹⁶ συγχαίρω, rejoice with. ¹⁷ ὀγδοος, eighth. ¹⁸ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ¹⁹ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ²⁰ συγγένεια, ας, ἡ, kinship, relatives. ²¹ ἐνένυω, nod, make signs. ²² πινακίδιον, ου, τό, tablet for writing. ²³ παραχρῆμα, immediately, instantly.

τὸν θεόν. Καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας¹ αὐτούς: 65
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὄρεινῃ² τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο³ πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα.
Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες, Τί 66
ἄρα⁴ τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; Καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ.
Καὶ Ζαχαρίας⁵ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ 67
προεφήτευσεν, λέγων, Εὐλογητὸς⁶ κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι 68
ἐπεσκέψατο⁷ καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν⁸ τῷ λαῷ αὐτοῦ, καὶ ἡγείρεν κέρας⁹ 69
σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς¹⁰ αὐτοῦ – καθὼς ἐλάλησεν 70
διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ – σωτηρίαν 71
ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς: ποιῆσαι 72
ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι¹¹ διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ, 73
ὄρκον¹² ὃν ὤμοσεν πρὸς Ἀβραάμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, 74
ἀφόβως,¹³ ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας,¹⁴ λατρεύειν¹⁵ αὐτῷ ἐν 75
ὁσιότητι¹⁶ καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
ἡμῶν. Καὶ σύ, παιδίον, προφήτης ὑψίστου¹⁷ κληθήσῃ: προπορεύσῃ¹⁸ 76
γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἐτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ: τοῦ δοῦναι γινῶσιν 77
σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐν ἀφέσει¹⁹ ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα²⁰ 78
ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο⁷ ἡμᾶς ἀνατολῇ²¹ ἐξ ὕψους,²² 79

¹ περιοικέω, be in the neighborhood of. ² ὄρεινός, hill country, mountainous. ³ διαλαλέω, discuss, converse together. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ⁶ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁷ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ⁸ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption. ⁹ κέρας, ατος, τό, horn. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ μιμνήσκομαι, remember, recall. ¹² ὄρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ἀφόβως, fearlessly. ¹⁴ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁵ λατρεύω, serve, worship. ¹⁶ ὁσιότης, ητος, ἡ, piety, holiness. ¹⁷ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁸ προπορεύομαι, go on before, precede. ¹⁹ ἀφesis, εως, ἡ, release, forgiveness. ²⁰ σπλάγχνα, ων, τά, bowels, compassion. ²¹ ἀνατολή, ης, ἡ, east, dawn. ²² ὕψος, ους, τό, height, heaven.

ἐπιφᾶναι¹ τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ² θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθύναι
τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης.

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξάνεν⁴ καὶ ἐκραταιοῦτο⁵ πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις 80
ἕως ἡμέρας ἀναδείξω⁶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθεν δόγμα⁷ παρὰ Καίσαρος 2
Αὐγούστου,⁸ ἀπογράφεσθαι⁹ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.¹⁰ Αὕτη ἡ 2
ἀπογραφὴ¹¹ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος¹² τῆς Συρίας¹³ Κυρηνίου.¹⁴ 3
Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι,⁹ ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. 4
Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέτ,¹⁵ εἰς τὴν
Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυίδ, ἣτις καλεῖται Βηθλέεμ,¹⁶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν
ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς¹⁷ Δαυίδ, ἀπογράψασθαι⁹ σὺν Μαριὰμ τῇ 5
μεμνηστευμένῃ¹⁸ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ.¹⁹ Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι 6
αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν²⁰ αὐτήν. Καὶ ἔτεκεν²⁰ τὸν 7
υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον,²¹ καὶ ἐσπαργάνωσεν²² αὐτόν, καὶ
ἀνέκλινεν²³ αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ,²⁴ διότι²⁵ οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ
καταλύματι.²⁶

¹ ἐπιφαίνω, appear, shine. ² σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ³ κατευθύνω, lead, direct. ⁴ αὔξανω, cause to grow, increase. ⁵ κραταιόω, strengthen, confirm. ⁶ ἀνάδειξις, εὐς, ἡ, commissioning, installation. ⁷ δόγμα, τος, τό, a public decree, ordinance. ⁸ Αὐγουστος, ου, ὁ, Augustus. ⁹ ἀπογράφω, register, enroll. ¹⁰ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹¹ ἀπογραφὴ, ἡς, ἡ, census, registration. ¹² ἡγεμονεύω, be governor, rule. ¹³ Συρία, ας, ἡ, Syria. ¹⁴ Κυρήνιος, ου, ὁ, Quirinius. ¹⁵ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁶ Βηθλέεμ, ἡ, Bethlehem. ¹⁷ πατριά, ἄς, ἡ, lineage, family. ¹⁸ μνηστεύω, ask in marriage. ¹⁹ ἔγκυος, pregnant. ²⁰ τίκτω, give birth to, bear. ²¹ πρωτότοκος, first-born. ²² σπαργάνω, wrap in cloths. ²³ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ²⁴ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ²⁵ διότι, because, on this account. ²⁶ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn.

Καὶ ποιμένες¹ ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες² καὶ φυλάσσοντες 8
 φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην³ αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου 9
 ἐπέστη⁴ αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν⁵ αὐτούς· καὶ
 ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε· 10
 ἰδοὺ γάρ, εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ·
 ὅτι ἐτέχθη⁶ ὑμῖν σήμερον σωτήρ,⁷ ὅς ἐστιν χριστὸς κύριος, ἐν πόλει 11
 Δαυὶδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος⁸ ἐσπαργανωμένον,⁹ 12
 κείμενον¹⁰ ἐν φάτνῃ.¹¹ Καὶ ἐξαίφνης¹² ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος 13
 στρατιᾶς¹³ οὐρανοῦ,¹⁴ αἰνούντων¹⁵ τὸν θεόν, καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν 14
 ὑψίστοις¹⁶ θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.¹⁷

Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ 15
 ἄνθρωποι οἱ ποιμένες¹ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ¹⁸ ἕως
 Βηθλεέμ,¹⁹ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονός, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν
 ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες,²⁰ καὶ ἀνεῦρον²¹ τὴν τε Μαριὰμ καὶ τὸν 16
 Ἰωσήφ, καὶ τὸ βρέφος⁸ κείμενον¹⁰ ἐν τῇ φάτνῃ.¹¹ Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν 17
 περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. Καὶ 18
 πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν
 ποιμένων¹ πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει²³ τὰ ῥήματα 19

¹ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² ἀγραυλέω, live outdoors. ³ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ περιλάμπω, shine around. ⁶ τίκτω, give birth to, bear. ⁷ σωτήρ, ἥρος, ὁ, savior, deliverer. ⁸ βρέφος, οὗς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁹ σπαργανόω, wrap in cloths. ¹⁰ κείμαι, lie, be laid. ¹¹ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ¹² ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹³ στρατιά, ᾶς, ἡ, host, army. ¹⁴ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁵ αἰνέω, praise. ¹⁶ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁷ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁸ δὴ, also, indeed. ¹⁹ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ²⁰ σπεύδω, hasten, urge on. ²¹ ἀνευρίσκω, find out, look for. ²² διαγνώριζω, tell abroad, make known. ²³ συντηρέω, preserve, treasure.

ταῦτα, συμβάλλουσα¹ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, 20
δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες³ τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτῶ⁴ τοῦ περιτεμεῖν⁵ αὐτόν, καὶ ἐκλήθη τὸ 21
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ
συλληφθῆναι⁶ αὐτόν ἐν τῇ κοιλίᾳ.⁷

Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ⁸ αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον 22
Μωσέως, ἀνήγαγον⁹ αὐτόν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστήσαι τῷ κυρίῳ – 23
καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου ὅτι Πᾶν ἄρσεν¹⁰ διανοῖγον¹¹ μήτραν¹²
ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται – καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον 24
ἐν νόμῳ κυρίου, Ζεῦγος¹³ τρυγόνων¹⁴ ἢ δύο νεοσσούς¹⁵ περιστερῶν.¹⁶ 25
Καὶ ἰδού, ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα Συμεών,¹⁷ καὶ ὁ
ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβής,¹⁸ προσδεχόμενος¹⁹ παράκλησιν
τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ’ αὐτόν. Καὶ ἦν αὐτῷ 26
κεχρηματισμένον²⁰ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον
πρὶν²¹ ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν: 27
καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν²² τοὺς γονεῖς²³ τὸ παιδίον Ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι

¹ συμβάλλω, discuss, consider. ² ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ αἰνέω, praise. ⁴ ὀκτῶ, eight, 8. ⁵ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ⁶ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁸ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁹ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁰ ἄρσεν, male. ¹¹ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹² μήτρα, ας, ἡ, womb. ¹³ ζεῦγος, ους, τό, yoke, team. ¹⁴ τρυγόνων, ὄνος, ἡ, small pigeon, turtledove. ¹⁵ νεοσσός, ὁ, young bird, young one. ¹⁶ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁷ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ¹⁸ εὐλαβής, devout, God-fearing. ¹⁹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁰ χρηματίζω, instruct, reveal. ²¹ πρὶν, before, formerly. ²² εἰσάγω, lead in, bring in. ²³ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent.

αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον¹ τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο 28
αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας² αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησεν τὸν θεόν, καὶ εἶπεν, Νῦν 29
ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα,³ κατὰ τὸ ῥήμά σου, ἐν εἰρήνῃ: ὅτι 30
εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν⁴ σου, ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον 31
πάντων τῶν λαῶν: φῶς εἰς ἀποκάλυψιν⁵ ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου 32
Ἰσραήλ. Καὶ ἦν Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς 33
λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς Συμεών,⁶ καὶ εἶπεν 34
πρὸς Μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ, οὗτος κεῖται⁷ εἰς πτώσιν⁸ καὶ
ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον:⁹ καὶ 35
σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία:¹⁰ ὅπως ἂν
ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.¹¹ Καὶ ἦν Ἄννα¹² 36
προφῆτις,¹³ θυγάτηρ Φανουήλ,¹⁴ ἐκ φυλῆς Ἀσήρ¹⁵ – αὕτη προβεβηκυῖα
ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας¹⁷
αὐτῆς, καὶ αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα¹⁸ τεσσάρων – ἥ οὐκ 37
ἀφίστατο¹⁹ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείας²⁰ καὶ δεήσεων²¹ λατρεύουσα²²
νύκτα καὶ ἡμέραν. Καὶ αὕτη αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα²³ ἀνθωμολογεῖτο²⁴ 38
τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς προσδεχομένοις²⁵ λύτρωσιν
ἐν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, 39

¹ ἐθίζω, accustom. ² ἀγκάλη, ης, ἡ, arm. ³ δεσπότης, ου, ὁ, master, lord. ⁴ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁵ ἀποκάλυψις, εως, ἡ, revelation, unveiling. ⁶ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ⁷ κεῖμαι, lie, be laid. ⁸ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ⁹ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹⁰ ῥομφαία, ας, ἡ, sword, piercing grief. ¹¹ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹² Ἄννα, ας, ἡ, Anna. ¹³ προφῆτις, ιδος, ἡ, prophet, prophetess. ¹⁴ Φανουήλ, ὁ, Phanuel. ¹⁵ Ἀσήρ, ὁ, Asher. ¹⁶ προβαινῶ, go forward, advance. ¹⁷ παρθενία, ας, ἡ, virginity. ¹⁸ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ¹⁹ ἀφίστημι, withdraw, depart. ²⁰ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ²¹ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ²² λατρεύω, serve, worship. ²³ ἐφίστημι, stand over, come upon. ²⁴ ἀνθωμολογέομαι, praise, give thanks. ²⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁶ λύτρωσις, εως, ἡ, ransoming, redemption.

ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Ναζαρέτ.¹

Τὸ δὲ παιδίον ἠϋξανε², καὶ ἐκραταιοῦτο³ πνεύματι, πληρούμενον σοφίας: 40

καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς⁴ αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ 41

Πάσχα. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς 42

Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔθος⁵ τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων⁶ τὰς ἡμέρας, 43

ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτούς, ὑπέμεινε⁷ Ἰησοῦς ὁ παῖς⁸ ἐν Ἱερουσαλὴμ:

καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ: νομίσαντες⁹ δὲ αὐτὸν ἐν τῇ 44

συνοδίᾳ¹⁰ εἶναι, ἤλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ ἀνεζήτουν¹¹ αὐτὸν ἐν τοῖς

συγγενέσιν¹² καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς:¹³ καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέστρεψαν 45

εἰς Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς 46

εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον¹⁴ ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ

ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. Ἐξίσταντο¹⁵ δὲ πάντες οἱ 47

ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει¹⁶ καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν¹⁷ αὐτοῦ. Καὶ 48

ιδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν:¹⁸ καὶ πρὸς αὐτόν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπεν,

Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι¹⁹

ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; Οὐκ ᾔδειτε 49

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² αὐξάνω, cause to grow, increase. ³ κραταιόω, strengthen, confirm. ⁴ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ ἔθος, οὗς, τό, custom. ⁶ τελειόω, fill, fulfill. ⁷ ὑπομένω, tarry, endure. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ νομίζω, suppose, think. ¹⁰ συνοδία, ας, ἡ, caravan, company traveling together. ¹¹ ἀναζητέω, look, search. ¹² συγγενής, kindred, relative. ¹³ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁴ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹⁵ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁶ σύνεσις, εὖως, ἡ, understanding, insight. ¹⁷ ἀπόκρισις, εὖως, ἡ, answer, reply. ¹⁸ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁹ ὀδυνάω, torment, pain.

ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; Καὶ αὐτοὶ οὐ συνήκαν τὸ ῥῆμα 50

ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ:¹ 51

καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετῆρει² πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.

Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτεν³ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ,⁴ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ 52
ἀνθρώποις.

Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ⁵ τῆς ἡγεμονίας⁶ Τιβερίου⁷ Καίσαρος, 3
ἡγεμονεύοντος⁸ Ποντίου⁹ Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας, καὶ τετραρχούντος¹⁰
τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
τετραρχούντος¹⁰ τῆς Ἰτουραίας¹¹ καὶ Τραχωνίτιδος¹² χώρας, καὶ
Λυσανίου¹³ τῆς Ἀβιληνῆς τετραρχούντος,¹⁰ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα¹⁴ καὶ 2
Καϊάφα,¹⁵ ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου¹⁶ υἱὸν ἐν τῇ
ἐρήμῳ. Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον¹⁷ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁸ 3
κηρύσσων βάπτισμα¹⁹ μετανοίας²⁰ εἰς ἄφεσιν²¹ ἁμαρτιῶν: ὡς γέγραπται 4
ἐν βίβλῳ²² λόγων Ἡσαΐου²³ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος²⁴
ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας²⁵ ποιεῖτε τὰς
τρίβους²⁶ αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ²⁷ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ 5

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² διατηρέω, keep free of, keep safe. ³ προκόπτω, proceed, advance. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ πεντεκαιδέκατος, fifteenth. ⁶ ἡγεμονία, ας, ἡ, rule, management. ⁷ Τιβέριος, ου, ὁ, Tiberius. ⁸ ἡγεμονεύω, be governor, rule. ⁹ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ¹⁰ τετραρχέω, rule over as a tetrarch. ¹¹ Ἰτουραῖος, Ituraea, Ituraean. ¹² Τραχωνίτις, ιδος, ἡ, Trachonitis. ¹³ Λυσανίας, ου, ὁ, Lysanias. ¹⁴ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ¹⁵ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ¹⁶ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ²⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ²¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ²² βιβλος, ου, ἡ, book, scroll. ²³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ²⁴ βοᾶω, cry aloud, shout. ²⁵ εὐθύς, immediately, at once. ²⁶ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ²⁷ φάραγξ, αγγος, ἡ, ravine, chasm.

βουνός¹ ταπεινωθήσεται·² καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ³ εἰς εὐθεΐαν,⁴ καὶ αἱ
τραχεῖαι⁵ εἰς ὁδοὺς λείας·⁶ καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον⁷ τοῦ θεοῦ. 6

Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, 7
Γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ τίς ὑπέδειξεν¹⁰ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης
ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν καρποὺς ἁγίους τῆς μετανοίας·¹¹ καὶ μὴ ἄρξησθε 8
λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι
δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη 9
δὲ καὶ ἡ ἀξίνη¹² πρὸς τὴν ῥίζαν¹³ τῶν δένδρων κεῖται·¹⁴ πᾶν οὖν δένδρον
μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται¹⁵ καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Καὶ 10
ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Τί οὖν ποιήσομεν; Ἀποκριθεὶς δὲ 11
λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας¹⁶ μεταδότω¹⁷ τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ
ἔχων βρώματα¹⁸ ὁμοίως ποιείτω. Ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι¹⁹ βαπτισθῆναι, 12
καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς 13
αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον²⁰ ὑμῖν πράσσετε. 14
Ἐπηρώτων δὲ αὐτόν καὶ στρατεύομενοι,²¹ λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί
ποιήσομεν; Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδένα διασεΐσητε,²² μηδὲ

¹ βουνός, οὐ, ὅ, hill, hillock. ² ταπεινός, humble, humiliate. ³ σκολιός, crooked, unscrupulous. ⁴ εὐθύς, immediately, at once. ⁵ τραχύς, rough, uneven. ⁶ λείος, smooth, level. ⁷ σωτήριος, saving, bringing salvation. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹² ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹³ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁴ κεῖμαι, lie, be laid. ¹⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁶ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁷ μεταδίδωμι, give a share of, share. ¹⁸ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ²⁰ διατάσσω, command, give orders to. ²¹ στρατεύομαι, make war, hence to serve as a soldier. ²² διασεΐω, extort, blackmail.

συκοφαντήσητε:¹ καὶ ἀρκεῖσθε² τοῖς ὀψωνίοις³ ὑμῶν.

Προσδοκῶντος⁴ δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων⁵ πάντων ἐν ταῖς 15

καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, 16

ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅπασιν λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς:

ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα⁶ τῶν

ὑποδημάτων⁷ αὐτοῦ: αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί: 17

οὗ τὸ πτύον⁸ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ⁹ τὴν ἄλωνα¹⁰ αὐτοῦ, καὶ

συνάξει τὸν σίτον¹¹ εἰς τὴν ἀποθήκην¹² αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄχυρον¹³

κατακαύσει¹⁴ πυρὶ ἀσβέστω.¹⁵

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγγελίζετο τὸν λαόν: ὁ δὲ 18

Ἡρώδης ὁ τετράρχης,¹⁶ ἐλεγχόμενος¹⁷ ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρωδιάδος¹⁸ τῆς

γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησεν πονηρῶν ὁ

Ἡρώδης, προσέθηκεν¹⁹ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν, καὶ κατέκλεισεν²⁰ τὸν 20

Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ.

¹ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ² ἀρκεῶ, assist, suffice. ³ ὀψώνιον, ου, τό, compensation, wages. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁶ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁸ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁹ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ¹⁰ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ¹¹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹² ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹³ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹⁴ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹⁵ ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹⁶ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹⁷ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁸ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁹ προστίθηναι, add, add to. ²⁰ κατακλείω, shut up, lock up.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος 21

καὶ προσευχομένου, ἀνεῶχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ 22

πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶ¹ εἶδει² ὡσεὶ³ περιστερὰν⁴ ἐπ' αὐτόν, καὶ

φωνήν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν

σοὶ εὐδόκησα.⁵

Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα⁶ ἀρχόμενος, ὧν – ὡς 23

ἐνομίζετο⁷ – υἱὸς Ἰωσήφ, τοῦ Ἡλίου,⁸ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῆ,¹⁰ τοῦ 24

Μελχί,¹¹ τοῦ Ἰαννά,¹² τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ματταθίου,¹³ τοῦ Ἀμώς, τοῦ 25

Ναούμ,¹⁴ τοῦ Ἑσλίου,¹⁵ τοῦ Ναγκαίου,¹⁶ τοῦ Μαάθ,¹⁷ τοῦ Ματταθίου,¹³ τοῦ 26

Σεμεῖ,¹⁸ τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωανάν,¹⁸ τοῦ Ῥησά,¹⁹ τοῦ 27

Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιήλ,²⁰ τοῦ Νηρί,²¹ τοῦ Μελχί,¹¹ τοῦ Ἀδδὶ,²² τοῦ 28

Κωσάμ,²³ τοῦ Ἐλμωδάμ,²⁴ τοῦ Ἡρ,²⁵ τοῦ Ἰωσή,²⁶ τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ 29

Ἰωρεῖμ,²⁷ τοῦ Ματθαίου,⁹ τοῦ Λευῆ,¹⁰ τοῦ Συμεών,²⁸ τοῦ Ἰούδα, τοῦ 30

Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωανάν,²⁹ τοῦ Ἐλιακείου,³⁰ τοῦ Μελεᾶ,³¹ τοῦ Μαῖνάν,³² τοῦ 31

Ματταθά,³³ τοῦ Ναθάν,³⁴ τοῦ Δαυίδ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβήδ,³⁵ τοῦ Βοόζ,³⁶ 32

τοῦ Σαλμών, τοῦ Ναασσών,³⁷ τοῦ Ἀμιναδάβ, τοῦ Ἀράμ,³⁸ τοῦ Ἑσρώμ, 33

τοῦ Φαρές,³⁹ τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακώβ, τοῦ Ἰσαάκ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ 34

¹ σωματικός, bodily, corporeal. ² εἶδος, ους, τό, form, sight. ³ ὡσεὶ, like, about. ⁴ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ νομίζω, suppose, think. ⁸ Ἡλίου, ὁ, Heli. ⁹ Ματθαίου, ὁ, Matthat. ¹⁰ Λευῆ, ὁ, Levi. ¹¹ Μελχί, ὁ, Melchi. ¹² Ἰαννά, ὁ, Jannai. ¹³

Ματταθίας, ου, ὁ, Mattathias. ¹⁴ Ναούμ, ὁ, Nahum. ¹⁵ Ἑσλίου, ὁ, Esli. ¹⁶ Ναγκαίου, ὁ, Naggai. ¹⁷ Μαάθ, ὁ, Maath. ¹⁸ Ἰωανάν, ὁ, Joanan. ¹⁹ Ῥησά, ὁ, Rhesa.

²⁰ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel. ²¹ Νηρί, ὁ, Neri. ²² Ἀδδὶ, ὁ, Addi. ²³ Κωσάμ, ὁ, Cosam. ²⁴ Ἐλμωδάμ, ὁ, Elmadam. ²⁵ Ἡρ, ὁ, Er. ²⁶ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Jos.

²⁷ Ἰωρεῖμ, ὁ, Jorim. ²⁸ Συμεών, ὁ, Simeon, Simeon. ²⁹ Ἰωανάν, ὁ, Jonam. ³⁰ Ἐλιακίμ, ὁ, Eliakim. ³¹ Μελεᾶς, ὁ, Melea. ³² Μαῖνάν, ὁ, Menna, Mainan.

³³ Ματταθά, ὁ, Mattatha. ³⁴ Ναθάν, ὁ, Nathan. ³⁵ Ὠβήδ, ὁ, Obed. ³⁶ Βοόζ, ὁ, Boaz. ³⁷ Ναασσών, ὁ, Nahshon. ³⁸ Ἀράμ, ὁ, Aram, Ram. ³⁹

Φαρές, ὁ, Perez.

Θάρα,¹ τοῦ Ναχώρ,² τοῦ Σερούχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεγ,³ τοῦ Ἑβέρ,⁴ 35
 τοῦ Σαλά,⁵ τοῦ Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἀρφαξάδ,⁷ τοῦ Σήμ, τοῦ Νῶε,⁸ τοῦ Λάμεχ, 36
 τοῦ Μαθουσάλα,¹⁰ τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Ἰαρέδ,¹¹ τοῦ Μαλελεήλ,¹² τοῦ 37
 Καϊνάν,⁶ τοῦ Ἐνώς,¹³ τοῦ Σήθ, τοῦ Ἀδάμ, τοῦ θεοῦ. 38

Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης¹⁴ ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ 4
 ἦγετο ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα¹⁶ 2
 πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις
 ἐκείναις· καὶ συντελεσθεῖσών¹⁷ αὐτῶν, ὕστερον¹⁸ ἐπείνασεν.¹⁹ Καὶ εἶπεν 3
 αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται
 ἄρτος. Καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, λέγων, Γέγραπται ὅτι Οὐκ 4
 ἐπ' ἄρτι μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. Καὶ 5
 ἀναγαγὼν²⁰ αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν²¹ ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς
 βασιλείας τῆς οἰκουμένης²² ἐν στιγμῇ²³ χρόνου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ 6
 διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν·
 ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ὃ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. Σὺ οὖν ἐὰν 7
 προσκυνήσῃς ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα. Καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ 8
 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται, Προσκυνήσεις
 κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.²⁴ Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν 9

¹Θάρα, ὁ, Terah. ²Ναχώρ, ὁ, Nahor. ³Φάλεκ, ὁ, Peleg. ⁴Ἑβερ, ὁ, Eber. ⁵Σαλά, ὁ, Shelah, Sala. ⁶Καϊνάν, ὁ, Cainan. ⁷Ἀρφαξάδ, ὁ, Arphaxad. ⁸Νῶε, ὁ, Noah. ⁹Λάμεχ, ὁ, Lamech. ¹⁰Μαθουσάλα, ὁ, Methuselah. ¹¹Ἰαρέδ, ὁ, Jared. ¹²Μαλελεήλ, ὁ, Maleleel, Mahalaleel. ¹³Ἐνώς, ὁ, Enosh. ¹⁴πλήρης, full. ¹⁵Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ¹⁷συντελέω, complete, accomplish. ¹⁸ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁹πεινάω, hunger, am hungry. ²⁰ἀνάγω, lead up, restore. ²¹ὑψηλός, high, lofty. ²²οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ²³στιγμή, ἧς, ἡ, moment, point of time. ²⁴λατρεύω, serve, worship.

εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον¹ τοῦ ἱεροῦ, καὶ
εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν² κάτω:³ 10
γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελείται⁴ περὶ σοῦ, τοῦ
διαφυλάξαι⁵ σε: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἁροῦσίν σε, μήποτε προσκόψῃς⁶ πρὸς 11
λίθον τὸν πόδα σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Εἴρηται, 12
Οὐκ ἐκπειράσεις⁷ κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας⁸ πάντα 13
πειρασμὸν⁹ ὁ διάβολος ἀπέστη¹⁰ ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν: 14
καὶ φήμη¹¹ ἐξῆλθεν καθ' ὅλης τῆς περιχώρου¹² περὶ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς 15
ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.

Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ναζαρέτ,¹³ οὗ¹⁴ ἦν τεθραμμένος:¹⁵ καὶ εἰσῆλθεν, κατὰ τὸ 16
εἰωθὸς¹⁶ αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ
ἀνέστη ἀναγνῶναι. Καὶ ἐπεδόθη¹⁷ αὐτῷ βιβλίον Ἡσαΐου¹⁸ τοῦ 17
προφήτου. Καὶ ἀναπτύξας¹⁹ τὸ βιβλίον, εὗρεν τὸν τόπον οὗ¹⁴ ἦν
γεγραμμένον, Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν²⁰ με 18
εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς: ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς
συντετριμμένους²¹ τὴν καρδίαν: κηρύξαι αἰχμαλώτοις²² ἄφεσιν,²³ καὶ

¹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle. ² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ³ κάτω, down, below. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ διαφυλάσσω, guard, protect. ⁶ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁷ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁸ συντελέω, complete, accomplish. ⁹ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹⁰ ἀφίστημι, withdraw, depart. ¹¹ φήμη, ης, ἡ, report, news. ¹² περιχώρος, ου, ἡ, neighboring. ¹³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹⁴ οὗ, where, when. ¹⁵ τρέφω, make to grow, nourish. ¹⁶ εἰωθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁷ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁸ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁹ ἀναπτύσσω, unroll. ²⁰ χρίω, anoint. ²¹ συντρίβω, break in pieces, crush. ²² αἰχμαλώτος, ου, ὁ, captive, prisoner. ²³ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness.

τυφλοῖς ἀνάβλεψιν,¹ ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους² ἐν ἀφέσει,³ κηρύξαι 19
 ἐνιαυτὸν⁴ κυρίου δεκτόν.⁵ Καὶ πτύξας⁶ τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, 20
 ἐκάθισεν· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες⁸
 αὐτῷ. Ἦρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Σήμερον πεπλήρωται ἡ 21
 γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. Καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ, καὶ 22
 ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χάριτος τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ
 στόματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; Καὶ εἶπεν 23
 πρὸς αὐτούς, Πάντως⁹ ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρέ,¹⁰
 θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,¹¹
 ποιήσον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι¹² σου. Εἶπεν δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 24
 οὐδεὶς προφήτης δεκτός⁵ ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι¹² αὐτοῦ. Ἐπ' ἀληθείας δὲ 25
 λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰησοῦ ἐν τῷ Ἰσραὴλ,
 ὅτε ἐκλείσθη¹³ ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας¹⁴ ἕξ,¹⁵ ὥς ἐγένετο λιμὸς¹⁶
 μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἰησοῦς, εἰ 26
 μὴ εἰς Σάρεπτα¹⁷ τῆς Σιδῶνος¹⁸ πρὸς γυναῖκα χήραν. Καὶ πολλοὶ 27
 λεπροὶ¹⁹ ἦσαν ἐπὶ Ἐλισσαίου²⁰ τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ οὐδεὶς
 αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμᾶν²¹ ὁ Σύρος.²² Καὶ ἐπλήσθησαν πάντες 28
 θυμοῦ²³ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα, καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον 29

¹ ἀνάβλεψις, εως, ἡ, recovery of sight. ² θραύω, break in pieces, oppress. ³ ἀφεςις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁴ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ⁵ δεκτός, acceptable, welcome. ⁶ πτύσσω, fold up, roll up. ⁷ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁸ ἀτενίζω, gaze, stare. ⁹ πάντως, altogether, by all means. ¹⁰ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹¹ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹³ κλείω, shut, shut up. ¹⁴ μὴν, ὁ, month, certainly. ¹⁵ ἕξ, six, 6. ¹⁶ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁷ Σάρεπτα, ων, τό, Zarephath. ¹⁸ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁹ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ²⁰ Ἐλισσαίος, ου, ὁ, Elisha. ²¹ Νεεμᾶν, ὁ, Naaman. ²² Σύρος, ου, ὁ, Syrian man, Syrian. ²³ θυμός, ου, ὁ, wrath, outburst of passion.

αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὄφρους¹ τοῦ ὄρους ἐφ' οὗ
 ἡ πόλις αὐτῶν ὠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι² αὐτόν. Αὐτὸς δὲ 30
 διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο.

Καὶ κατήλθεν³ εἰς Καπερναοὺμ⁴ πόλιν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων 31
 αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασιν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι 32
 ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων 33
 πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξεν⁶ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, 34
 Ἔα,⁷ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;⁸ Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά
 σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 35
 Φιμώθητι,⁹ καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ῥίψαν¹⁰ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς
 μέσον ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν¹¹ αὐτόν. Καὶ ἐγένετο θάμβος¹² 36
 ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν¹³ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, Τίς ὁ λόγος
 οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει¹⁴ τοῖς ἀκαθάρτοις
 πνεύμασιν, καὶ ἐξέρχονται; Καὶ ἐξεπορεύετο ἡχος¹⁵ περὶ αὐτοῦ εἰς 37
 πάντα τόπον τῆς περιχώρου.¹⁶

¹ ὄφρυς, ὤος, ἦ, eyebrow, brow. ² κατακρημνίζω, throw down (from) a cliff. ³ κατέρχομαι, come down, go down. ⁴ Καπερναοὺμ, ἦ, Capernaum. ⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁶ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁷ ἔα, ah! ha! ⁸ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁹ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁰ ῥίπτω, throw, cast. ¹¹ βλάπτω, harm, injure. ¹² θάμβος, οὗς, τό, amazement, astonishment. ¹³ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁵ ἡχος, οὗς, ὁ, noise, sound. ¹⁶ περίχωρος, οὗ, ἦ, neighboring.

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ¹ 38

δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη² πυρετῷ³ μεγάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν

περὶ αὐτῆς. Καὶ ἐπιστὰς⁴ ἐπάνω⁵ αὐτῆς, ἐπετίμησεν τῷ πυρετῷ,³ καὶ 39

ἄφηκεν αὐτήν· παραχρῆμα⁶ δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος⁷ δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενούντας νόσοις⁸ ποικίλαις⁹ 40

ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεῖς

ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα 41

καὶ λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ εἶα¹⁰

αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.

Γενομένης δὲ ἡμέρας, ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι 42

ἐπεζήτουν¹¹ αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον¹² αὐτὸν τοῦ μὴ

πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτοὺς ὅτι Καὶ ταῖς ἑτέραις 43

πόλεσιν εὐαγγελίσασθαι με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο

ἀπέσταλμαι.

Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας. 44

¹ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ² συνέχω, hold fast, oppress. ³ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁴ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁹ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁰ ἔαω, permit, allow. ¹¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹² κατέχω, hold back, hold fast.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖσθαι¹ αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ **5**
 θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐστὼς παρὰ τὴν λίμνην² Γεννησαρέτ·³ καὶ εἶδεν δύο **2**
 πλοῖα ἐστῶτα παρὰ τὴν λίμνην·² οἱ δὲ ἄλιεῖς⁴ ἀποβάντες⁵ ἀπ' αὐτῶν
 ἀπέπλυναν⁶ τὰ δίκτυα.⁷ Ἐμβὰς⁸ δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ Σίμωνος, **3**
 ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπαναγαγεῖν⁹ ὀλίγον. Καὶ καθίσας
 ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς δὲ ἐπαύσατο¹⁰ λαλῶν, εἶπεν **4**
 πρὸς τὸν Σίμωνα, Ἐπανάγαγε⁹ εἰς τὸ βάθος,¹¹ καὶ χαλάσατε¹² τὰ δίκτυα⁷
 ὑμῶν εἰς ἄγραν.¹³ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Σίμων εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιστάτα,¹⁴ δι' **5**
 ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιάσαντες¹⁵ οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
 χαλάσω¹² τὸ δίκτυον.⁷ Καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέκλεισαν¹⁶ πλῆθος **6**
 ἰχθύων¹⁷ πολὺ· διερρήγνυτο¹⁸ δὲ τὸ δίκτυον⁷ αὐτῶν· καὶ κατένευσαν¹⁹ **7**
 τοῖς μετόχοις²⁰ τοῖς ἐν τῷ ἐτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι²¹
 αὐτοῖς· καὶ ἦλθον καὶ ἔπλησαν ἀμφοτέρα²² τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι²³
 αὐτά. Ἰδὼν δὲ Σίμων Πέτρος προσέπεσεν²⁴ τοῖς γόνασιν²⁵ Ἰησοῦ, λέγων, **8**
 Ἐξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς εἰμι, κύριε. Θάμβος²⁶ γὰρ **9**
 περιέσχεν²⁷ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ¹³ τῶν ἰχθύων
 ἧ συνέλαβον·²¹ ὁμοίως δὲ καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, υἱοὺς Ζεβεδαίου,²⁸ **10**
 οἱ ἦσαν κοινωνοὶ²⁹ τῷ Σίμωνι. Καὶ εἶπεν πρὸς τὸν Σίμωνα ὁ Ἰησοῦς,

¹ ἐπικεῖμαι, lie on, lie upon. ² λίμνη, ης, ἡ, lake. ³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁴ ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ⁵ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁶ ἀποπλύνω, wash, rinse. ⁷ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ ἐπανάγω, put out (to sea), return. ¹⁰ παύω, cause to cease. ¹¹ βάθος, ους, τό, depth, deep. ¹² χαλάω, slacken, let down. ¹³ ἄγρα, ας, ἡ, catch, booty. ¹⁴ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁵ κοπιᾶω, toil, labor. ¹⁶ συγκλείω, shut, enclose. ¹⁷ ἰχθύς, υός, ὁ, fish. ¹⁸ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁹ κατανεύω, signal, nod. ²⁰ μέτοχος, ου, ὁ, partaker, partner. ²¹ συλλαμβάνω, take, conceive. ²² ἀμφοτέροι, both, both of two. ²³ βυθίζω, sink, plunge. ²⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁵ γόνυ, ατος, τό, knee. ²⁶ θάμβος, ους, τό, amazement, astonishment. ²⁷ περιέχω, surround, seize. ²⁸ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ²⁹ κοινωνός, οῦ, ὁ, partner, sharer.

Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.¹ Καὶ καταγαγόντες² 11
τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.
Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ πλήρης³ 12
λέπρας·⁴ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη⁵ αὐτοῦ,
λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Καὶ ἐκτείνας⁶ τὴν 13
χεῖρα ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἡ λέπρα⁴
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ 14
ἀπελθὼν δείξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ⁷
σου, καθὼς προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ 15
μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν¹⁰ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν 16
ὑποχωρῶν¹¹ ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ προσευχόμενος.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν 17
καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι,¹² οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ
πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ
δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες φέροντες ἐπὶ 18
κλίνης¹³ ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος,¹⁴ καὶ ἐζήτουν αὐτὸν

¹ ζωγρέω, capture alive. ² κατὰγω, bring down, lead down. ³ πλήρης, full. ⁴ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁷ καθαρισμός, οὔ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ προστάσσω, command, order. ⁹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹¹ ὑποχωρέω, withdraw, go away. ¹² νομοδιδάσκαλος, ου, ὁ, teacher of the law. ¹³ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁴ παραλύω, relax, enfeeble.

εἰσενεγκεῖν¹ καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὐρόντες ποίας ¹⁹
 εἰσενέγκωσιν¹ αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,² διὰ τῶν
 κεράμων³ καθήκαν⁴ αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ⁵ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ
 Ἰησοῦ. Καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, ἀφέωνταί ²⁰
 σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι⁶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ²¹
 Φαρισαῖοι, λέγοντες, Τίς ἐστὶν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας;⁷ Τίς
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ θεός; Ἐπιγνούς δὲ ὁ Ἰησοῦς ²²
 τοὺς διαλογισμοὺς⁸ αὐτῶν ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί
 διαλογίζεσθε⁶ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁹ εἰπεῖν, ²³
 Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ ²⁴
 εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
 ἁμαρτίας – εἶπεν τῷ παραλελυμένῳ¹⁰ – Σοὶ λέγω, ἔγεραι, καὶ ἄρας τὸ
 κλινίδιον⁵ σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ παραχρῆμα¹¹ ἀναστὰς ²⁵
 ἐνώπιον αὐτῶν, ἄρας ἐφ’ ὃ κατέκειτο,¹² ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
 δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ ἔκστασις¹³ ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν ²⁶
 θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες ὅτι Εἶδομεν παράδοξα¹⁴
 σήμερον.

¹ εἰσφέρειν, carry inward, bring in. ² δῶμα, τος, τό, house, housetop. ³ κέραμος, ου, ὁ, clay, roof tile. ⁴ καθίημι, let down, lower. ⁵ κλινίδιον, ου, τό, small bed, cot. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁸ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁹ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁰ παραλύω, relax, enfeeble. ¹¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹² κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹⁴ παράδοξος, strange, wonderful.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν, καὶ ἐθεάσατο¹ τελώνην,² ὀνόματι Λευῖν,³ 27
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁴ καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ 28
καταλιπὼν ἅπαντα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐποίησεν δοχὴν⁵ 29
μεγάλην Λευῖς³ αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν² πολλός,
καὶ ἄλλων οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι.⁶ Καὶ ἐγόγγυζον⁷ οἱ 30
γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
λέγοντες, Διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν² καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε
; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Οὐ χρειᾶν ἔχουσιν οἱ 31
ὑγιαίνοντες⁸ ἱατροῦ,⁹ ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι 32
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹¹ Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν, 33
Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσιν¹² πυκνά,¹³ καὶ δεήσεις¹⁴
ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσιν καὶ
πίνουσιν; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ 34
νυμφῶνος,¹⁵ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος¹⁶ μετ' αὐτῶν ἐστίν, ποιῆσαι νηστεύειν;¹² 35
Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ¹⁷ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁶ τότε
νηστεύσουσιν¹² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν 36
πρὸς αὐτοὺς ὅτι Οὐδεὶς ἐπίβλημα¹⁸ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει¹⁹ ἐπὶ
ἱμάτιον παλαιόν·²⁰ εἰ δὲ μήγε,²¹ καὶ τὸ καινὸν σχίζει,²² καὶ τῷ παλαιῷ²⁰

¹ θεάομαι, look at, behold. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ δοχή, ἡς, ἡ, reception, banquet. ⁶ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁷ γογγύζω, mutter, murmur. ⁸ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁹ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹² νηστεύω, fast. ¹³ πυκνός, frequent, numerous. ¹⁴ δεήσις, εως, ἡ, entreaty, prayer. ¹⁵ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁶ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁷ ἀπαίρω, take away, depart. ¹⁸ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²⁰ παλαιός, old, ancient. ²¹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ²² σχίζω, split, separate.

οὐ συμφωνεῖ¹ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον² εἰς 37
 ἀσκοῦς³ παλαιούς·⁴ εἰ δὲ μῆγε,⁵ ῥήξει⁶ ὁ νέος² οἶνος τοὺς ἀσκούς,³ καὶ
 αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ³ ἀπολούνται. Ἀλλὰ οἶνον νέον² εἰς 38
 ἀσκοῦς³ καινοὺς βλητέον,⁷ καὶ ἀμφοτέροι⁸ συντηροῦνται.⁹ Καὶ οὐδεὶς 39
 πιὼν παλαιὸν⁴ εὐθέως θέλει νέον·² λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς⁴ χρηστότερός¹⁰
 ἐστίν.

Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ¹¹ διαπορεύεσθαι¹² αὐτὸν διὰ τῶν 6
 σπορίμων·¹³ καὶ ἔτιλλον¹⁴ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυνας,¹⁵ καὶ ἤσθιον,
 ψάχοντες¹⁶ ταῖς χερσίν. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί 2
 ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασιν; Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 3
 αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅποτε
 ἐπείνασεν¹⁸ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; Ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 4
 τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως¹⁹ ἔλαβεν, καὶ ἔφαγεν, καὶ
 ἔδωκεν καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς
 ἱερεῖς; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ 5
 σαββάτου.

¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ² νέος, new, young. ³ ἀσμός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁴ παλαιός, old, ancient. ⁵ μῆγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μῆγε). ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ βλητέος, must be put, that ought to be put. ⁸ ἀμφοτέροι, both, both of two. ⁹ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁰ χρηστός, good, kind. ¹¹ δευτερόπρωτος, second-first. ¹² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ¹³ σπόριμος, grain field, sown. ¹⁴ τίλλω, pluck, pick. ¹⁵ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹⁶ ψάχω, rub, rub to pieces. ¹⁷ ὅποτε, when. ¹⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ 6

διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά.¹ 7

Παρατήρουν² δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ

θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσιν κατηγορίαν³ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς 8

διαλογισμοὺς⁴ αὐτῶν, καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν¹ ἔχοντι τὴν

χεῖρα, Ὑγεραι, καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον. Ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. Εἶπεν οὖν ὁ 9

Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς τί, Ὑξεστιν τοῖς σάββασιν

ἀγαθοποιῆσαι⁵ ἢ κακοποιῆσαι;⁶ Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Καὶ 10

περιβλεψάμενος⁷ πάντας αὐτούς, εἶπεν αὐτῷ, Ὑκτεινον⁸ τὴν χεῖρά σου.

Ὁ δὲ ἐποίησεν καὶ ἀποκατεστάθην⁹ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιᾶς¹⁰ ὡς ἡ ἄλλη. 11

Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας¹¹· καὶ διελάλουν¹² πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν

ποιήσειαν τῷ Ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι· καὶ 12

ἦν διανυκτερεύων¹³ ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, 13

προσεφώνησεν¹⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος¹⁵ ἀπ' αὐτῶν

δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασεν,¹⁶ Σίμωνα δὲ καὶ ὠνόμασεν¹⁶ 14

Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν¹⁷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην,

Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,¹⁸ Ματθαῖον¹⁹ καὶ Θωμᾶν,²⁰ Ἰάκωβον τὸν 15

¹ξηρός, dry, withered. ²παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ³κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge. ⁴διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ⁶κακοποιέω, do evil, harm. ⁷περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁸ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁰ὑγιής, whole, healthy. ¹¹ἀνοια, ας, ἡ, folly, foolishness. ¹²διαλέω, discuss, converse together. ¹³διανυκτερεύω, spend the whole night. ¹⁴προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁶ὀνομάζω, name, give a name to. ¹⁷Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁸Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹⁹Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ²⁰Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas.

τοῦ Ἀλφαίου,¹ καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτήν,² Ἰούδαν 16
 Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,³ ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.⁴ Καὶ 17
 καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ,⁵ καὶ ὄχλος μαθητῶν
 αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ
 Ἱερουσαλήμ, καὶ τῆς παραλίου⁶ Τύρου⁷ καὶ Σιδῶνος,⁸ οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι
 αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων⁹ αὐτῶν: καὶ οἱ ὀχλούμενοι¹⁰ ὑπὸ 18
 πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. Καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει 19
 ἄπτεσθαι αὐτοῦ: ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας.

Καὶ αὐτὸς ἐπάρας¹¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἔλεγεν, 20

Μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα¹² ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες¹³ νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.¹⁴ 21

Μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.¹⁵

Μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν¹⁶ 22

ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσιν,¹⁷ καὶ ἐκβάλωσιν τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρόν,

ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ 23

¹ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ² ζηλωτής, ου, ὁ, Zealot, zealot. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁴ προδότης, ου, ὁ, betrayer, traitor. ⁵ πεδινός, flat, level. ⁶ παράλιος, ου, ἡ, coastal, on the coast. ⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁹ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹⁰ ὀχλέω, trouble, torment. ¹¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹² ὑμέτερος, your. ¹³ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁵ γελάω, laugh. ¹⁶ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile.

σκιρτήσατε:¹ ἰδοὺ γάρ, ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα
γὰρ ἐποιοῦν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε² τὴν παράκλησιν ὑμῶν. 24

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι,³ ὅτι πεινάσετε.⁴ 25

Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες⁵ νῦν, ὅτι πενθήσετε⁶ καὶ κλαύσετε.

Οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσιν οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποιοῦν τοῖς 26
ψευδοπροφήταις⁷ οἱ πατέρες αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς 27

ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους⁸ ὑμῖν, 28

προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων⁹ ὑμᾶς. Τῷ τύπτοντί¹⁰ σε ἐπὶ τὴν 29

σιαγόνα,¹¹ πάρεχε¹² καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντός σου τὸ ἱμάτιον,

καὶ τὸν χιτῶνα¹³ μὴ κωλύσης. Παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ ἀπὸ 30

τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.¹⁴ Καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ 31

ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. Καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς 32

ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς

ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσιν. Καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῇτε¹⁵ τοὺς 33

¹ σκιρτάω, leap, leap for joy. ² ἀπέχω, received, obtain. ³ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ γελάω, laugh. ⁶ πενθέω, mourn, lament. ⁷ ψευδοπροφήτης, οὐ, ὁ, false prophet. ⁸ καταράομαι, curse. ⁹ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹⁰ τύπτω, smite, beat. ¹¹ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ¹² παρέχω, offer, afford. ¹³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁴ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹⁵ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right.

ἀγαθοποιούντας¹ ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ
αὐτὸ ποιοῦσιν. Καὶ ἐὰν δανείζητε² παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν,³ ποία 34
ὑμῖν χάρις ἐστίν; Καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἀμαρτωλοῖς δανεῖζουσιν,² ἵνα
ἀπολάβωσιν³ τὰ ἴσα.⁴ Πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ 35
ἀγαθοποιεῖτε,¹ καὶ δανεῖζετε,² μηδὲν ἀπελπίζοντες;⁵ καὶ ἔσται ὁ μισθὸς
ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου·⁶ ὅτι αὐτὸς χρηστός⁷ ἐστὶν ἐπὶ
τοὺς ἀχαρίστους⁸ καὶ πονηροὺς. Γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες,⁹ καθὼς καὶ ὁ 36
πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων⁹ ἐστίν. Καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ 37
καταδικάζετε,¹⁰ καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε;¹⁰ ἀπολύετε, καὶ
ἀπολυθήσεσθε: δίδετε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν: μέτρον¹¹ καλόν, 38
πεπιεσμένον¹² καὶ σεσαλευμένον¹³ καὶ ὑπερεκχυνόμενον¹⁴ δώσουσιν εἰς
τὸν κόλπον¹⁵ ὑμῶν. Τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ¹¹ ᾧ μετρεῖτε¹⁶
ἀντιμετρηθήσεται¹⁷ ὑμῖν.

Εἶπεν δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι¹⁸ δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν;¹⁹ 39
Οὐχὶ ἀμφοτέροι²⁰ εἰς βόθυνον²¹ πεσοῦνται; Οὐκ ἔστιν μαθητὴς ὑπὲρ 40
τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ: κατηρτισμένος²² δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος
αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος²³ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, 41

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² δανεῖζω, lend, borrow. ³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁴ ἴσος, equal, identical. ⁵ ἀπελπίζω, despair of, expect in return. ⁶ ὑψιστος, highest, most high. ⁷ χρηστός, good, kind. ⁸ ἀχαρίστος, ungrateful. ⁹ οἰκτίρμων, merciful, compassionate. ¹⁰ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ¹¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹² πιέζω, press, press down. ¹³ σαλεύω, shake, excite. ¹⁴ ὑπερεκχύνω, pour out so that it overflows. ¹⁵ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁶ μετρέω, measure, estimate. ¹⁷ ἀντιμετρέω, measure in return. ¹⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁹ ὁδηγέω, lead, guide. ²⁰ ἀμφοτέροι, both, both of two. ²¹ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ²² καταρτίζω, mend, fit. ²³ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk.

τὴν δὲ δοκὸν¹ τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς;² Ἡ πῶς δύνασαι 42

λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος³ τὸ ἐν τῷ

ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν¹ οὐ βλέπων;

Ὑποκριτά,⁴ ἐκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν¹ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε

διαβλέψεις⁵ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος³ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. 43

Οὐ γὰρ ἐστὶν δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν;⁶ οὐδὲ δένδρον

σαπρὸν⁶ ποιοῦν καρπὸν καλόν. Ἐκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου 44

καρποῦ γινώσκεται. Οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν⁷ συλλέγουσιν⁸ σῦκα,⁹ οὐδὲ ἐκ

βάτου¹⁰ τρυγῶσιν¹¹ σταφυλὴν.¹² Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ 45

θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁴ τὸ ἀγαθόν, καὶ ὁ πονηρὸς

ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ¹³ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει¹⁴ τὸ

πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος¹⁵ τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα

αὐτοῦ.

Τί δέ με καλεῖτε, Κύριε, κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; Πᾶς ὁ ἐρχόμενος 46

πρὸς με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω¹⁶ ὑμῖν

τίνι ἐστὶν ὅμοιος· ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς 48

ἔσκαψεν¹⁷ καὶ ἐβάθυνεν,¹⁸ καὶ ἔθηκεν θεμέλιον¹⁹ ἐπὶ τὴν πέτραν:²⁰

πλημμύρας²¹ δὲ γενομένης, προσέρρηξεν²² ὁ ποταμὸς²³ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,

¹ δοκός, οὐ, ἦ, beam of timber, log. ² κατανοέω, observe, understand. ³ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁴ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ διαβλέπω, see clearly, look intently. ⁶ σαπρός, rotten, worthless. ⁷ ἀκανθα, ης, ἦ, thorn, thorn bush. ⁸ συλλέγω, collect, gather. ⁹ σῦκον, ου, τό, fig. ¹⁰ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹¹ τρυγᾶω, gather in, harvest. ¹² σταφυλή, ῆς, ἦ, grape, bunch of grapes. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ προφέρω, bring forth, produce. ¹⁵ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁶ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁷ σκάπτω, dig. ¹⁸ βάθύνω, deepen, go down deep. ¹⁹ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ²⁰ πέτρα, ας, ἦ, rock. ²¹ πλημμύρα, ας, ἦ, flood. ²² προσρήγνυμι, dash against. ²³ ποταμός, οὐ, ὁ, river, stream.

καὶ οὐκ ἴσχυσεν σαλεῦσαι¹ αὐτήν· θεμελιώτο² γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.³ Ὁ 49

δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὁμοίος ἐστὶν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι
οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου·⁴ ἣ προσέρρηξεν⁵ ὁ ποταμός,⁶ καὶ
εὐθέως ἔπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα⁷ τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσεν πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς⁸ τοῦ λαοῦ, 7
εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοῦμ.⁹

Ἐκατοντάρχου¹⁰ δὲ τινος δοῦλος κακῶς¹¹ ἔχων ἔμελλεν τελευτᾶν,¹² ὃς ἦν 2
αὐτῷ ἔντιμος.¹³ Ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλεν πρὸς αὐτὸν 3
πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ¹⁴ τὸν
δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δέ, παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν 4
αὐτὸν σπουδαίως,¹⁵ λέγοντες ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει¹⁶ τοῦτο· ἀγαπᾷ 5
γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ 6
Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. Ἦδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν¹⁷ ἀπέχοντος¹⁸
ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψεν πρὸς αὐτὸν ὁ ἐκατόνταρχος¹⁰ φίλους, λέγων
αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου·¹⁹ οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην²⁰
μου εἰσέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἡξίωσα²¹ πρὸς σε ἐλθεῖν· ἀλλ' εἰπέ λόγῳ, 7
καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς²² μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν 8

¹ σαλεύω, shake, excite. ² θεμελιόω, lay a foundation, found. ³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁴ θεμελιός, ου, ὁ, foundation. ⁵ προσρήγνυμι, dash against. ⁶ ποταμός, ου, ὁ, river, stream. ⁷ ῥῆγμα, τος, τό, wreck, ruin. ⁸ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ ἐκατοντάρχης, centurion. ¹¹ κακῶς, badly, evilly. ¹² τελευτάω, die, end. ¹³ ἐντιμος, valued, precious. ¹⁴ διασώζω, save, bring safely to. ¹⁵ σπουδαίως, with haste, diligently. ¹⁶ παρέχω, offer, afford. ¹⁷ μακράν, far away. ¹⁸ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁹ σκύλλω, trouble, bother. ²⁰ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²¹ ἡξιώω, consider worthy. ²² παῖς, ὁ, male or female child, servant.

τασσόμενος,¹ ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ,
 Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ
 δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς 9
 ἐθαύμασεν αὐτόν, καὶ στραφεὶς² τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπεν,
 Λέγω ὑμῖν, οὔτε ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην³ πίστιν εὑρον. Καὶ 10
 ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον εὔρον τὸν ἀσθενοῦντα
 δοῦλον ὑγιαίνοντα.⁴

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐξῆς,⁵ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναϊν:⁶ καὶ 11
 συνεπορεύοντο⁷ αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ 12
 ἤγγισεν τῇ πύλῃ⁸ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ, ἐξεκομίζετο⁹ τεθνηκώς,¹⁰ υἱὸς
 μονογενῆς¹¹ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα: καὶ ὄχλος τῆς πόλεως
 ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη¹² ἐπ' αὐτῇ, 13
 καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. Καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σοροῦ:¹³ οἱ δὲ 14
 βαστάζοντες ἔστησαν. Καὶ εἶπεν, Νεανίσκε,¹⁴ σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ 15
 ἀνεκάθισεν¹⁵ ὁ νεκρός, καὶ ἤρξατο λαλεῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ
 αὐτοῦ. Ἔλαβεν δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, λέγοντες ὅτι 16
 Προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι Ἐπεσκέψατο¹⁶ ὁ θεὸς τὸν
 λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, 17

¹ τάσσω, arrange, appoint. ² στρέφω, turn, am converted. ³ τοσοῦτος, so great, so much. ⁴ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ⁵ ἐξῆς, next, next in order. ⁶ Ναϊν, ἡ, Nain. ⁷ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁸ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁹ ἐκκομίζω, carry out. ¹⁰ θνήσκω, die, am dying. ¹¹ μονογενῆς, only begotten, only. ¹² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹³ σορός, οὔ, ἡ, coffin, bier. ¹⁴ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁵ ἀνακαθίζω, sit up. ¹⁶ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for.

καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.¹

Καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. Καὶ 18

προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἔπεμψεν

πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;² 20

Παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς³

ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρὸς σε, λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον

προσδοκῶμεν;² Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν πολλοὺς ἀπὸ νόσων⁴ 21

καὶ μαστίγων⁵ καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς

ἐχαρίσατο⁶ τὸ βλέπειν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 22

Πορευθέντες ἀπαγγεῖλατε Ἰωάννῃ ἃ εἶδετε καὶ ἠκούσατε: ὅτι τυφλοὶ

ἀναβλέπουσιν, χωλοὶ⁷ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁸ καθαρίζονται, κωφοὶ⁹

ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός 23

ἐστίν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί.

Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ 24

Ἰωάννου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;¹⁰ Κάλαμον¹¹ ὑπὸ

ἀνέμου σαλευόμενον;¹² Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν 25

μαλακοῖς¹³ ἱματίοις ἡμφιεσμένον;¹⁴ Ἴδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ¹⁵ ἐνδόξῳ¹⁶ καὶ

¹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁵ μᾶστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ⁶ χαρίζομαι, give freely, forgive. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁹ κωφός, deaf, dumb. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ μαλακός, soft, effeminate. ¹⁴ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁵ ἱματισμός, οὔ, ὁ, clothing. ¹⁶ ἐνδόξος, honored, glorious.

τρυφῇ¹ ὑπάρχοντες ἐν τοῖς βασιλείοις² εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν 26
 ; Προφήτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον³ προφήτου. Οὗτός 27
 ἐστὶν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
 προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει⁴ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Λέγω 28
 γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς⁵ γυναικῶν προφήτης Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ⁶ οὐδεὶς ἐστίν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ
 μείζων αὐτοῦ ἐστίν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι⁷ 29
 ἐδικαίωσαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα⁸ Ἰωάννου· οἱ δὲ 30
 Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ⁹ τὴν βουλὴν¹⁰ τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν¹¹ εἰς ἑαυτούς,
 μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ. Τίτι οὖν ὁμοιώσω¹² τοὺς ἀνθρώπους τῆς 31
 γενεᾶς ταύτης, καὶ τίτι εἰσὶν ὅμοιοι; Ὅμοιοί εἰσιν παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ 32
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁴ ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν, Ἡὐλήσαμεν
 ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε¹⁶· ἐθρηνήσαμεν¹⁷ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. 33
 Ἐλήλυθεν γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς⁶ μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον
 πίνων, καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει· ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 34
 ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε, Ἰδοὺ, ἄνθρωπος φάγος¹⁸ καὶ οἰνοπότης,¹⁹
 φίλος τελωνῶν⁷ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν 35
 τέκνων αὐτῆς πάντων.

¹ τρυφή, ἡς, ἡ, reveling, luxury. ² βασιλῆις, kingly, royal. ³ περισσός, excessive, abundant. ⁴ κατασκευάζω, prepare, build. ⁵ γεννητός, born, begotten. ⁶ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ νομικός, pertaining to the law. ¹⁰ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ¹¹ ἀθετέω, reject, annul. ¹² ὁμοιώω, make like, liken. ¹³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁵ αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹⁶ ὀρχέομαι, dance. ¹⁷ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁸ φάγος, ου, ὁ, glutton. ¹⁹ οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker.

Ἦρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων ἵνα φάγη μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν 36
 εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου ἀνεκλίθη.¹ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἐν τῇ πόλει, 37
 ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται² ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
 Φαρισαίου, κομίσασα³ ἀλάβαστρον⁴ μύρου,⁵ καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς 38
 πόδας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἥρξατο βρέχειν⁶ τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς
 δάκρυσιν,⁷ καὶ ταῖς θριξίν⁸ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε,⁹ καὶ
 κατεφίλει¹⁰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφεν¹¹ τῷ μύρῳ.⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ 39
 Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν εἶπεν ἐν ἑαυτῷ λέγων, Οὗτος, εἰ ἦν
 προφήτης, ἐγίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπῇ¹² ἡ γυνὴ ἥτις ἄπτεται αὐτοῦ,
 ὅτι ἁμαρτωλός ἐστιν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, 40
 Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. Ὁ δὲ φησιν, Διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο 41
 χρεωφειλέται¹³ ἦσαν δανειστῇ¹⁴ τινί· ὁ εἷς ὥφειλεν δηνάρια¹⁵ πεντακόσια,
 ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα.¹⁷ Μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, 42
 ἀμφοτέροις¹⁸ ἐχαρίσατο.¹⁹ Τίς οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; 43
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω²⁰ ὅτι ὃ τὸ πλεῖον
 ἐχαρίσατο.¹⁹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὅρθῶς²¹ ἔκρινας. Καὶ στραφεὶς²² πρὸς 44
 τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμωνι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; Εἰσῆλθόν
 σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς

¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ κομίζω, receive, bring. ⁴ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ βρέχω, send rain, rain. ⁷ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁸ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ¹¹ ἀλείφω, anoint. ¹² ποταπός, what kind of? what type of? ¹³ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹⁴ δανειστής, ὁ, lender, creditor. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ πεντακόσιοι, five hundred, 500. ¹⁷ πενήκοντα, fifty, 50. ¹⁸ ἀμφότεροι, both, both of two. ¹⁹ χαρίζομαι, give freely, forgive. ²⁰ ὑπολαμβάνω, take up, receive. ²¹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ²² στρέφω, turn, am converted.

δάκρυσιν¹ ἔβρεξέν² μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξίν³ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς
 ἐξέμαξεν.⁴ Φίλημά⁵ μοι οὐκ ἔδωκας· αὕτη δέ, ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ **45**
 διέλιπεν⁶ καταφιλοῦσά⁷ μου τοὺς πόδας. Ἐλαίω⁸ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ **46**
 ἤλειψας·⁹ αὕτη δὲ μύρω¹⁰ ἤλειψέν⁹ μου τοὺς πόδας. Οὗ χάριν,¹¹ λέγω **47**
 σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησεν πολὺ· ὧ δὲ
 ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. Εἶπεν δὲ αὕτῃ, Ἀφέωνταί σου αἱ **48**
 ἁμαρτίαι. Καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι¹² λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός **49**
 ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; Εἶπεν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις **50**
 σου σέσωκέν σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς,¹³ καὶ αὐτὸς διώδευεν¹⁴ κατὰ πόλιν καὶ κώμην, **8**
 κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα
 σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων **2**
 πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,¹⁵ Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή,¹⁶ ἀφ' ἧς
 δαιμόνια ἐπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα¹⁷ γυνὴ Χουζᾶ¹⁸ ἐπιτρόπου¹⁹ **3**
 Ἡρώδου, καὶ Σουσάννα,²⁰ καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς
 ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ² βρέχω, send rain, rain. ³ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ⁴ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ⁵ φίλημα, τος, τό, kiss. ⁶ διαλείπω, stop, cease. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹¹ χάριν, in favor of, for the pleasure of. ¹² συνανάκειμαι, recline at table with. ¹³ καθεξῆς, successively, in order. ¹⁴ διοδεύω, travel through, go about. ¹⁵ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹⁶ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁷ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ¹⁸ Χουζᾶς, ᾱ, ὁ, Chuza. ¹⁹ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ²⁰ Σουσάννα, ης, ἡ, Susanna, Susannah.

Συνιόντος¹ δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων² πρὸς 4
αὐτόν, εἶπεν διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν 5
σπόρον³ αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν,
καὶ κατεπατήθη,⁴ καὶ τὰ πετεινὰ⁵ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν⁶ αὐτό. Καὶ 6
ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν,⁷ καὶ φυὲν⁸ ἐξηράνθη,⁹ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἱκμάδα.¹⁰ Καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν,¹¹ καὶ συμφυεῖσαι¹² 7
αἱ ἀκανθαὶ¹¹ ἀπέπνιξαν¹³ αὐτό. Καὶ ἕτερον ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν 8
ἀγαθὴν, καὶ φυὲν⁸ ἐποίησεν καρπὸν ἑκατονταπλασίονα.¹⁴ Ταῦτα λέγων
ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.

Ἐπηρεώτων δὲ αὐτόν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολή 9
αὕτη; Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ 10
θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, καὶ
ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή: Ὁ σπόρος³ ἐστὶν ὁ 11
λόγος τοῦ θεοῦ. Οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσὶν οἱ ἀκούοντες, εἴτα¹⁵ ἔρχεται 12
ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ
πιστεύσαντες σωθῶσιν. Οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας⁷ οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν, μετὰ 13
χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν¹⁶ οὐκ ἔχουσιν, οἳ πρὸς
καιρὸν πιστεύουσιν, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ¹⁷ ἀφίστανται.¹⁸ Τὸ δὲ εἰς 14

¹ σύνειμι, be with, come together. ² ἐπιπορεύομαι, journey to, travel to. ³ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁴ καταπατέω, trample under foot. ⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ⁷ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁸ φύω, grow up, spring up. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ ἱκμάς, ἄδος, ἡ, moisture. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμφύω, grow at the same time. ¹³ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹⁴ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ¹⁵ εἴτα, then, thereafter. ¹⁶ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁷ πειρασμός, ου, ὁ, temptation, trial. ¹⁸ ἀφίστημι, withdraw, depart.

τὰς ἀκάνθας¹ πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν² καὶ
 πλούτου³ καὶ ἡδονῶν⁴ τοῦ βίου⁵ πορευόμενοι συμπνίγονται,⁶ καὶ οὐ
 τελεσφοροῦσιν.⁷ Τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ¹⁵
 καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν,⁸ καὶ
 καρποφοροῦσιν⁹ ἐν ὑπομονῇ.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον¹⁰ ἄψας καλύπτει¹¹ αὐτὸν σκεύει,¹² ἢ ὑποκάτω¹³ κλίνης¹⁴ ¹⁶
 τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας¹⁵ ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι¹⁶
 βλέπωσιν τὸ φῶς. Οὐ γάρ ἐστιν κρυπτόν,¹⁷ ὃ οὐ φανερόν¹⁸ γενήσεται: ¹⁷
 οὐδὲ ἀπόκρυφον,¹⁹ ὃ οὐ γνωσθήσεται καὶ εἰς φανερόν¹⁸ ἔλθῃ. Βλέπετε ¹⁸
 οὖν πῶς ἀκούετε: ὅς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὅς ἐὰν μὴ ἔχῃ,
 καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ¹⁹
 ἠδύναντο συντυχεῖν²⁰ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. Καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, ²⁰
 λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἐστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε
 θέλοντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί ²¹
 μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.

¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ² μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ³ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁴ ἡδονή, ης, ἡ, pleasure, lust. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ τελεσφορέω, produce mature fruit. ⁸ κατέχω, hold back, hold fast. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹¹ καλύπτω, cover, veil. ¹² σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹³ ὑποκάτω, under, below. ¹⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁷ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁸ φανερός, manifest, apparent. ¹⁹ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²⁰ συντυγχάνω, meet with, join.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη¹ εἰς πλοῖον καὶ οἱ 22
μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν² τῆς
λίμνης.³ Καὶ ἀνήχθησαν.⁴ Πλεόντων⁵ δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσεν·⁶ καὶ 23
κατέβη λαῖλαψ⁷ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην,⁸ καὶ συνεπληροῦντο,⁹ καὶ
ἐκινδύνευον.⁹ Προσελθόντες δὲ διήγειραν¹⁰ αὐτόν, λέγοντες, Ἐπιστάτα, 24
ἐπιστάτα,¹¹ ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ
κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο,¹² καὶ ἐγένετο γαλήνη.¹³ Εἶπεν δὲ 25
αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; Φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες
πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹⁴ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει¹⁵
καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ;

Καὶ κατέπλευσαν¹⁷ εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν,¹⁸ ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν 26
τῆς Γαλιλαίας. Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπῆντησεν²⁰ αὐτῷ ἀνὴρ 27
τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχεν δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον
οὐκ ἐνεδιδύσκετο,²¹ καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν.²² 28
Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας,²³ προσέπεσεν²⁴ αὐτῷ, καὶ φωνῇ
μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;²⁵
Δέομαί²⁶ σου, μή με βασανίσῃς.²⁷ Παρήγγειλεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ 29

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ λίμνη, ἡς, ἡ, lake. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore. ⁵ πλέω, sail. ⁶ ἀφύπνώω, fall asleep. ⁷ λαῖλαψ, ἀπος, ἡ, hurricane, storm. ⁸ συμπληρόω, fulfill, be swamped. ⁹ κινδυνεύω, be in danger, am in danger. ¹⁰ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹¹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹² παύω, cause to cease. ¹³ γαλήνη, ἡς, ἡ, calm. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ καταπλέω, sail down. ¹⁸ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁹ ἀντιπέραν, on the opposite side or shore. ²⁰ ὑπαντάω, meet, go to meet. ²¹ ἐνδιδύσκω, dress, put on. ²² μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ²³ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²⁴ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁵ ὑψιστος, highest, most high. ²⁶ δέομαι, ask, request. ²⁷ βασανίζω, torment, torture.

ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ χρόνοις
 συνηρπάκει¹ αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο² ἀλύσεσιν³ καὶ πέδαις⁴
 φυλασσόμενος, καὶ διαρρήσων⁵ τὰ δεσμὰ⁶ ἤλαύνετο⁷ ὑπὸ τοῦ
 δαίμονος⁸ εἰς τὰς ἐρήμους. Ἐπηρώτησεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί 30
 σοι ἐστὶν ὄνομα; Ὁ δὲ εἶπεν, Λεγεών,⁹ ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς
 αὐτόν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ¹⁰ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον¹¹ 31
 ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη¹² χοίρων¹³ ἱκανῶν βοσκομένων¹⁴ ἐν τῷ ὄρει· 32
 καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ¹⁵ αὐτοῖς εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν.
 Καὶ ἐπέτρεψεν¹⁵ αὐτοῖς. Ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου 33
 εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·¹³ καὶ ὥρμησεν¹⁶ ἡ ἀγέλη¹² κατὰ τοῦ κρημνοῦ
 εἰς τὴν λίμνην,¹⁸ καὶ ἀπεπνίγη.¹⁹ Ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες¹⁴ τὸ 34
 γεγεννημένον ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. 35
 Ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὔρον
 καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον²⁰
 καὶ σωφρονοῦντα,²¹ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. 36
 Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς.²² Καὶ 37
 ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου²³ τῶν Γαδαρηνῶν²⁴
 ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνέιχοντο·²⁵ αὐτὸς δὲ ἐμβὰς²⁶

¹ συναρπάζω, seize, drag away. ² δεσμέω, bind. ³ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ⁴ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ⁵ διαρρήσσω, tear asunder. ⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ⁷ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁸ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἄβυσσος, ου, ἡ, bottomless, incomprehensible depth. ¹² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁶ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁷ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹⁸ λίμνη, ης, ἡ, lake. ¹⁹ ἀποπνίγω, choke, drown. ²⁰ ἱματίζω, dress, clothe. ²¹ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ²² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ²³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ²⁴ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ²⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ²⁶ ἐμβαίνω, embark.

εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. Ἐδέετο¹ δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ ἅφ' οὗ ἐξεληλύθει 38
 τὰ δαιμόνια εἶναι σὺν αὐτῷ. Ἀπέλυσεν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, 39
 Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ² ὅσα ἐποίησέν σοι ὁ θεός. Καὶ
 ἀπῆλθεν, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.
 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο³ αὐτὸν ὁ ὄχλος: 40
 ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες⁴ αὐτόν. Καὶ ἰδού, ἦλθεν ἀνὴρ ὃν ὄνομα 41
 Ἰάειρος,⁵ καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχεν, καὶ πεσὼν παρὰ
 τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ: 42
 ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς⁶ ἦν αὐτῷ ὡς ἑτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη
 ἀπέθνησκεν. Ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον⁷ αὐτόν.
 Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει⁸ αἵματος ἀπὸ ἑτῶν δώδεκα, ἣτις ἰατροῖς⁹ 43
 προσαναλώσασα¹⁰ ὅλον τὸν βίον¹¹ οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς
 θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὀπισθεν,¹² ἥψατο τοῦ κρασπέδου¹³ τοῦ 44
 ἱματίου αὐτοῦ: καὶ παραχρῆμα¹⁴ ἔστη ἡ ῥύσις⁸ τοῦ αἵματος αὐτῆς. Καὶ 45
 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ἀρνούμενων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ
 Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα,¹⁵ οἱ ὄχλοι συνέχουσιν¹⁶ σε καὶ
 ἀποθλίβουσιν,¹⁷ καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἀψάμενός μου; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 46

¹ δέομαι, ask, request. ² διηγέομαι, relate fully, relate in full. ³ ἀποδέχομαι, receive gladly, welcome. ⁴ προσδοκάω, wait for, look for. ⁵ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁶ μονογενής, only begotten, only. ⁷ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁸ ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁹ ἰατρός, ου, ὁ, physician. ¹⁰ προσαναλίσκω, spend lavishly, spend beside. ¹¹ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁴ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁵ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ¹⁶ συνέχω, hold fast, oppress. ¹⁷ ἀποθλίβω, press upon, crowd in upon.

Ἦψατό μου τις: ἐγὼ γὰρ ἔγνω δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα 47

δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθεν,¹ τρέμουσα² ἦλθεν, καὶ προσπεσοῦσα³ αὐτῷ,

δι' ἣν αἰτίαν⁴ ἦψατο αὐτοῦ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ,

καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα.⁵ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει,⁶ θύγατερ, ἡ πίστις 48

σου σέσωκέν σε: πορεύου εἰς εἰρήνην.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεται τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁷ λέγων αὐτῷ 49

ὅτι Τέθνηκεν⁸ ἡ θυγάτηρ σου: μὴ σκύλλε⁹ τὸν διδάσκαλον. Ὁ δὲ 50

Ἰησοῦς ἀκούσας ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε, καὶ

σωθήσεται. Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ 51

μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς¹⁰ καὶ

τὴν μητέρα. Ἐκλαιοι δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο¹¹ αὐτήν. Ὁ δὲ εἶπεν, 52

Μὴ κλαίετε: οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹² Καὶ κατεγέλων¹³ αὐτοῦ, 53

εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς 54

χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησεν λέγων, Ἦ παῖς,¹⁰ ἐγείρου. Καὶ ἐπέστρεψεν τὸ 55

πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα:⁵ καὶ διέταξεν¹⁴ αὐτῇ δοθῆναι

φαγεῖν. Καὶ ἐξέστησαν¹⁵ οἱ γονεῖς¹⁶ αὐτῆς: ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς 56

μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

¹ λανθάνω, escape notice, am hidden. ² τρέμω, tremble, am afraid. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁷ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁸ θνήσκω, die, am dying. ⁹ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁰ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹¹ κόπτω, strike, smite. ¹² καθεύδω, sleep. ¹³ καταγελάω, deride, ridicule. ¹⁴ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁵ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁶ γονεῖς, ἑως, ὁ, parent.

Συγκαλεσάμενος¹ δὲ τοὺς δώδεκα, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν **9**
 ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους² θεραπεύειν. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς **2**
 κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. Καὶ **3**
 εἶπεν πρὸς αὐτούς, Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ράβδους,³ μήτε
 πήραν,⁴ μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον,⁵ μήτε ἀνά⁶ δύο χιτῶνας⁷ ἔχειν. Καὶ **4**
 εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθῃτε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. Καὶ ὅσοι **5**
 ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ τὸν
 κονιορτὸν⁸ ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε⁹ εἰς μαρτύριον¹⁰ ἐπ’
 αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι **6**
 καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.¹¹

Ἦκουσεν δὲ Ἡρώδης ὁ τετράρχης¹² τὰ γινόμενα ὑπ’ αὐτοῦ πάντα· καὶ **7**
 διηπόρει,¹³ διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπὸ τινων ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν·
 ὑπὸ τινων δὲ ὅτι Ἡλίας ἐφάνη· ἄλλων δὲ ὅτι Προφήτης εἷς τῶν **8**
 ἀρχαίων¹⁴ ἀνέστη. Καὶ εἶπεν Ἡρώδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα·¹⁵ τίς **9**
 δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; Καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο¹⁶ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. Καὶ **10**
 παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησεν¹⁷ κατ’ ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως

¹ συγκαλέω, call together. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁴ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁵ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁶ ἀνά, upwards, upon. ⁷ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁸ κονιορτός, οὔ, ὁ, dust. ⁹ ἀποτινάσσω, shake off. ¹⁰ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹¹ πανταχοῦ, everywhere. ¹² τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ¹³ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁴ ἀρχαῖος, old, ancient. ¹⁵ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁶ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁷ ὑποχωρέω, withdraw, go away.

καλουμένης Βηθσαιῖδαν.¹ Οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ 11
 δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς
 χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας² ἰᾶτο. Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν·³ 12
 προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα
 ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ⁴ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσιν,⁵ καὶ
 εὕρωσιν ἐπισιτισμόν·⁶ ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. Εἶπεν δὲ πρὸς 13
 αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον
 ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες⁷ δύο, εἰ μήτι⁸ πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν
 εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα.⁹ Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ¹⁰ ἄνδρες 14
 πεντακισχίλιοι.¹¹ Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Κατακλίνατε¹²
 αὐτοὺς κλισίας¹³ ἀνά¹⁴ πεντήκοντα.¹⁵ Καὶ ἐποίησαν οὕτως, καὶ 15
 ἀνέκλιναν¹⁶ ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁷ 16
 ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασεν,¹⁷ καὶ
 ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παρατιθέναι¹⁸ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον καὶ 17
 ἐχορτάσθησαν¹⁹ πάντες· καὶ ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων,²⁰
 κόφρινοι²¹ δώδεκα.

¹ Βηθσαιῖδᾶ, ἢ, Bethsaida. ² θεραπεία, ας, ἢ, treatment, healing. ³ κλίνω, cause to bend, bow. ⁴ κύκλος, ου, ό, circle. ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ ἐπισιτισμός, ου, ό, provisions, provision. ⁷ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹⁰ ὡσεὶ, like, about. ¹¹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹² κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹³ κλισία, ας, ἢ, group of people eating together. ¹⁴ ἀνά, upwards, upon. ¹⁵ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁷ κατακλάω, break in pieces. ¹⁸ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ κόφρινος, ου, ό, basket, large basket.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον καταμόνας,¹ συνῆσαν² αὐτῷ 18

οἱ μαθηταί· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτούς, λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι

εἶναι; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·³ ἄλλοι δὲ 19

Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ὅτι Προφήτης τις τῶν ἀρχαίων⁴ ἀνέστη. Εἶπεν δὲ 20

αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν,

Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς παρήγγειλεν μηδενὶ 21

εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν ὅτι Δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ 22

ἀποδοκιμασθῆναι⁵ ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ

γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 23

Ἔλεγεν δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁶

ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὃς γὰρ 24

ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται⁷ 25

ἄνθρωπος, κερδήσας⁸ τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ

ζημιωθείς;⁹ Ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνηθῇ¹⁰ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ 26

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται,¹⁰ ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ

τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς,¹¹ εἰσὶν τινες 27

τῶν ὧδε ἐστῶτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται¹² θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

¹ καταμόνας, alone, apart. ² σύνειμι, be with, come together. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁶ ἀπαρνεόμαι, deny, refuse. ⁷ ὠφελέω, profit, help. ⁸ κερδαίνω, gain, win. ⁹ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹⁰ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² γεύομαι, taste, experience.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὥσει¹ ἡμέραι ὀκτώ,² καὶ παραλαβὼν 28

Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 29

Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ προσεύχασθαι αὐτόν, τὸ εἶδος³ τοῦ προσώπου αὐτοῦ

ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς⁴ αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων.⁵ Καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες 30

δύο συνελάλουν⁶ αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἡλίας, οἱ ὁφθέντες ἐν 31

δόξῃ ἔλεγον τὴν ἔξοδον⁷ αὐτοῦ ἣν ἔμελλεν πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὁ 32

δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι⁸ ὕπνω.⁹

διαγρηγορήσαντες¹⁰ δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς

συνεστῶτας¹¹ αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι¹² αὐτοὺς ἀπ' 33

αὐτοῦ, εἶπεν Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα,¹³ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς

ᾧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹⁴ τρεῖς, μίαν σοί, καὶ μίαν Μωσῇ, καὶ

μίαν Ἡλίᾳ: μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη 34

καὶ ἐπεσκίασεν¹⁵ αὐτούς: ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελθεῖν εἰς

τὴν νεφέλην. Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν 35

ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνήν, 36

εὐρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. Καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν,¹⁶ καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν

ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἐωράκασιν.

¹ ὥσει, like, about. ² ὀκτώ, eight, 8. ³ εἶδος, οὗς, τό, form, sight. ⁴ ἱματισμός, οὗ, ὁ, clothing. ⁵ ἐξαστράπτω, flash like lightning. ⁶ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁷ ἔξοδος, οὗ, ἡ, departure, exodus. ⁸ βαρέω, burden, weigh down. ⁹ ὕπνος, οὗ, ὁ, sleep. ¹⁰ διαγρηγορέω, keep awake, awake fully. ¹¹ συνίστημι, commend (transitive), stand with. ¹² διαχωρίζομαι, separate myself from, part from. ¹³ ἐπιστάτης, οὗ, ὁ, chief, commander. ¹⁴ σκηνή, ἧς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁵ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁶ σιγάω, be silent, become silent.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἐξῆς¹ ἡμέρᾳ, κατελθόντων² αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, 37
 συνήντησεν³ αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου 38
 ἀνεβόησεν,⁴ λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί⁵ σου, ἐπιβλεψαί⁶ ἐπὶ τὸν υἱόν
 μου, ὅτι μονογενής⁷ ἐστίν μοι· καὶ ἰδοὺ, πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ 39
 ἐξαίφνης⁸ κράζει, καὶ σπαράσσει⁹ αὐτὸν μετὰ ἄφροῦ,¹⁰ καὶ μόγις¹¹
 ἀποχωρεῖ¹² ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον¹³ αὐτόν. Καὶ ἐδεήθη⁵ τῶν μαθητῶν 40
 σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 41
 εἶπεν, Ὡ¹⁴ γενεὰ ἄπιστος¹⁵ καὶ διεστραμμένη,¹⁶ ἕως πότε ἔσομαι πρὸς
 ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι¹⁷ ὑμῶν; Προσάγαγε¹⁸ τὸν υἱόν σου ὧδε. Ἔτι δὲ 42
 προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν¹⁹ αὐτὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν·
 ἐπετίμησεν δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν
 παῖδα,²¹ καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ἐξεπλήσσοντο²² δὲ 43
 πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι²³ τοῦ θεοῦ.

Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν πρὸς
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὧτα ὑμῶν τοὺς λόγους 44
 τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας
 ἀνθρώπων. Οἱ δὲ ἠγνόουν²⁴ τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον 45

¹ ἐξῆς, next, next in order. ² κατέρχομαι, come down, go down. ³ συναντάω, meet with, hence to happen. ⁴ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁵ δέομαι, ask, request. ⁶ ἐπιβλέπω, look on (with favor), have regard for. ⁷ μονογενής, only begotten, only. ⁸ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ⁹ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁰ ἀφρός, οὔ, ὁ, foam, foaming. ¹¹ μόγις, hardly, scarcely. ¹² ἀποχωρέω, go away, depart. ¹³ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁴ ὦ, Oh! omega. ¹⁵ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁶ διαστρέφω, distort, pervert. ¹⁷ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁸ προσάγω, bring (forward), approach. ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ συσπαράσσω, convulse. ²¹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ²² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²³ μεγαλειότης, ἡ, splendor, magnificence. ²⁴ ἀγνοέω, not know, be unaware. ²⁵ παρακαλύπτω, hide, conceal.

ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἰσθωνται¹ αὐτό: καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν
περὶ τοῦ ῥήματος τούτου.

Εἰσῆλθεν δὲ διαλογισμὸς² ἐν αὐτοῖς, τὸ τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ 46
Ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν² τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος³
παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν δέξηται 48
τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐμὲ δέχεται: καὶ ὅς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με: ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν
ὑπάρχων οὗτος ἔσται μέγας.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα,⁴ εἶδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί 49
σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια: καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ
μεθ' ἡμῶν. Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε: ὅς γὰρ οὐκ 50
ἔστιν καθ' ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἔστιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι⁵ τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως⁶ αὐτοῦ, καὶ 51
αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξεν⁷ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, 52
καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ: καὶ πορευθέντες
εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν,⁸ ὥστε ἐτοιμάσαι αὐτῷ. Καὶ οὐκ 53
ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς

¹ αἰσθάνομαι, notice, perceive. ² διαλογισμός, οὐ, ὅ, reasoning, questioning. ³ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁴ ἐπιστάτης, οὐ, ὅ, chief, commander.

⁵ συμπληρῶ, fulfill, be swamped. ⁶ ἀνάληψις, εως, ἡ, taking up, lifting up. ⁷ στηρίζω, establish, fix firmly. ⁸ Σαμαρείτης, οὐ, ὅ, Samaritan.

Ἱερουσαλήμ. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον, 54
 Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι¹
 αὐτούς, ὥς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς² δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ 55
 εἶπεν, Οὐκ οἶδατε οἷον³ πνεύματός ἐστε ὑμεῖς; ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 56
 οὐκ ἦλθεν ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. Καὶ ἐπορεύθησαν
 εἰς ἑτέραν κώμην.
 Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπέν τις πρὸς αὐτόν, 57
 Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ, κύριε. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 58
 ἀλώπεκες⁴ φωλεοὺς⁵ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ⁶ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνώσεις;⁷ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
 κλίνει.⁸ Εἶπεν δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, 59
 ἐπίτρεψόν⁹ μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι¹⁰ τὸν πατέρα μου. Εἶπεν δὲ 60
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι¹⁰ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς; σὺ δὲ
 ἀπελθὼν διάγγελλε¹¹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶπεν δὲ καὶ ἕτερος, 61
 Ἀκολουθήσω σοι, κύριε; πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν⁹ μοι ἀποτάξασθαι¹² τοῖς
 εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Οὐδεὶς, ἐπιβαλὼν¹³ 62
 τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,¹⁴ καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετός¹⁵ ἐστίν
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

¹ ἀναλίσκω, destroy, consume. ² στρέφω, turn, am converted. ³ οἷος, such as, of what kind. ⁴ ἀλώπηξ, εκος, ἦ, fox. ⁵ φωλεός, οὔ, ὁ, den, hole. ⁶ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁷ κατασκήνωσις, εως, ἦ, place to live, nest. ⁸ κλίνω, cause to bend, bow. ⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁰ θάπτω, bury. ¹¹ διαγγέλλω, publish abroad, proclaim. ¹² ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ἄροτρον, ου, τό, plow. ¹⁵ εὐθετος, useful, fit.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν¹ ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα,² καὶ **10**

ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ³ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ

τόπον οὗ⁴ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ μὲν **2**

θερισμὸς⁵ πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται⁶ ὀλίγοι· δεήθητε⁷ οὖν τοῦ κυρίου τοῦ

θερισμοῦ,⁵ ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας⁶ εἰς τὸν θερισμὸν⁵ αὐτοῦ. Ὑπάγετε· **3**

ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας⁸ ἐν μέσῳ λύκων.⁹ Μὴ βαστάζετε **4**

βαλάντιον,¹⁰ μὴ πήραν,¹¹ μηδὲ ὑποδήματα·¹² καὶ μηδὲνα κατὰ τὴν ὁδὸν

ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, Εἰρήνη τῷ **5**

οἴκῳ τούτῳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται¹³ ἐπ' αὐτὸν ἡ **6**

εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μὴγε,¹⁴ ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει.¹⁵ Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ **7**

μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης⁶ τοῦ

μισθοῦ αὐτοῦ ἐστίν. Μὴ μεταβαίνετε¹⁶ ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. Καὶ εἰς ἣν **8**

ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα¹⁷

ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, **9**

Ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, **10**

καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας¹⁸ αὐτῆς εἶπατε, Καὶ **11**

τὸν κονιορτὸν¹⁹ τὸν κολληθέντα²⁰ ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν

ἀπομασσόμεθα²¹ ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἡγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ

¹ ἀναδείκνυμι, show clearly, reveal. ² ἑβδομήκοντα, seventy, 70. ³ ἀνὰ, upwards, upon. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ θερισμός, οὗ, ὁ, harvest, reaping. ⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁷ δεόμεαι, ask, request. ⁸ ἀρὴν, ἄρνός, ὁ, lamb. ⁹ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ¹⁰ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ¹¹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹³ ἐπαναπαύομαι, rest, rest upon. ¹⁴ μὴγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μὴγε). ¹⁵ ἀνακάμπτω, turn back, return. ¹⁶ μεταβαίνω, depart, leave. ¹⁷ παρατίθῃμι, set before, entrust. ¹⁸ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁹ κονιορτός, οὗ, ὁ, dust. ²⁰ κολλᾶω, glue, cleave. ²¹ ἀπομάσσω, wipe off.

βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν ὅτι Σοδόμοις¹ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 12
 ἀνεκτότερον² ἔσται, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαί σοι, Χοραζίν,³ οὐαί σοι, 13
 Βηθσαϊδά:⁴ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁵ καὶ Σιδῶνι⁶ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ
 γινόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι⁷ ἂν ἐν σάκκῳ⁸ καὶ σποδῷ⁹ καθήμεναι
 μετενόησαν. Πλὴν Τύρῳ⁵ καὶ Σιδῶνι⁶ ἀνεκτότερον² ἔσται ἐν τῇ κρίσει, 14
 ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹⁰ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹¹ ἕως 15
 Ἄδου¹² καταβιβασθήσῃ.¹³ Ὁ ἀκούων ὑμῶν ἐμοῦ ἀκούει: καὶ ὁ ἀθετῶν¹⁴ 16
 ὑμᾶς ἐμὲ ἀθετεῖ:¹⁴ ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν¹⁴ ἀθετεῖ¹⁴ τὸν ἀποστείλαντά με.
 Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα¹⁵ μετὰ χαρᾶς, λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ 17
 δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, 18
 Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν¹⁶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Ἰδοὺ, 19
 δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν¹⁷ ἐπάνω¹⁸ ὄφρων¹⁹ καὶ σκορπίων,²⁰
 καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ: καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. 20
 Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται: χαίρετε
 δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ³ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ⁴ Βηθσαϊδά, ἡ, Bethsaida. ⁵ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁶ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon.
⁷ πάλαι, long ago, of old. ⁸ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ⁹ σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹⁰ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ ὑψόω, lift up, exalt. ¹² Ἄδης, ου, ὁ, Hades.
¹³ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁴ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁵ ἐβδομήκοντα, seventy, 70. ¹⁶ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁷ πατέω, tread or tread under foot, tread. ¹⁸ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ²⁰ σκορπίος, ου, ὁ, scorpion.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡγαλλιάσατο¹ τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, 21

Ἐξομολογούμαι² σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι

ἀπέκρυψας³ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁴ καὶ συνετῶν,⁵ καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ

νηπίοις.⁶ Ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως⁷ ἐγένετο εὐδοκία⁸ ἔμπροσθέν σου. 22

Καὶ στραφεὶς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπεν, Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ

πατρός μου: καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστὶν ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς

ἐστὶν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ 23

στραφεὶς⁹ πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπεν, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ

οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ 24

βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον: καὶ ἀκοῦσαι ἃ

ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

Καὶ ἰδού, νομικός¹⁰ τις ἀνέστη, ἐκπειράζων¹¹ αὐτόν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, 25

τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;¹² Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἐν 26

τῷ νόμῳ τί γέγραπται; Πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 27

Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης

τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος¹³ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας¹⁴

σου: καὶ τὸν πλησίον¹⁵ σου ὡς σεαυτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Ὁρθῶς¹⁶ 28

ἀπεκρίθης: τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν εἶπεν 29

¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² ἐξομολογέω, confess, profess. ³ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁴ σοφός, wise. ⁵ συνετός, intelligent, clever. ⁶ νήπιος, infant, child. ⁷ οὕτως, thus, so. ⁸ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ⁹ στρέφω, turn, am converted. ¹⁰ νομικός, pertaining to the law. ¹¹ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ¹² κληρονομέω, inherit, obtain. ¹³ ἰσχύς, ύος, ἡ, strength, power. ¹⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ¹⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ¹⁶ ὀρθῶς, rightly, correctly.

πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστίν μου πλησίον;¹ Ὑπολαβὼν² δὲ ὁ Ἰησοῦς 30
εἶπεν, Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ, καὶ
λησταῖς³ περιέπεσεν,⁴ οἱ καὶ ἐκδύσαντες⁵ αὐτὸν καὶ πληγὰς⁶ ἐπιθέντες
ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ⁷ τυγχάνοντα.⁸ Κατὰ συγκυρίαν⁹ δὲ ἱερεὺς 31
τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ: καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ 32
Ὅμοίως δὲ καὶ Λευῖτης¹¹ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἔλθων καὶ ἰδὼν
ἀντιπαρῆλθεν.¹⁰ Σαμαρεῖτης¹² δέ τις ὁδεύων¹³ ἦλθεν κατ' αὐτόν, καὶ 33
ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη,¹⁴ καὶ προσελθὼν κατέδησεν¹⁵ τὰ τραύματα¹⁶ 34
αὐτοῦ, ἐπιχέων¹⁷ ἔλαιον¹⁸ καὶ οἶνον: ἐπιβιβάσας¹⁹ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον
κτῆνος,²⁰ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον,²¹ καὶ ἐπεμελήθη²² αὐτοῦ. Καὶ 35
ἐπὶ τὴν αὔριον²³ ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια²⁴ ἔδωκεν τῷ πανδοχεῖ,²⁵
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι²² αὐτοῦ: καὶ ὃ τι ἂν προσδαπανήσης,²⁶
ἐγὼ ἐν τῷ ἐπ' ἀνέρχῃ²⁷ με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν 36
πλησίον¹ δοκεῖ σοι γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος²⁸ εἰς τοὺς ληστές;³ Ὁ δὲ 37
εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² ὑπολαμβάνω, take up, receive. ³ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ⁴ περιπίπτω, fall in with, strike. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ πληγή, ἥς, ἡ, blow, wound. ⁷ ἡμιθανής, half dead. ⁸ τυγχάνω, obtain, happen. ⁹ συγκυρία, ας, ἡ, coincidence, chance. ¹⁰ ἀντιπαρέρχομαι, pass by on the opposite side. ¹¹ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ¹² Σαμαρεῖτης, ου, ὁ, Samaritan. ¹³ ὁδεύω, go, travel. ¹⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁵ καταδέω, bind up, bandage. ¹⁶ τραῦμα, τος, τό, wound. ¹⁷ ἐπιχέω, pour over, pour on. ¹⁸ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁹ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ²⁰ κτῆνος, ους, τό, beast of burden. ²¹ πανδοχεῖον, ου, τό, inn. ²² ἐπιμελέομαι, care for, take care of. ²³ αὔριον, tomorrow. ²⁴ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁵ πανδοχεύς, ἑως, ὁ, innkeeper. ²⁶ προσδαπανάω, spend in addition. ²⁷ ἐπ' ἀνέρχομαι, return, come back again. ²⁸ ἐμπίπτω, fall into, fall in.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά: 38

γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα¹ ὑπεδέξατο² αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Καὶ 39

τῇδε³ ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα⁴ παρὰ τοὺς

πόδας τοῦ Ἰησοῦ ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἡ δὲ Μάρθα¹ περιεσπᾶτο⁵ 40

περὶ πολλὴν διακονίαν: ἐπιστᾶσα⁶ δὲ εἶπεν, Κύριε, οὐ μέλει⁷ σοι ὅτι ἡ

ἀδελφὴ μου μόνην με κατέλειπεν διακονεῖν; Εἶπε οὖν αὐτῇ ἵνα μοι

συναντιλάβηται.⁸ Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα,¹ Μάρθα, 41

μεριμνᾷς⁹ καὶ τυρβάζῃ¹⁰ περὶ πολλά: ἐνὸς δὲ ἐστὶν χρεία: Μαρία δὲ τὴν 42

ἀγαθὴν μερίδα¹¹ ἐξελέξατο,¹² ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται¹³ ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο,¹⁴ 11

εἶπέν τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, Κύριε, διδάξον ἡμᾶς

προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξεν τοὺς μαθητάς αὐτοῦ. Εἶπεν 2

δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ

θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν 3

ἐπιούσιον¹⁵ δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἀμαρτίας 4

ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. Καὶ μὴ εἰσενέγκης¹⁶

ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,¹⁷ ἀλλὰ ῥύσαι¹⁸ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² ὑποδέχομαι, welcome, receive. ³ ὅδε, this (here), this here. ⁴ παρακαθίζω, sit down beside. ⁵ περιεσπᾶω, distract, trouble greatly. ⁶ ἐφίστημι, stand over, come upon. ⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ⁸ συναντιλαμβάνομαι, help, assist. ⁹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁰ τυρβάζω, agitate or disturb in mind. ¹¹ μερίς, ἴδος, ἡ, part, portion. ¹² ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹³ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁴ παύω, cause to cease. ¹⁵ ἐπιούσιος, for today, daily. ¹⁶ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ¹⁷ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁸ ῥύομαι, rescue, save.

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν.¹ Ἐγένετο δέ, τοῦ 14
 δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός:¹ καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. 15
 Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβούλ² ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Ἄλλοι δὲ πειράζοντες σημεῖον παρ' αὐτοῦ 16
 ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα³ εἶπεν αὐτοῖς, 17
 Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα⁴ ἐρημοῦται:⁵ καὶ οἶκος ἐπὶ
 οἶκον, πίπτει. Εἰ δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη,⁴ πῶς 18
 σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; Ὅτι λέγετε, Ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλειν
 με τὰ δαιμόνια. Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ² ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ 19
 ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο κριταὶ⁶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ 20
 ἐν δακτύλῳ⁷ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν⁸ ἐφ' ὑμᾶς ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος⁹ φυλάσῃ τὴν 21
 ἑαυτοῦ αὐλήν,¹⁰ ἐν εἰρήνῃ ἐστὶν τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: ἐπὰν¹¹ δὲ ὁ 22
 ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθῶν¹² νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανοπλίαν¹³ αὐτοῦ
 αἶρει ἐφ' ἧς ἐπεποιθεῖ, καὶ τὰ σκῦλα¹⁴ αὐτοῦ διαδίδωσιν.¹⁵ Ὅ μὴ ὦν μετ' 23
 ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν: καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.¹⁶ Ὅταν 24
 τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων
 τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν:¹⁸ καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει, Ὑποστρέψω εἰς

¹ κωφός, deaf, dumb. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ διανόημα, τος, τό, thought, reasoning. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ ἐρημόω, destroy, strip. ⁶ κριτής, ου, ὁ, judge. ⁷ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁸ φθάνω, come before another, anticipate. ⁹ καθοπλίζω, arm oneself fully, arm completely. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ ἐπὰν, when, as soon as. ¹² ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹³ πανοπλία, ας, ἡ, full armor, complete armor. ¹⁴ σκῦλον, ου, τό, booty, spoils. ¹⁵ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁶ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹⁷ ἀνυδρος, waterless, dry. ¹⁸ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest.

τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹ ἐξῆλθον. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον² καὶ 25
κεκοσμημένον.³ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα 26
πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ ἐλθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται
τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα⁴ τῶν πρώτων.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά⁵ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ 27
ὄχλου εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία⁶ ἢ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ⁷ οὓς
ἐθήλασας.⁸ Αὐτὸς δὲ εἶπεν, Μενοῦνγε⁹ μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν 28
λόγον τοῦ θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν.

Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροισομένων¹⁰ ἤρξατο λέγειν, Ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά 29
ἐστίν· σημεῖον ἐπιζητεῖ,¹¹ καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον Ἰωνᾶ¹² τοῦ προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς¹² σημεῖον τοῖς 30
Νινευῖταις,¹³ οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. 31
Βασίλισσα¹⁴ νότου¹⁵ ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς
γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ¹⁶ αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων¹⁷ τῆς
γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,¹⁸ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Σολομῶνος¹⁸
ᾧδε. Ἄνδρες Νινευῖ¹⁹ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς 32
ταύτης καὶ κατακρινούσιν¹⁶ αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα²⁰

¹ ὅθεν, from where, from which. ² σαρόω, sweep, sweep using a broom. ³ κοσμέω, adorn, put into order. ⁴ χείρων, worse. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ μαστός, οὔ, ὁ, breast, nipple. ⁸ θηλάζω, suckle, nurse. ⁹ μενοῦνγε, on the contrary, indeed. ¹⁰ ἐπαθροίζω, gather together, crowd upon. ¹¹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹² Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ¹³ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ¹⁴ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ¹⁵ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹⁶ κατακρίνω, condemn. ¹⁷ πέρας, ατος, τό, limit, end. ¹⁸ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ¹⁹ Νινευί, ἡ, Nineveh. ²⁰ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching.

Ἰωνᾶ,¹ καὶ ἰδοὺ, πλεῖον Ἰωνᾶ¹ ὧδε.

Οὐδεὶς δὲ λύχνον² ἄψας³ εἰς κρύπτῃν⁴ τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον,⁵ ἀλλ' 33

ἐπὶ τὴν λυχνίαν,⁶ ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι⁷ τὸ φέγγος⁸ βλέπωσιν. Ὁ 34

λύχνος² τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου

ἀπλοῦς⁹ ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινόν¹⁰ ἐστίν· ἐπὰν¹¹ δὲ πονηρὸς ᾖ,

καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν.¹² Σκόπει¹³ οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος 35

ἐστίν. Εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινόν,¹⁰ μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, 36

ἔσται φωτεινόν¹⁰ ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος² τῇ ἀστραπῇ¹⁴ φωτίζη¹⁵ σε.

Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἡρώτα αὐτὸν Φαρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ¹⁶ παρ' 37

αὐτῷ· εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν.¹⁷ Ὁ δὲ Φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ 38

πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου.¹⁸ Εἶπεν δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, 39

Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν¹⁹ τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος²⁰

καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν²¹ ὑμῶν γέμει²² ἀρπαγῆς²³ καὶ πονηρίας.²⁴ 40

Ἀφρονες,²⁵ οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν¹⁹ καὶ τὸ ἔσωθεν²¹ ἐποίησεν; Πλὴν 41

τὰ ἐνόντα²⁶ δότε ἐλεημοσύνην·²⁷ καὶ ἰδοὺ, πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστίν.

¹ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ ἄπτω, touch, kindle. ⁴ κρύπτῃ, ης, ἡ, dark and hidden place, cellar. ⁵ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁶ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁸ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ⁹ ἀπλοῦς, simple, single. ¹⁰ φωτεινός, bright, full of light. ¹¹ ἐπὰν, when, as soon as. ¹² σκοτεινός, dark, full of darkness. ¹³ σκοπέω, look at, contemplate. ¹⁴ ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹⁵ φωτίζω, give light, enlighten. ¹⁶ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ¹⁷ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁸ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁹ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ²⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²¹ ἔσωθεν, from within, within. ²² γέμω, fill, am full of. ²³ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ²⁴ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ²⁵ ἄφρων, foolish, senseless. ²⁶ ἐνέμι, be in, within. ²⁷ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving.

Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτέ¹ τὸ ἡδύοσμον² καὶ τὸ 42
 πήγανον³ καὶ πᾶν λάχανον,⁴ καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην
 τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κακεῖνα⁵ μὴ ἀφιέναι. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς 43
 Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν⁶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
 τοὺς ἀσπασμούς⁷ ἐν ταῖς ἀγοραῖς.⁸ Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 44
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁹ ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα,¹⁰ καὶ οἱ
 ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω¹¹ οὐκ οἶδασιν.

Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν¹² λέγει αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ 45
 ἡμᾶς ὑβρίζεις.¹³ Ὁ δὲ εἶπεν, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς¹² οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε 46
 τοὺς ἀνθρώπους φορτία¹⁵ δυσβάστακτα,¹⁶ καὶ αὐτοὶ ἐνὶ τῶν δακτύλων¹⁷
 ὑμῶν οὐ προσψάυετε¹⁸ τοῖς φορτίοις.¹⁵ Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ 47
 μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς. Ἄρα 48
 μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε¹⁹ τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν· ὅτι αὐτοὶ
 μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα. Διὰ 49
 τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ
 ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσιν καὶ ἐκδιώξουσιν·²⁰ ἵνα 50
 ἐκζητηθῇ²¹ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ

¹ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ² ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ³ πήγανον, ου, τό, rue, plant used for flavoring food. ⁴ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁵ κακεῖνος, and he, and she. ⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁷ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁸ ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁹ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ ἄδηλος, unseen, indistinct. ¹¹ ἐπάνω, above, over (gen). ¹² νομικός, pertaining to the law. ¹³ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁴ φορτίζω, load, burden. ¹⁵ φορτίον, ου, τό, burden, load. ¹⁶ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ¹⁷ δακτύλος, ου, ὁ, finger. ¹⁸ προσψάύω, touch, touch lightly. ¹⁹ συνευδοκέω, consent, approve. ²⁰ ἐκδιώκω, drive out, persecute harshly. ²¹ ἐκζητέω, seek out, inquire.

καταβολῆς¹ κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ ἕως 51
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου² τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ³ τοῦ θυσιαστηρίου⁴ καὶ
 τοῦ οἴκου. Ναί, λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται⁵ ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. 52
 Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς,⁶ ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα⁷ τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ
 εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.

Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 53
 Φαρισαῖοι δεινῶς⁸ ἐνέχειν,⁹ καὶ ἀποστοματίζειν¹⁰ αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54
 ἐνεδρεύοντες¹¹ αὐτόν, ζητοῦντες θηρεῦσαι¹² τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
 ἵνα κατηγορήσωσιν¹³ αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν¹⁴ τῶν μυριάδων¹⁵ τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν¹⁶ 12
 ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον,
 Προσέχετε¹⁷ ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁸ τῶν Φαρισαίων, ἣτις ἐστὶν
 ὑπόκρισις.¹⁹ Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον²⁰ ἐστὶν ὃ οὐκ 2
 ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν²¹ ὃ οὐ γνωσθήσεται. Ἄνθ' ²² ὧν ὅσα ἐν 3
 τῇ σκοτίᾳ²³ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὐς
 ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις,²⁴ κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.²⁵ Λέγω 4
 δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ

¹ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ² Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ³ μεταξύ, between, after. ⁴ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁵ ἐκζητέω, seek out, inquire. ⁶ νομικός, pertaining to the law. ⁷ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁸ δεινῶς, terribly, vehemently. ⁹ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ¹⁰ ἀποστοματίζω, question closely, interrogate. ¹¹ ἐνεδρεύω, lie in wait, plot. ¹² θηρεύω, hunt, catch. ¹³ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁴ ἐπισυναγωγή, gather, gather together. ¹⁵ μυριάς, ἄδος, ἡ, ten thousand, myriad. ¹⁶ καταπατέω, trample under foot. ¹⁷ προσέχω, take heed of, attend to. ¹⁸ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ²⁰ συγκαλύπτω, conceal, cover up. ²¹ κρυπτός, hidden, secret. ²² ἀντί, instead of, in place of. ²³ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ²⁴ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν¹ τι ποιῆσαι. 5
 Ὑποδείξω² δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε: φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι
 ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν³ εἰς τὴν γέενναν·⁴ ναί, λέγω ὑμῖν, τοῦτον
 φοβήθητε. Οὐχὶ πέντε στρουθία⁵ πωλεῖται⁶ ἄσσαρίων⁷ δύο; Καὶ ἐν ἐξ 6
 αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον⁸ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες⁹ 7
 τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἡρίθμηνται.¹⁰ Μὴ οὖν φοβεῖσθε: πολλῶν
 στρουθίων⁵ διαφέρετε.¹¹ Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ 8
 ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσῃ ἐν
 αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ: ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον 9
 τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνηθήσεται¹² ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. Καὶ 10
 πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ: τῷ δὲ
 εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσεται. Ὅταν δὲ 11
 προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας,
 μὴ μεριμνᾶτε¹³ πῶς ἢ τί ἀπολογήσησθε,¹⁴ ἢ τί εἴπητε: τὸ γὰρ ἅγιον 12
 πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

Εἶπεν δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ μου 13
 μερίσασθαι¹⁵ μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν.¹⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, 14
 τίς με κατέστησεν¹⁷ δικαστὴν¹⁸ ἢ μεριστὴν¹⁹ ἐφ' ὑμᾶς; Εἶπεν δὲ πρὸς 15

¹ περισσός, excessive, abundant. ² ὑποδείκνυμι, show, indicate. ³ ἐμβάλλω, throw, cast. ⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁵ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ⁶ πωλέω, sell. ⁷ ἄσσάριον, ου, τό, assarion. ⁸ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ ἀριθμέω, number, count. ¹¹ διαφέρω, differ, carry through. ¹² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹³ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁴ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹⁵ μερίζω, divide, part. ¹⁶ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁷ καθίστημι, set, constitute. ¹⁸ δικαστής, οὔ, ὁ, judge. ¹⁹ μεριστής, οὔ, ὁ, divider, arbitrator.

αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας·¹ ὅτι οὐκ ἐν τῷ
περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτῷ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. Εἶπεν δὲ **16**
παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, Ἄνθρωπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν²
ἡ χώρα· καὶ διελογίζετο³ ἐν ἑαυτῷ λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ **17**
συνάξω τοὺς καρπούς μου; Καὶ εἶπεν, Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ⁴ μου τὰς **18**
ἀποθήκας,⁵ καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ
γενήματά⁶ μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου. Καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχὴ, ἔχεις **19**
πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα⁷ εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου,⁸ φάγε, πίε, εὐφραίνου.⁹
Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρων,¹⁰ ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου **20**
ἀπαιτοῦσιν¹¹ ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίني ἔσται; Οὕτως ὁ θησαυρίζων **21**
ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.¹³
Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε¹⁴ **22**
τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσῃσθε. Ἡ ψυχὴ **23**
πλεϊόν ἐστιν τῆς τροφῆς,¹⁵ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.¹⁶ Κατανοήσατε **24**
τοὺς κόρακας,¹⁸ ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν,¹⁹ οἷς οὐκ ἔστιν
ταμεῖον²⁰ οὐδὲ ἀποθήκη,⁵ καὶ ὁ θεὸς τρέφει²¹ αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς διαφέρετε²² τῶν πετεινῶν;²³ Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν¹⁴ δύναται **25**

¹ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ² εὐφορέω, bear good crops, be fruitful. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ καθαιρέω, take down, pull down. ⁵ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ⁶ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁷ κείμαι, lie, be laid. ⁸ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹⁰ ἄφρων, foolish, senseless. ¹¹ ἀπαιτέω, ask for, demand. ¹² θησαυρίζω, lay up, store up. ¹³ πλουτέω, be rich, become rich. ¹⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ¹⁵ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁶ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁷ κατανοέω, observe, understand. ¹⁸ κόραξ, ακος, ὁ, crow, raven. ¹⁹ θερίζω, reap, gather. ²⁰ ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ²¹ τρέφω, make to grow, nourish. ²² διαφέρω, differ, carry through. ²³ πετεινόν, ου, τό, bird.

προσθεῖναι¹ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν² αὐτοῦ πήχυν³ ἕνα; Εἰ οὖν οὔτε ἐλάχιστον⁴ 26
 δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;⁵ Κατανοήσατε⁶ τὰ κρίνα⁷ πῶς 27
 αὐξάνει·⁸ οὐ κοπιᾷ,⁹ οὐδὲ νήθει·¹⁰ λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομῶν¹¹ ἐν πάσῃ
 τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο¹² ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον¹³ ἐν τῷ 28
 ἁγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον¹⁴ εἰς κλίβανον¹⁵ βαλλόμενον, ὁ θεὸς
 οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁶ πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;¹⁷ Καὶ ὑμεῖς μὴ 29
 ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε.¹⁸ Ταῦτα γὰρ πάντα 30
 τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ·¹⁹ ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρήζετε²⁰
 τούτων. Πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα 31
 προστεθήσεται¹ ὑμῖν. Μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον·²¹ ὅτι εὐδόκησεν²² 32
 ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πωλήσατε²³ τὰ ὑπάρχοντα 33
 ὑμῶν καὶ δότε ἐλεημοσύνην.²⁴ Ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια²⁵ μὴ
 παλαιούμενα,²⁶ θησαυρὸν²⁷ ἀνέκλειπτον²⁸ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
 κλέπτῃς²⁹ οὐκ ἐγγίξει, οὐδὲ σῆς³⁰ διαφθείρει·³¹ ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ 34
 θησαυρὸς²⁷ ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται.

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ³ πήχυς, εως, ὁ, cubit. ⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁵ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁶ κατανοέω, observe, understand. ⁷ κρίνον, ου, τό, lily. ⁸ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁹ κοπιᾷ, toil, labor. ¹⁰ νήθω, spin. ¹¹ Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ¹² περιβάλλω, put around, clothe. ¹³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁴ αὔριον, tomorrow. ¹⁵ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ¹⁶ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁸ μετεωρίζομαι, be anxious, worried. ¹⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁰ χρήζω, need, have need of. ²¹ ποίμνιον, ου, τό, flock, little flock. ²² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ²³ πωλέω, sell. ²⁴ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ²⁵ βαλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁶ παλαιόω, make or become old, obsolete. ²⁷ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ²⁸ ἀνέκλειπτος, unfailing, inexhaustible. ²⁹ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ³⁰ σῆς, σητός, ὁ, moth. ³¹ διαφθείρω, destroy utterly, spoil.

Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες¹ περιεζωσμέναι,² καὶ οἱ λύχνοι³ καιόμενοι·⁴ καὶ 35
 ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις⁵ τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε
 ἀναλύσῃ⁶ ἐκ τῶν γάμων,⁷ ἵνα, ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,⁸ εὐθέως
 ἀνοίξωσιν αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος 37
 εὐρήσει γρηγοροῦντας·⁹ ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι περιζώσεται² καὶ ἀνακλινεῖ
 αὐτούς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. Καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ 38
 φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὖρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν
 οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης¹¹ ποῖα 39
 ὥρᾳ ὁ κλέπτης¹² ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁹ ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκεν
 διορυγῆναι¹³ τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἔτοιμοι·¹⁴ ὅτι ἡ ὥρᾳ 40
 οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, 41
 ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα¹⁵ ἐστὶν ὁ πιστὸς 42
 οἰκονόμος¹⁶ καὶ φρόνιμος,¹⁷ ὃν καταστήσει¹⁸ ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας¹⁹
 αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον;²⁰ Μακάριος ὁ δοῦλος 43
 ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀληθῶς²¹ 44
 λέγω ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει¹⁸ αὐτόν. 45
 Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζεῖ²² ὁ κύριός

¹ ὀσφύς, ὤος, ἦ, waist, hip. ² περιζώννυμι, gird, gird round. ³ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ⁴ καίω, burn, ignite. ⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁶ ἀναλύω, loose, depart. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ κρούω, knock, strike. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹² κλέπτης, ου, ὁ, thief. ¹³ διορύσσω, break through, break in. ¹⁴ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁵ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁶ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ¹⁷ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁸ καθίστημι, set, constitute. ¹⁹ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ²⁰ σιτομέτριον, ου, τό, food allowance, ration. ²¹ ἀληθῶς, truly, really. ²² χρονίζω, spend or take time, delay.

μου ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξῃται τύπτειν¹ τοὺς παῖδας² καὶ τὰς παιδίσκας,³
 ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι·⁴ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου 46
 ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁵ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ οὐ γινώσκει, καὶ
 διχοτομήσει⁶ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων⁷ θήσει. 47
 Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ
 ἐτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται⁸ πολλάς· ὁ 48
 δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν,⁹ δαρήσεται⁸ ὀλίγας. Παντὶ δὲ ᾧ
 ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο¹⁰ πολὺ,
 περισσότερον¹¹ αἰτήσουσιν αὐτόν.

Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη;¹² Βάπτισμα¹³ δὲ 49
 ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι¹⁴ ἕως οὗ τελεσθῇ. Δοκεῖτε ὅτι 51
 εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἡ
 διαμερισμός.¹⁵ Ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἐνὶ 52
 διαμεμερισμένοι,¹⁶ τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. Διαμερισθήσεται 53
 πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρὶ, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ
 μητρὶ· πενθερά¹⁷ ἐπὶ τὴν νύμφην¹⁸ αὐτῆς, καὶ νύμφη¹⁸ ἐπὶ τὴν πενθερὰν
 αὐτῆς. Ἔλεγεν δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην 54
 ἀνατέλλουσαν¹⁹ ἀπὸ δυσμῶν,²⁰ εὐθέως λέγετε, Ὁμβρος²¹ ἔρχεται· καὶ

¹ τύπτω, smite, beat. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ⁴ μεθύσκω, make drunk. ⁵ προσδοκάω, wait for, look for. ⁶ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ⁷ ἀπιστος, unbelieving, faithless. ⁸ δέρω, beat, flay. ⁹ πληγή, ἡς, ἡ, blow, wound. ¹⁰ παρατίθημι, set before, entrust. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² ἀνάπτω, kindle, set on fire. ¹³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹⁴ σιγή, silence, hold fast, oppress. ¹⁵ διαμερισμός, οὗ, ὁ, division, disunity. ¹⁶ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁷ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ¹⁸ νύμφη, ἡς, ἡ, bride, young woman. ¹⁹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ²⁰ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ²¹ ὄμβρος, ου, ὁ, shower, thunderstorm.

γίνεται οὕτως.¹ Καὶ ὅταν νότον² πνέοντα,³ λέγετε ὅτι Καύσων⁴ ἔσται: 55
καὶ γίνεται. Ὑποκριταί,⁵ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἶδατε 56
δοκιμάζειν:⁶ τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε;⁶ Τί δὲ καὶ ἀφ' 57
ἐαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου⁷ σου 58
ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν⁸ ἀπηλλάχθαι⁹ ἀπ' αὐτοῦ: μήποτε
κατασύρη¹⁰ σε πρὸς τὸν κριτήν,¹¹ καὶ ὁ κριτής¹¹ σε παραδῶ τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ πράκτωρ¹² σε βάλῃ εἰς φυλακὴν. Λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, 59
ἕως οὗ καὶ τὸν ἔσχατον λεπτὸν¹³ ἀποδῶς.

Παρήσαν¹⁴ δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν 13
Γαλιλαίων,¹⁵ ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξεν¹⁶ μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ 2
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι¹⁵ οὗτοι
ἀμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους¹⁵ ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα
πεπόνθασιν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες 3
ὡσαύτως¹⁷ ἀπολείσθῃ. Ἡ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτώ,¹⁸ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ 4
πύργος¹⁹ ἐν τῷ Σιλωάμ²⁰ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι
ὀφειλέται²¹ ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν
Ἱερουσαλὴμ; Οὐχί, λέγω ὑμῖν: ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε, πάντες ὁμοίως 5
ἀπολείσθῃ. Ἐλεγεν δὲ ταύτην τὴν παραβολήν: Συκῆν²² εἶχέν τις ἐν τῷ 6

¹ οὕτως, thus, so. ² νότος, ου, ὁ, south wind, south. ³ πνέω, blow. ⁴ καύσων, ωνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ⁵ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁶ δοκιμάζω, prove, approve. ⁷ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ⁸ ἐργασία, ας, ἡ, profit, business. ⁹ ἀπαλλάσσω, leave, deliver. ¹⁰ κατασύρω, drag (away by force), drag down. ¹¹ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹² πράκτωρ, ορος, ὁ, bailiff, constable. ¹³ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁴ πάρεμι, be present, have arrived. ¹⁵ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise. ¹⁸ ὀκτώ, eight, 8. ¹⁹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ²⁰ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ²¹ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ²² συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree.

ἀμπελῶνι¹ αὐτοῦ πεφυτευμένην·² καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπεν δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν,³ Ἴδού, τρία ἔτη ἔρχομαι 7
 ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ⁴ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω· ἐκκόψον⁵ αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες 8
 αὐτήν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου⁶ σκάψω⁷ περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια· καὶ ἂν⁸ μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μήγε,⁹ εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις⁵ 9
 αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασιν· καὶ ἰδού, γυνὴ 10
 ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας¹⁰ ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ,¹¹ καὶ ἣν συγκύπτουσα,¹² καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι¹³ εἰς τὸ παντελές.¹⁴ Ἰδὼν δὲ 12
 αὐτήν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησεν,¹⁵ καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας¹⁰ σου. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα¹⁶ 13
 ἀνωρθώθη,¹⁷ καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος,¹⁸ 14
 ἀγανακτῶν¹⁹ ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγεν τῷ ὄχλῳ,
 Ἔξ²⁰ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι
 θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ 15
 κύριος, καὶ εἶπεν, Ὑποκριταί,²¹ ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν
 βοῦν²² αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον²³ ἀπὸ τῆς φάτνης,²⁴ καὶ ἀπαγαγὼν²⁵ ποτίζει;²⁶ 16

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ ἀμπελουργός, οὗ, ὁ, vinedresser, gardener. ⁴ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁶ ὅτου, until. ⁷ σκάπτω, dig. ⁸ καὶ, and if, even if. ⁹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁰ ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹¹ ὀκτώ, eight, 8. ¹² συγκύπτω, be bent over, am bent double. ¹³ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁴ παντελές, completely, forever. ¹⁵ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁶ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹⁷ ἀνορθόω, restore, strengthen. ¹⁸ ἀρχισυνάγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁹ ἀγανατέω, be indignant, am angry. ²⁰ ἕξ, six, 6. ²¹ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ²² βόως, ὁ, ox, cow. ²³ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ²⁴ φάτνη, ης, ἡ, manger, stall. ²⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ²⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink.

Ταύτην δέ, θυγατέρα Ἀβραάμ. οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς, ἰδοὺ, δέκα
καὶ ὀκτώ¹ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ² τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
σαββάτου; Καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατησχύνοντο³ πάντες οἱ 17
ἀντικείμενοι⁴ αὐτῷ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ἐνδόξοις⁵
τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

Ἐλεγεν δέ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ; Καὶ τίνι ὁμοιώσω⁶ 18
αὐτήν; Ὅμοία ἐστὶν κόκκῳ⁷ σινάπεως,⁸ ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς 19
κῆπον⁹ ἑαυτοῦ: καὶ ηὔξησεν,¹⁰ καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ
πετεινὰ¹¹ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν¹² ἐν τοῖς κλάδοις¹³ αὐτοῦ. Πάλιν 20
εἶπεν, Τίνι ὁμοιώσω⁶ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὅμοία ἐστὶν ζύμη,¹⁴ ἣν 21
λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν¹⁵ εἰς ἀλεύρου¹⁶ σάτα¹⁷ τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη¹⁸
ὅλον. Καὶ διεπορεύετο¹⁹ κατὰ πόλεις καὶ κώμας διδάσκων, καὶ πορεύαν²⁰ 22
ποιούμενος εἰς Ἱερουσαλήμ. Εἶπεν δέ τις αὐτῷ, Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ 23
σωζόμενοι; Ὁ δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε²¹ εἰσελθεῖν διὰ τῆς 24
στενῆς²² πύλης: ²³ ὅτι πολλοί, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ
ἰσχύσουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης²⁴ καὶ ἀποκλείσῃ²⁵ τὴν 25
θύραν, καὶ ἄρξῃσθε ἔξω ἐστάναι καὶ κρούειν²⁶ τὴν θύραν, λέγοντες,

¹ ὀκτώ, eight, 8. ² δεσμός, οὐ, ὁ, chain, bond. ³ καταισχύνω, put to shame, shame. ⁴ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ⁵ ἐνδοξος, honored, glorious. ⁶ ὁμοιώω, make like, liken. ⁷ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ⁸ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁹ κῆπος, οὐ, ὁ, garden. ¹⁰ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹¹ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹² κατασκήνῳ, cause to dwell, settle. ¹³ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁴ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁵ ἐγκρύπτω, hide, hide in. ¹⁶ ἄλευρον, οὐ, τό, wheat flour, meal. ¹⁷ σάτον, οὐ, τό, seah (a Hebrew measure). ¹⁸ ζυμώω, leaven, ferment. ¹⁹ διαπορεύομαι, pass across, journey through. ²⁰ πορεία, ας, ἡ, journey, way. ²¹ ἀγωνίζομαι, contend, struggle. ²² στενός, narrow. ²³ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ²⁴ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ²⁵ ἀποκλείω, close, shut. ²⁶ κρούω, knock, strike.

Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν: καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ οἶδα ὑμᾶς,
 πόθεν ἐστέ: τότε ἄρξεσθε λέγειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπίομεν, 26
 καὶ ἐν ταῖς πλατείαις¹ ἡμῶν ἐδίδαξας. Καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα 27
 ὑμᾶς πόθεν ἐστέ: ἀπόστητε² ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται³ τῆς ἀδικίας. 28
 Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁴ καὶ ὁ βρυγμὸς⁵ τῶν ὀδόντων,⁶ ὅταν ὀψησθε
 Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ πάντας τοὺς προφῆτας ἐν τῇ
 βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. Καὶ ἤξουσιν ἀπὸ 29
 ἀνατολῶν⁷ καὶ δυσμῶν,⁸ καὶ βορρᾶ⁹ καὶ νότου,¹⁰ καὶ ἀνακλιθήσονται¹¹
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ, εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ 30
 εἰσὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἐξελθε 31
 καὶ πορεύου ἐντεῦθεν,¹² ὅτι Ἡρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. Καὶ εἶπεν 32
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἶπατε τῇ ἀλώπεκι¹³ ταύτῃ, Ἰδοὺ, ἐκβάλλω
 δαιμόνια καὶ ἰάσεις¹⁴ ἐπιτελῶ¹⁵ σήμερον καὶ αὔριον,¹⁶ καὶ τῇ τρίτῃ
 τελειοῦμαι.¹⁷ Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον¹⁶ καὶ τῇ ἐχομένῃ 33
 πορεύεσθαι: ὅτι οὐκ ἐνδέχεται¹⁸ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. 34
 Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς προφῆτας καὶ
 λιθοβολοῦσα¹⁹ τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις²⁰ ἠθέλησα

¹ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ² ἀφίστημι, withdraw, depart. ³ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁴ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ⁵ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁶ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁷ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ⁸ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁹ βορρᾶς, ᾧ, ὁ, north, north wind. ¹⁰ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ¹¹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁴ ἰασις, εως, ἡ, healing, cure. ¹⁵ ἐπιτελέω, complete, perform. ¹⁶ αὔριον, tomorrow. ¹⁷ τελειόω, fill, fulfill. ¹⁸ ἐνδέχομαι, be possible, allow. ¹⁹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ²⁰ ποσάκις, how often? how often.

ἐπισυνάξαι¹ τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον² ὄρνις³ τὴν ἑαυτῆς νοσσιᾶν⁴ ὑπὸ
 τὰς πτέρυγας,⁵ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἴδού, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν 35
 ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ με ἴδῃτε ἕως ἂν ἤξει, ὅτε εἴπητε,
 Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν 14

Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι⁶
 αὐτόν. Καὶ ἰδού, ἄνθρωπός τις ἦν ὕδρωπικός⁷ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Καὶ 2
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς τοὺς νομικοὺς⁸ καὶ Φαρισαίους, λέγων,
 Εἰ ἔξεστιν τῷ σαββάτῳ θεραπεύειν; Οἱ δὲ ἠσύχασαν.⁹ Καὶ 4
 ἐπιλαβόμενος¹⁰ ἰάσατο αὐτόν, καὶ ἀπέλυσεν. Καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς 5
 αὐτοὺς εἶπεν, Τίνος ὑμῶν υἱὸς ἢ βοῦς¹¹ εἰς φρέαρ¹² ἐμπεσεῖται,¹³ καὶ οὐκ
 εὐθέως ἀνασπάσει¹⁴ αὐτόν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; Καὶ οὐκ 6
 ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι¹⁵ αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Ἔλεγεν δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολήν, ἐπέχων¹⁶ πῶς τὰς 7
 πρωτοκλισίας¹⁷ ἐξελέγοντο,¹⁸ λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπό 8
 τινος εἰς γάμους,¹⁹ μὴ κατακλιθῇς²⁰ εἰς τὴν πρωτοκλισίαν¹⁷ μήποτε
 ἐντιμότερός²¹ σου ᾗ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτόν 9

¹ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ² τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ³ ὄρνις, ἰθος, ἡ, hen, bird. ⁴ νοσσία, ἄς, ἡ, brood, brood of young birds. ⁵ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ⁶ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ⁷ ὕδρωπικός, suffering from dropsy or edema. ⁸ νομικός, pertaining to the law. ⁹ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁰ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹¹ βοῦς, ὁ, ox, cow. ¹² φρέαρ, ος, τό, well, pit. ¹³ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁴ ἀνασπάω, draw up, pull up. ¹⁵ ἀνταποκρίνομαι, answer again, contradict. ¹⁶ ἐπέχω, hold fast, hold toward. ¹⁷ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁸ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹⁹ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ²⁰ κατακλίνω, make to lie down, recline. ²¹ ἐντιμος, valued, precious.

καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνῃς¹ τὸν
 ἔσχατον τόπον κατέχειν.² Ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε³ εἰς 10
 τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκὼς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε,
 προσανάβηθι⁴ ἀνώτερον·⁵ τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν
 συνανακειμένων⁶ σοι. Ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν⁷ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,⁸ καὶ ὁ 11
 ταπεινῶν⁸ ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.⁷

Ἔλεγεν δὲ καὶ τῷ κεκληκώτι αὐτόν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον⁹ ἢ δεῖπνον,¹⁰ μὴ 12
 φῶναι τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς¹¹
 σου, μηδὲ γείτονας¹² πλουσίους· μήποτε καὶ αὐτοὶ σε ἀντικαλέσωσιν,¹³
 καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.¹⁴ Ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,¹⁵ κάλει πτωχοὺς, 13
 ἀναπήρους,¹⁶ χωλοὺς,¹⁷ τυφλοὺς· καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν 14
 ἀνταποδοῦναί¹⁸ σοι· ἀνταποδοθήσεται¹⁸ γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν
 δικαίων.

Ἀκούσας δὲ τις τῶν συνανακειμένων⁶ ταῦτα εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος, ὃς 15
 φάγεται ἄριστον⁹ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός 16
 τις ἐποίησεν δεῖπνον¹⁰ μέγα, καὶ ἐκάλεσεν πολλούς· καὶ ἀπέστειλεν τὸν 17
 δούλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου¹⁰ εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, Ἔρχεσθε,

¹ αἰσχύνῃ, ἡ, ἡ, shame. ² κατέχω, hold back, hold fast. ³ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁴ προσαναβαίνω, go up, move up. ⁵ ἀνώτερον, higher, more honorable place. ⁶ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁷ ὑψόω, lift up, exalt. ⁸ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ¹⁰ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹¹ συγγενής, kindred, relative. ¹² γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹³ ἀντικαλέω, invite in return. ¹⁴ ἀνταπόδομα, τος, τό, repayment, reward. ¹⁵ δοχή, ἡ, ἡ, reception, banquet. ¹⁶ ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁸ ἀνταποδίδωμι, recompense, repay.

ὅτι ἤδη ἔτοιμά¹ ἐστὶν πάντα. Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι² 18
πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἀγρόν ἡγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην³
ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν: ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.² Καὶ ἕτερος 19
εἶπεν, Ζεύγη⁴ βοῶν⁵ ἡγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι⁶ αὐτά:
ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρητημένον.² Καὶ ἕτερος εἶπεν, Γυναῖκα ἔγημα, καὶ 20
διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος 21
ἀπήγγειλεν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς⁷ ὁ οἰκοδεσπότης⁸
εἶπεν τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ὑπελθε ταχέως⁹ εἰς τὰς πλατείας¹⁰ καὶ ῥύμας¹¹
τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους¹² καὶ χωλοὺς¹³ καὶ
τυφλοὺς εἰσάγαγε¹⁴ ὧδε. Καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς 22
ἐπέταξας,¹⁵ καὶ ἔτι τόπος ἐστίν. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, 23
Ὑπελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς,¹⁶ καὶ ἀνάγκασον¹⁷ εἰσελθεῖν, ἵνα
γεμισθῇ¹⁸ ὁ οἶκός μου. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων 24
τῶν κεκλημένων γεύσεται¹⁹ μου τοῦ δείπνου.²⁰ Πολλοὶ γάρ εἰσιν
κλητοί,²¹ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.²²

Συνεπορεύοντο²³ δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί: καὶ στραφεὶς²⁴ εἶπεν πρὸς αὐτούς, 25

Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα,
καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι

¹ ἔτοιμος, ready, prepared. ² παραιτέομαι, make excuse, refuse. ³ ἀνάγκη, ἡς, ἡ, necessity, distress. ⁴ ζεύγος, οὗς, τό, yoke, team. ⁵ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁶ δοκιμάζω, prove, approve. ⁷ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁸ οἰκοδεσπότης, οὗ, ὁ, householder, head of a household. ⁹ ταχέως, quickly, soon. ¹⁰ πλατεία, ας, ἡ, street. ¹¹ ῥύμη, ἡς, ἡ, narrow street, lane. ¹² ἀνάπηρος, crippled, maimed. ¹³ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁴ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ¹⁷ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ γεύομαι, taste, experience. ²⁰ δείπνον, οὗ, τό, supper, dinner. ²¹ κλητός, called, summoned. ²² ἐκλεκτός, chosen, elect. ²³ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²⁴ στρέφω, turn, am converted.

δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. Καὶ ὅστις οὐ 27
 βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί
 μου μαθητὴς. Τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, ὁ θέλων πύργον¹ οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ 28
 πρῶτον καθίσας ψηφίζει² τὴν δαπάνην,³ εἰ ἔχει τὰ εἰς ἀπαρτισμόν;⁴ Ἴνα 29
 μήποτε, θέντος αὐτοῦ θεμέλιον⁵ καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι,⁶ πάντες οἱ
 θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίξιν⁷ αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι Οὗτος ὁ 30
 ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι.⁶ Ἦ τίς 31
 βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν⁸ ἐτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον⁹ οὐχὶ
 καθίσας πρῶτον βουλευέται¹⁰ εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν¹¹
 ἀπαντῆσαι¹² τῷ μετὰ εἴκοσι¹³ χιλιάδων¹¹ ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; Εἰ δὲ μήγε, 32
 ἔτι πόρρω¹⁵ αὐτοῦ ὄντος, πρεσβεῖαν¹⁶ ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς
 εἰρήνην. Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν ὃς οὐκ ἀποτάσσεται¹⁷ πᾶσιν τοῖς 33
 ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητὴς. Καλὸν τὸ ἄλας¹⁸ 34
 ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁸ μωρανθῇ,¹⁹ ἐν τίνι ἀρτυθήσεται;²⁰ Οὔτε εἰς γῆν οὔτε εἰς 35
 κοπρίαν²¹ εὐθετόν²² ἐστιν: ἔξω βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν
 ἀκουέτω.

¹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ² ψηφίζω, count up, calculate. ³ δαπάνη, ης, ἡ, cost, expense. ⁴ ἀπαρτισμός, οὔ, ὁ, completion, perfection. ⁵ θεμέλιος, ου, ὁ, foundation. ⁶ ἐκτελέω, finish, complete. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ συμβάλλω, discuss, consider. ⁹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁰ βουλευέω, deliberate, take counsel. ¹¹ χιλιάς, ἄδος, ἡ, thousand. ¹² ἀπαντάω, meet, encounter. ¹³ εἴκοσι, twenty, 20. ¹⁴ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁵ πόρρω, far (away), far. ¹⁶ πρεσβεῖα, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹⁷ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ¹⁸ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁹ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ²⁰ ἀρτύω, season, make salty. ²¹ κοπρία, ας, ἡ, manure pile, manure. ²² εὐθετός, useful, fit.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι¹ καὶ οἱ ἁμαρτωλοί, ἀκούειν **15**

αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον² οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι **2**

Οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται,³ καὶ συνεσθίει⁴ αὐτοῖς.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος ἐξ **3**

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν⁵ πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει⁶

τὰ ἑνενήκοντα ἑννέα⁷ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως

εὗρη αὐτό; Καὶ εὕρων ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁸ ἑαυτοῦ χαίρων. Καὶ **5**

ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ⁹ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας,¹⁰ λέγων

αὐτοῖς, Συγχαρήτέ¹¹ μοι, ὅτι εὔρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. **7**

Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ

μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἑνενήκοντα ἑννέα⁷ δικαίοις, οἵτινες οὐ χρεῖαν

ἔχουσιν μετανοίας.¹²

Ἦ τίς γυνὴ δραχμὰς¹³ ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ δραχμὴν¹³ μίαν, οὐχὶ **8**

ἅπτει λύχνον,¹⁴ καὶ σαροῖ¹⁵ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς¹⁶ ἕως ὅτου¹⁷

εὗρη; Καὶ εὕρουσα συγκαλεῖται⁹ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας,¹⁰ λέγουσα, **9**

Συγχαρήτέ¹¹ μοι, ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν¹³ ἣν ἀπώλεσα. Οὕτως, λέγω **10**

ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ

¹ τελώνης, ου, ό, tax collector, collector of taxes. ² διαγογγύζω, complain, grumble. ³ προσδέχομαι, receive, wait for. ⁴ συνεσθίω, eat with. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ἑννέα, nine, 9. ⁸ ὤμος, ου, ό, shoulder. ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ γείτων, ονος, ό, neighbor. ¹¹ συγχαίρω, rejoice with. ¹² μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ¹³ δραχμή, ης, ή, drachma, coin. ¹⁴ λύχνος, ου, ό, lamp, lantern. ¹⁵ σαρόω, sweep, sweep using a broom. ¹⁶ ἐπιμελῶς, carefully, diligently. ¹⁷ ὅτου, until.

μετανοοῦντι.

Εἶπεν δέ, Ἄνθρωπός τις εἶχεν δύο υἱούς· καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος¹ αὐτῶν τῷ 11
πατρί, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον² μέρος τῆς οὐσίας.³ Καὶ διείλεν⁴
αὐτοῖς τὸν βίον.⁵ Καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ 13
νεώτερος¹ υἱὸς ἀπεδήμησεν⁶ εἰς χώραν μακράν,⁷ καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισεν⁸
τὴν οὐσίαν³ αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως.⁹ Δαπανήσαντος¹⁰ δὲ αὐτοῦ πάντα, 14
ἐγένετο λιμὸς¹¹ ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο
ὑστερεῖσθαι.¹² Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη¹³ ἐνὶ τῶν πολιτῶν¹⁴ τῆς χώρας 15
ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν¹⁵ χοίρους.¹⁶ 16
Καὶ ἐπεθύμει¹⁷ γεμίσαι¹⁸ τὴν κοιλίαν¹⁹ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων²⁰ ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι·¹⁶ καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπεν, 17
Πόσοι μίσθιοι²¹ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῶ¹¹
ἀπόλλυμαι· ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, 18
Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος 19
κληθῆναι υἱός σου· ποιήσόν με ὡς ἓνα τῶν μισθίων²¹ σου. Καὶ ἀναστὰς 20
ἦλθεν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἦτι δὲ αὐτοῦ μακράν²² ἀπέχοντος,²³
εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη,²⁴ καὶ δραμὼν²⁵ ἐπέπεσεν

¹ νέος, new, young. ² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ³ οὐσία, ας, ἡ, property, estate. ⁴ διαιρέω, distribute, divide. ⁵ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ⁷ μακρός, long, far distant. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ ἀσώτως, wastefully, recklessly. ¹⁰ δαπάνάω, spend, spend freely. ¹¹ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ κολλάω, glue, cleave. ¹⁴ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹⁵ βόσκω, feed. ¹⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁷ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ²⁰ κεράτιον, ου, τό, carob pods, husk of the carob. ²¹ μίσθιος, ου, ὁ, day laborer, hired servant. ²² μακράν, far away. ²³ ἀπέχω, received, obtain. ²⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²⁵ τρέχω, run, exercise myself. ²⁶ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon.

ἐπὶ τὸν τράχηλον¹ αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν² αὐτόν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ 21
 υἱός, Πάτερ, ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ
 ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπεν δὲ ὁ πατήρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, 22
 Ἐξενέγκατε³ τὴν στολὴν⁴ τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε
 δακτύλιον⁵ εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα⁶ εἰς τοὺς πόδας· καὶ 23
 ἐνέγκαντες τὸν μόσχον⁷ τὸν σιτευτὸν⁸ θύσατε,⁹ καὶ φαγόντες
 εὐφρανθῶμεν·¹⁰ ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν·¹¹ καὶ 24
 ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι.¹⁰ Ἦν δὲ ὁ υἱὸς 25
 αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισεν τῇ οἰκίᾳ,
 ἤκουσεν συμφωνίας¹² καὶ χορῶν.¹³ Καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν 26
 παίδων,¹⁴ ἐπυνθάνετο¹⁵ τί εἶη ταῦτα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι Ὁ ἀδελφός 27
 σου ἤκει· καὶ ἔθυσεν⁹ ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον⁷ τὸν σιτευτόν,⁸ ὅτι
 ὑγιαίνοντα¹⁶ αὐτὸν ἀπέλαβεν.¹⁷ Ὁργίσθη¹⁸ δέ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν· 28
 ὁ οὖν πατήρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 29
 τῷ πατρί, Ἰδοὺ, τοσαῦτα¹⁹ ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε²⁰ ἐντολήν σου
 παρήλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε²⁰ ἔδωκας ἔριφον,²¹ ἵνα μετὰ τῶν φίλων
 μου εὐφρανθῶ.¹⁰ Ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών²² σου τὸν βίον²³ 30
 μετὰ πορνῶν²⁴ ἦλθεν, ἔθυσας⁹ αὐτῷ τὸν μόσχον⁷ τὸν σιτευτόν.⁸ Ὁ δὲ 31

¹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ² καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ³ ἐκφέρω, carry out, bring forth. ⁴ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁵ δακτύλιος, ου, ὁ, ring, finger ring. ⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁷ μόσχος, ου, ὁ, calf. ⁸ σιτευτός, fattened. ⁹ θύω, sacrifice, kill. ¹⁰ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ¹¹ ἀναζάω, live again, be resurrected. ¹² συμφωνία, ας, ἡ, music, symphony. ¹³ χορός, οὔ, ὁ, choral dance, dancing. ¹⁴ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁵ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹⁶ ὑγιαίνω, be in good health, am well. ¹⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁸ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹⁹ τοσούτος, so great, so much. ²⁰ οὐδέποτε, never. ²¹ ἔριφος, ου, ὁ, young goat, kid. ²² κατεσθίω, eat up, devour. ²³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ²⁴ πόρνη, ης, ἡ, prostitute.

εἶπεν αὐτῷ, Ἐκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ
 ἐστιν. Εὐφρανθήναι¹ δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει: ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος 32
 νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν:² καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὗρέθη.

Ἔλεγεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς 16
 εἶχεν οἰκονόμον:³ καὶ οὗτος διεβλήθη⁴ αὐτῷ ὡς διασκορπίζων⁵ τὰ
 ὑπάρχοντα αὐτοῦ. Καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀκούω 2
 περὶ σοῦ; Ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας⁶ σου: οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι
 οἰκονομεῖν.⁷ Εἶπεν δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος,³ Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός 3
 μου ἀφαιρεῖται⁸ τὴν οἰκονομίαν⁶ ἀπ' ἐμοῦ; Σκάπτειν⁹ οὐκ ἰσχύω,
 ἐπαιτεῖν¹⁰ αἰσχύνομαι.¹¹ Ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα, ὅταν μετασταθῶ¹² τῆς 4
 οἰκονομίας,⁶ δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. Καὶ προσκαλεσάμενος 5
 ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν¹³ τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγεν τῷ πρώτῳ,
 Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν¹⁴ βάτους¹⁵ ἐλαίου.¹⁶ 6
 Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁷ καὶ καθίσας ταχέως¹⁸ γράψον
 πεντήκοντα.¹⁹ Ἐπειτα²⁰ ἑτέρῳ εἶπεν, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; Ὁ δὲ εἶπεν, 7
 Ἑκατὸν¹⁴ κόρους²¹ σίτου.²² Καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα,¹⁷ καὶ
 γράψον ὀγδοήκοντα.²³ Καὶ ἐπήνεσεν²⁴ ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον³ τῆς 8

¹ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ² ἀναζάω, live again, be resurrected. ³ οἰκονόμος, ου, ὁ, manager, steward. ⁴ διαβάλλω, bring charges, report. ⁵ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁶ οἰκονομία, ας, ἡ, stewardship, administration. ⁷ οἰκονομέω, manage, administer. ⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁹ σκάπτω, dig. ¹⁰ ἐπαιτέω, beg, ask alms. ¹¹ αἰσχύνομαι, dishonor, put to shame. ¹² μεθίστημι, remove, turn away. ¹³ χρεωφειλέτης, ου, ὁ, debtor. ¹⁴ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁵ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ¹⁶ ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁷ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹⁸ ταχέως, quickly, soon. ¹⁹ πεντήκοντα, fifty, 50. ²⁰ ἔπειτα, then, after this. ²¹ κόρος, ου, ὁ, measure, dry measure. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²³ ὀγδοήκοντα, eighty, 80. ²⁴ ἐπαινέω, praise, commend.

ἀδικίας ὅτι φρονίμως¹ ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου
 φρονιμώτεροί² ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν
 εἰσίν. Καὶ γὰρ ὑμῖν λέγω, Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ³ τῆς 9
 ἀδικίας, ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε,⁴ δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς.⁵ 10
 Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ⁶ καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστιν, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ⁶
 ἄδικος⁷ καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός⁷ ἐστιν. Εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ⁷ μαμωνᾶ³ 11
 πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; Καὶ εἰ ἐν τῷ 12
 ἀλλοτρίῳ⁸ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον⁹ τίς ὑμῖν δώσει; Οὐδεὶς 13
 οἰκέτης¹⁰ δύναται δυσὶν κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ
 τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,¹¹ καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.¹²
 Οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ.³

Ἦκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι¹³ ὑπάρχοντες, καὶ 14
 ἐξεμυκτήριζον¹⁴ αὐτόν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες 15
 ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν·
 ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν¹⁵ βδέλυγμα¹⁶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Ὁ νόμος 16
 καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
 εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται.¹⁷ Εὐκοπώτερον¹⁸ δὲ ἐστὶν τὸν 17
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν¹⁹ πεσεῖν. 18

¹ φρονίμως, prudently, shrewdly. ² φρόνιμος, prudent, wise. ³ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ⁴ ἐκλείπω, fail, cease. ⁵ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ⁶ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁷ ἄδικος, unjust, unrighteous. ⁸ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁹ ὑμέτερος, your. ¹⁰ οἰκέτης, οὐ, ὁ, house servant, household servant. ¹¹ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ¹² καταφρονέω, think little of, despise. ¹³ φιλάργυρος, fond of money, avaricious. ¹⁴ ἐκμυκτηρίζω, ridicule, sneer. ¹⁵ ὑψηλός, high, lofty. ¹⁶ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁷ βιάζω, use force, violence. ¹⁸ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁹ κεραία, ας, ἡ, projection, hook.

Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει:¹ καὶ
πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει.¹

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο² πορφύραν³ καὶ βύσσον,⁴ 19
εὐφραίνόμενος⁵ καθ' ἡμέραν λαμπρῶς.⁶ Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι 20
Λάζαρος,⁷ ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα⁸ αὐτοῦ ἡλκωμένος⁹ καὶ 21
ἐπιθυμῶν¹⁰ χορτασθῆναι¹¹ ἀπὸ τῶν ψιγίων¹² τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς
τραπέζης¹³ τοῦ πλουσίου: ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες¹⁴ ἐρχόμενοι ἀπέλειχον¹⁵ τὰ
ἔλκη¹⁶ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπενεχθῆναι¹⁷ 22
αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον¹⁸ Ἀβραάμ: ἀπέθανεν δὲ καὶ ὁ
πλούσιος, καὶ ἐτάφη.¹⁹ Καὶ ἐν τῷ ᾨδῇ²⁰ ἐπάρας²¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, 23
ὑπάρχων ἐν βασάνοις,²² ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν,²³ καὶ Λάζαρον
ἐν τοῖς κόλποις¹⁸ αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπεν, Πάτερ Ἀβραάμ, 24
ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον,⁷ ἵνα βάψῃ²⁴ τὸ ἄκρον²⁵ τοῦ δακτύλου
αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ²⁷ τὴν γλῶσσάν μου: ὅτι ὀδυνῶμαι²⁸ ἐν τῇ
φλογὶ²⁹ ταύτῃ. Εἶπεν δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι³⁰ ὅτι ἀπέλαβες³¹ σὺ 25
τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος⁷ ὁμοίως τὰ κακά: νῦν δὲ ὧδε
παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι.²⁸ Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τούτοις, μεταξὺ³² ἡμῶν 26

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² ἐνδιδύσκω, dress, put on. ³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁴ βύσσοις, ου, ἡ, fine linen, cotton. ⁵ εὐφραίνω, rejoice, cheer. ⁶ λαμπρῶς, splendidly, magnificently. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ⁹ ἡλκώω, afflict with sores. ¹⁰ ἐπιθυμέω, desire, long for. ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹³ τραπέζα, ης, ἡ, table. ¹⁴ κύων, ος, ὁ, dog. ¹⁵ ἀπολείχω, lick off, lick clean. ¹⁶ ἔλκος, ους, τό, wound, sore. ¹⁷ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁸ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ¹⁹ θάπτω, bury. ²⁰ ᾨδῆς, ου, ὁ, Hades. ²¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²² βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ βάπτω, dip, dye. ²⁵ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ²⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ²⁷ καταψύχω, cool off, refresh. ²⁸ ὀδυνᾶω, torment, pain. ²⁹ φλόξ, φλογός, ἡ, flame. ³⁰ μινύσκωμαι, remember, recall. ³¹ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ³² μεταξὺ, between, after.

καὶ ὑμῶν χάσμα¹ μέγα ἐστήρικται,² ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι³ ἔνθεν
 πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν.⁴ Εἶπεν 27
 δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός
 μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρηται⁵ αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ 28
 αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου.⁶ Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, 29
 Ἐχουσιν Μωσέα καὶ τοὺς προφῆτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν, 30
 Οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐτούς,
 μετανοήσουσιν. Εἶπεν δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ 31
 ἀκούουσιν, οὐδέ, ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδεκτόν⁷ ἐστὶν τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ 17
 σκάνδαλα·⁸ οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. Λυσιτελεῖ⁹ αὐτῷ εἰ μύλος¹⁰ ὄνικος¹¹ 2
 περίκειται¹² περὶ τὸν τράχηλον¹³ αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται¹⁴ εἰς τὴν θάλασσαν,
 ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων. Προσέχετε¹⁵ ἑαυτοῖς. Ἐάν 3
 δὲ ἁμάρτη εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ,
 ἄφες αὐτῷ. Καὶ ἐὰν ἐπτάκις¹⁶ τῆς ἡμέρας ἁμάρτη εἰς σέ, καὶ ἐπτάκις¹⁶ 4
 τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ, λέγων, Μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ.

¹ χάσμα, τος, τό, chasm, gap. ² στηρίζω, establish, fix firmly. ³ διαβαίνω, go through, cross. ⁴ διαπεράω, cross over, pass through. ⁵ διαμαρτύρομαι, testify solemnly. ⁶ βασάνος, ου, ή, torture, torment. ⁷ ἀνένδεκτος, impossible. ⁸ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁹ λυσιτελέω, be better, more advantageous. ¹⁰ μύλος, ου, ό, mill, millstone. ¹¹ ὄνικος, of or for an ass. ¹² περίκειμαι, be around, surround. ¹³ τράχηλος, ου, ό, neck. ¹⁴ ρίπτω, throw, cast. ¹⁵ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁶ ἐπτάκις, seven times.

Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθες¹ ἡμῖν πίστιν. Εἶπεν δὲ ὁ 5
κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον² σινάπεως,³ ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ⁴
ταύτῃ, Ἐκρίζωθιτι,⁵ καὶ φυτεύθῃτι⁶ ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ ὑπήκουσεν⁷ ἂν
ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα⁸ ἢ ποιμαίνοντα,⁹ ὃς 7
εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ εὐθέως, Παρελθὼν ἀνάπασσε·¹⁰ ἀλλ' οὐχὶ 8
ἐρεῖ αὐτῷ, Ἐτοίμασον τί δειπνήσω,¹¹ καὶ περιζωσάμενος¹² διακόνει μοι,
ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ; Μὴ χάριν 9
ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ ὅτι ἐποίησεν τὰ διαταχθέντα;¹³ Οὐ δοκῶ. Οὕτως 10
καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα¹³ ὑμῖν, λέγετε ὅτι
Δοῦλοι ἀχρεῖοι¹⁴ ἐσμεν· ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο 11
διὰ μέσου Σαμαρείας¹⁵ καὶ Γαλιλαίας. Καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἰς τινα 12
κώμην, ἀπήντησαν¹⁶ αὐτῷ δέκα λεπροὶ¹⁷ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν·¹⁸
καὶ αὐτοὶ ἤραν φωνήν, λέγοντες, Ἰησοῦ, ἐπιστάτα,¹⁹ ἐλέησον ἡμᾶς. 13
Καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐπιδείξατε²⁰ ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσιν.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτούς, ἐκαθαρίσθησαν. Εἰς δὲ ἐξ αὐτῶν, 15
ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψεν, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων τὸν θεόν· καὶ 16
ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ

¹ προστίθῃμι, add, add to. ² κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ³ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁴ συκάμιнос, ου, ἡ, mulberry tree, sycamore tree. ⁵ ἐκρίζω, uproot, root out. ⁶ φυτεύω, plant. ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ ἀροτριᾶω, plow. ⁹ ποιμαίνω, shepherd, rule. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ δειπνέω, eat, dine. ¹² περιζώννυμι, gird, gird round. ¹³ διατάσσω, command, give orders to. ¹⁴ ἀχρεῖος, useless, worthless. ¹⁵ Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ¹⁶ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁷ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁸ πόρρωθεν, from a distance, at a distance. ¹⁹ ἐπιστάτης, ου, ὁ, chief, commander. ²⁰ ἐπιδείκνυμι, show, prove.

αὐτὸς ἦν Σαμαρείτης.¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα 17
ἐκαθαρίσθησαν; Οἱ δὲ ἐννέα² ποῦ; Οὐχὶ εὐρέθησαν ὑποστρέψαντες 18
δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς³ οὗτος; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, 19
Ἄναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε.

Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, 20
ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ
παρατηρήσεως·⁴ οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ. Ἴδου γάρ, ἡ 21
βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς⁵ ὑμῶν ἐστίν.

Εἶπεν δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι ὅτε ἐπιθυμήσετε⁶ μίαν 22
τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. Καὶ ἐροῦσιν 23
ὑμῖν, Ἴδου ὧδε, ἢ, Ἴδου ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθῃτε, μὴδὲ διώξητε. Ὡςπερ γὰρ ἡ 24
ἀστραπή⁷ ἢ ἀστράπτουσα⁸ ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν
λάμπει,⁹ οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. Πρῶτον 25
δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹⁰ ἀπὸ τῆς γενεᾶς
ταύτης. Καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε,¹¹ οὕτως ἔσται καὶ ἐν 26
ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἦσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, 27
ἐξεγαμίζοντο,¹² ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε¹¹ εἰς τὴν κιβωτόν,¹³ καὶ
ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς,¹⁴ καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. Ὅμοίως καὶ ὡς 28

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² ἐννέα, nine, 9. ³ ἀλλογενὴς, οὗς, ὁ, foreigner, stranger. ⁴ παρατήρησις, εως, ἡ, observation, observance. ⁵ ἐντός, inside, among. ⁶ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁷ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness. ⁸ ἀστράπτω, flash, gleam. ⁹ λάμπω, shine. ¹⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹¹ Νῶε, ὁ, Noah. ¹² ἐγαμίζω, give in marriage, marry. ¹³ κιβωτός, οὗ, ἡ, wooden box, ark. ¹⁴ κατακλυσμός, οὗ, ὁ, flood, deluge.

ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ:¹ ἦσθιον, ἔπινον, ἡγόραζον, ἐπώλουν,²
ἐφύτευον,³ ὠκοδόμουν: ἡ δὲ ἡμέρα ἐξῆλθεν Λώτ¹ ἀπὸ Σοδόμων,⁴ 29
ἐβρεξεν⁵ πῦρ καὶ θεῖον⁶ ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας: κατὰ 30
ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρα ὃ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. Ἐν ἐκείνῃ 31
τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος,⁷ καὶ τὰ σκεύη⁸ αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ,
μὴ καταβάτω ἄραι αὐτά: καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς
τὰ ὀπίσω. Μνημονεύετε⁹ τῆς γυναικὸς Λώτ.¹ Ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν 32
ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι ἀπολέσει αὐτήν: καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν
ζωογονήσῃ¹⁰ αὐτήν. Λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης 34
μιας: εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. Δύο ἔσονται 35
ἀλήθουσαι¹² ἐπὶ τὸ αὐτό: μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.
Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ, κύριε; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, 36
Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἅετοί.¹³

Ἐλεγεν δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ 18
μὴ ἐκκακεῖν,¹⁴ λέγων, Κριτὴς¹⁵ τις ἦν ἐν τινὶ πόλει, τὸν θεὸν μὴ 2
φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος:¹⁶ χήρα δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει 3
ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν¹⁷ με ἀπὸ τοῦ
ἀντιδίκου¹⁸ μου. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον: μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν 4

¹ Λώτ, ὁ, Lot. ² πωλέω, sell. ³ φυτεύω, plant. ⁴ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁵ βρέχω, send rain, rain. ⁶ θεῖον, ου, τό, sulfur, brimstone. ⁷ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁸ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ⁹ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁰ ζωογονέω, preserve alive. ¹¹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹² ἀλήθω, grind. ¹³ ἅετός, οὔ, ὁ, eagle, vulture. ¹⁴ ἐκκακέω, am faint, am weary. ¹⁵ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁶ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁷ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ¹⁸ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary.

ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι.¹ 5
 διὰ γέ² τὸ παρέχειν³ μοι κόπον⁴ τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω⁵ αὐτήν,
 ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιᾶζῃ⁶ με. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Ἀκούσατε 6
 τί ὁ κριτὴς⁷ τῆς ἀδικίας λέγει. Ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν⁸ 7
 τῶν ἐκλεκτῶν⁹ αὐτοῦ τῶν βοώντων¹⁰ πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός,
 καὶ μακροθυμῶν¹¹ ἐπ' αὐτοῖς; Λέγω ὑμῖν ὅτι ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν⁸ 8
 αὐτῶν ἐν τάχει.¹² Πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα¹³ εὐρήσει τὴν
 πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;

Εἶπεν δὲ πρὸς τινὰς τοὺς πεπειθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶν δίκαιοι, καὶ 9
 ἐξουθενούντας¹⁴ τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωποι δύο 10
 ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι: ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος
 τελώνης.¹⁵ Ὁ Φαρισαῖος σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, Ὁ 11
 θεός, εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων,
 ἄρπαγες,¹⁶ ἄδικοι,¹⁷ μοιχοί,¹⁸ ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης.¹⁵ Νηστεύω¹⁹ δις²⁰ 12
 τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ²¹ πάντα ὅσα κτῶμαι.²² Καὶ ὁ τελώνης¹⁵ 13
 μακρόθεν²³ ἑστὼς οὐκ ᾔθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν
 ἐπάραι,²⁴ ἀλλ' ἔτυπεν²⁵ εἰς τὸ στήθος²⁶ αὐτοῦ, λέγων, Ὁ θεός, ἰλάσθητί

¹ ἐντρέπω, turn about, reverence. ² γέ, indeed, at least. ³ παρέχω, offer, afford. ⁴ κόπος, οὐ, ὁ, labor, trouble. ⁵ ἐκδικέω, vindicate, avenge. ⁶ ὑποπιᾶζω, strike in the face, treat roughly. ⁷ κριτής, οὐ, ὁ, judge. ⁸ ἐκδίκησις, εὐ, ἡ, vengeance, vindication. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ¹² τάχος, οὐς, τό, speed, quickness. ¹³ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁴ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹⁵ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁷ ἄδικος, unjust, unrighteous. ¹⁸ μοιχός, οὐ, ὁ, adulterer. ¹⁹ νηστεύω, fast. ²⁰ δις, twice. ²¹ ἀποδεκατῶ, tithe, collect a tithe. ²² κτάομαι, acquire, win. ²³ μακρόθεν, from afar, afar. ²⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁵ τύπτω, smite, beat. ²⁶ στήθος, οὐς, τό, breast, chest. ²⁷ ἰλάσκομαι, propitiate, expiate.

μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν 14
οἶκον αὐτοῦ ἢ γὰρ ἐκεῖνος: ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν¹ ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται,² ὁ
δὲ ταπεινῶν² ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.¹

Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη,³ ἵνα αὐτῶν ἅπτηται: ἰδόντες δὲ οἱ 15
μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτὰ 16
εἶπεν, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά: τῶν
γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ 17
δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

Καὶ ἐπηρώτησέν τις αὐτὸν ἄρχων, λέγων, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας 18
ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁴ Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί με λέγεις 19
ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ 20
μοιχεύσης,⁵ μὴ φονεύσης,⁶ μὴ κλέψῃς,⁷ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁸ τίμα⁹
τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπεν, Ταῦτα πάντα 21
ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹⁰ μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 22
Ἔτι ἓν σοι λείπει:¹¹ πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον,¹² καὶ διάδος¹³ πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹⁴ ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ 23
ἀκούσας ταῦτα περίλυπος¹⁶ ἐγένετο: ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα.¹⁷ Ἰδὼν δὲ 24

¹ ὑψῶ, lift up, exalt. ² ταπεινῶ, humble, humiliate. ³ βρέφος, οὐς, τό, unborn or a newborn child, baby. ⁴ κληρονομῶ, inherit, obtain. ⁵ μοιχεύω, commit adultery. ⁶ φονεύω, kill, murder. ⁷ κλέπτω, steal. ⁸ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ λείπω, leave, leave behind. ¹² πωλέω, sell. ¹³ διαδίδωμι, distribute, give. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly.

αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον¹ γενόμενον εἶπεν, Πῶς δυσκόλως² οἱ τὰ
 χρήματα³ ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 25
 Εὐκοπώτερον⁴ γάρ ἐστιν κάμηλον⁵ διὰ τρυμαλιᾶς⁶ ῥαφίδος⁷ εἰσελθεῖν, ἢ
 πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες, 26
 Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ὁ δὲ εἶπεν, Τὰ ἀδύνατα⁸ παρὰ ἀνθρώποις 27
 δυνατά ἐστιν παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπεν δὲ Πέτρος, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28
 πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 29
 οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς,⁹ ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ
 τέκνα, ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ¹⁰ 30
 πολλαπλασίονα¹¹ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
 ζωὴν αἰώνιον.

Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς 31
 Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν
 προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ 32
 ἐμπαιχθήσεται,¹² καὶ ὑβρισθήσεται,¹³ καὶ ἐμπτυσθήσεται,¹⁴ καὶ 33
 μαστιγώσαντες¹⁵ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ
 ἀναστήσεται. Καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο 34
 κεκρυμμένον¹⁶ ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα.

¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ² δυσκόλως, with difficulty, hardly. ³ χρήματα, τὸς, τό, wealth, money. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ κάμηλος, οὐ, ὁ, camel. ⁶ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle. ⁷ ῥαφίς, ἴδος, ἡ, needle. ⁸ ἀδύνατος, impossible, unable. ⁹ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ πολλαπλασίον, many times as much, many times more. ¹² ἐμπαίζω, mock. ¹³ ὑβρίζω, mistreat, insult. ¹⁴ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁵ μαστιγώω, whip, lash. ¹⁶ κρύπτω, conceal, hide.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ, τυφλὸς τις ἐκάθητο παρὰ τὴν 35
 ὁδὸν προσαιτῶν·¹ ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου,² ἐπυνθάνετο³ τί 36
 εἶη τοῦτο. Ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος⁴ παρέρχεται. 37
 Καὶ ἐβόησεν,⁵ λέγων, Ἰησοῦ, υἱὲ Δαυίδ, ἐλέησόν με. Καὶ οἱ προάγοντες⁶ 39
 ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ·⁷ αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ
 Δαυίδ, ἐλέησόν με. Σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς 40
 αὐτόν· ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Τί σοι θέλεις 41
 ποιήσω; Ὁ δὲ εἶπεν, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, 42
 Ἀνάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ παραχρῆμα⁸ ἀνέβλεψεν, καὶ 43
 ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον⁹
 τῷ θεῷ.

Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ. Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος 19
 Ζακχαῖος,¹⁰ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,¹¹ καὶ οὗτος ἦν πλούσιος. Καὶ 3
 ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστιν, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι
 τῇ ἡλικίᾳ¹² μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμὼν¹³ ἔμπροσθεν ἀνέβη ἐπὶ 4
 συκομωραίαν¹⁴ ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης ἔμελλεν διέρχεσθαι. Καὶ ὡς 5
 ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτόν, καὶ εἶπεν πρὸς
 αὐτόν, Ζακχαῖε,¹⁰ σπεύσας¹⁵ κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ

¹ προσαιτέω, beg. ² διαπορεύομαι, pass across, journey through. ³ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ βοάω, cry aloud, shout. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹⁰ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ¹¹ ἀρχιτελώνης, ου, ὁ, chief tax collector. ¹² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ¹³ προτρέχω, run ahead, outrun. ¹⁴ συκομωραία, ας, ἡ, sycamore tree. ¹⁵ σπεύδω, hasten, urge on.

με μείναι. Καὶ σπεύσας¹ κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο² αὐτὸν χαίρων. Καὶ 6
 ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον,³ λέγοντες ὅτι Παρὰ ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ
 εἰσῆλθεν καταλύσαι.⁴ Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος⁵ εἶπεν πρὸς τὸν κύριον, 8
 Ἰδού, τὰ ἡμίση⁶ τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς· καὶ
 εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα,⁷ ἀποδίδωμι τετραπλοῦν.⁸ Εἶπεν δὲ πρὸς 9
 αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι Σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι⁹
 καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Ἀκούοντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς¹⁰ εἶπεν παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς 11
 αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρῆμα¹¹ μέλλει ἡ
 βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.¹² Εἶπεν οὖν, Ἄνθρωπός τις εὐγενῆς¹³ 12
 ἐπορεύθη εἰς χώραν μακράν,¹⁴ λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑποστρέψαι.
 Καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς,¹⁵ καὶ εἶπεν 13
 πρὸς αὐτούς, Πραγματεύεσασθε¹⁶ ἕως ἔρχομαι. Οἱ δὲ πολῖται¹⁷ αὐτοῦ 14
 ἐμίσουν αὐτόν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν¹⁸ ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ
 θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι¹⁹ ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν²⁰ 15
 αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπεν φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους
 τούτους, οἷς ἔδωκεν τὸ ἀργύριον,²¹ ἵνα γινῶ τίς τί διεπραγματεύσατο.²² 16

¹ σπεύδω, hasten, urge on. ² ὑποδέχομαι, welcome, receive. ³ διαγογγύζω, complain, grumble. ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ Ζακχαῖος, ου, ὁ, Zaccheus, Zacchaeus. ⁶ ἡμισυς, half. ⁷ συκοφαντέω, accuse falsely, defraud. ⁸ τετραπλοῦς, four times, fourfold. ⁹ καθότι, according as, because. ¹⁰ προστίθμι, add, add to. ¹¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ¹² ἀναφαίνω, bring to light, cause to appear. ¹³ εὐγενής, noble, high-born. ¹⁴ μακρός, long, far distant. ¹⁵ μνᾶ, ᾰς, ἡ, mina (Gr. monetary unit), mina. ¹⁶ πραγματεύομαι, do business, trade. ¹⁷ πολίτης, ου, ὁ, citizen. ¹⁸ πρεσβεία, ας, ἡ, ambassador, embassy. ¹⁹ βασιλεύω, reign, rule. ²⁰ ἐπανερχομαι, return, come back again. ²¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²² διαπραγματεύομαι, gain by trading, earn.

Παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ¹ σου προσεირγάσατο²
 δέκα μνᾶς.¹ Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εὖ,³ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ⁴ πιστὸς 17
 ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω⁵ δέκα πόλεων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, 18
 λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ¹ σου ἐποίησεν πέντε μνᾶς.¹ Εἶπεν δὲ καὶ τούτῳ, 19
 Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω⁵ πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος ἦλθεν, λέγων, Κύριε, 20
 ἰδοὺ, ἡ μνᾶ¹ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην⁶ ἐν σουδαρίῳ·⁷ ἐφοβούμην γάρ 21
 σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς⁸ εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις⁹ ὃ οὐκ
 ἔσπειρας. Λέγει δὲ αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. 22
 Ἦδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρὸς⁸ εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ
 θερίζων⁹ ὃ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διὰ τί οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν¹⁰ μου ἐπὶ 23
 τράπεζαν,¹¹ καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ¹² ἂν ἔπραξα αὐτό; Καὶ τοῖς 24
 παρεστῶσιν εἶπεν, Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν,¹ καὶ δότε τῷ τὰς δέκα
 μνᾶς¹ ἔχοντι. Καὶ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.¹ Λέγω γὰρ ὑμῖν 25
 ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει
 ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Πλὴν τοὺς ἐχθροὺς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ 27
 θελήσαντάς με βασιλεῦσαι¹³ ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάζατε
 ἔμπροσθέν μου.

¹ μνᾶ, ᾰς, ἥ, mina (Gr. monetary unit), mina. ² προσεργάζομαι, make more, gain. ³ εὖ, well, well done. ⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ ἀπόκειμαι, be laid up, put away. ⁷ σουδαρίον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ⁸ αὐστηρὸς, strict, exacting. ⁹ θερίζω, reap, gather. ¹⁰ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹¹ τράπεζα, ης, ἥ, table. ¹² τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ¹³ βασιλεύω, reign, rule. ¹⁴ κατασφάζω, slay, strike down.

Καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. 28

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγή¹ καὶ Βηθανίαν² πρὸς τὸ ὄρος τὸ 29

καλούμενον Ἑλαιῶν,³ ἀπέστειλεν δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπὼν, 30

Ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι⁴ κώμην· ἐν ἧ εἰσπορευόμενοι⁵ εὐρήσετε

πῶλον⁶ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε⁷ ἀνθρώπων ἐκάθισεν·

λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως 31

ἐρεῖτε αὐτῷ ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειὰν ἔχει. Ἀπελθόντες δὲ οἱ 32

ἀπεσταλμένοι εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον, 33

εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον;⁶ Οἱ δὲ εἶπον, 34

Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειὰν ἔχει. Καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ 35

ἐπιρρίψαντες⁸ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον,⁶ ἐπεβίβασαν⁹ τὸν

Ἰησοῦν. Πορευομένου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννουν¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ 36

ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει¹¹ τοῦ ὄρους τῶν 37

Ἑλαιῶν,³ ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν¹² τὸν

θεὸν φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες, 38

Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ,

καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.¹³

¹ Βηθσφαγή, ἢ, Bethphage. ² Βηθανία, ας, ἢ, Bethany. ³ ἐλαία, ας, ἢ, olive tree. ⁴ κατέναντι, over against, opposite. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ πῶλος, ου, ὅ, colt, young ass. ⁷ πώποτε, ever yet, any time. ⁸ ἐπιρρίπτω, throw upon, cast upon. ⁹ ἐπιβιβάζω, put on, place upon. ¹⁰ ὑποστρωννύω, spread out underneath, spread under. ¹¹ κατάβασις, εως, ἢ, descent, slope. ¹² αἰνέω, praise. ¹³ ὑψιστος, highest, most high.

Καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, 39

ἐπιτίμησον τοῖς μαθηταῖς σου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν 40

ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,¹ οἱ λίθοι κεκράζονται.

Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων ὅτι Εἰ ἔγνων 41

καὶ σύ, καὶ γε² ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου: νῦν δὲ

ἐκρύβη³ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. Ὅτι ἤξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σέ, καὶ 43

περιβαλοῦσιν⁴ οἱ ἐχθροί σου χάρακά⁵ σοι, καὶ περικυκλώσουσίν⁶ σε, καὶ

συνέξουσίν⁷ σε πάντοθεν,⁸ καὶ ἐδαφιοῦσίν⁹ σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί, 44

καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοί λίθον ἐπὶ λίθῳ: ἀνθ'¹⁰ ὧν οὐκ ἔγνων τὸν

καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς¹¹ σου.

Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹² ἐν αὐτῷ 45

καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου οἶκος 46

προσευχῆς ἐστίν: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον¹³ ληστῶν.¹⁴ Καὶ 47

ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ: οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ

γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ: καὶ οὐχ 48

εὑρισκον τὸ τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο¹⁵ αὐτοῦ ἀκούων.

¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ² γέ, indeed, at least. ³ κρύπτω, conceal, hide. ⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ⁵ χάραξ, ακος, ὁ, pointed stake, entrenchment. ⁶ περικυκλόω, surround, encircle. ⁷ συνέχω, hold fast, oppress. ⁸ πάντοθεν, on all sides, from all sides. ⁹ ἐδαφίζω, dash to the ground. ¹⁰ ἀντί, instead of, in place of. ¹¹ ἐπισκοπή, ἡς, ἡ, visitation, overseeing. ¹² πωλέω, sell. ¹³ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁵ ἐκκρεμάννυμι, hang out, hang on.

Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν 20

τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν¹ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς

σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, λέγοντες, Εἰπέ ἡμῖν, ἐν 2

ποιᾷ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; 3

Ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ

εἰπατέ μοι: Τὸ βάπτισμα² Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ 4

δὲ συνελογίσαντο³ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες ὅτι Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ

οὐρανοῦ, ἔρεῖ, Διὰ τί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ 6

ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει⁴ ἡμᾶς: πεπεισμένος γάρ ἐστιν

Ἰωάννην προφήτην εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. Καὶ ὁ 7

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Ἦρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην: Ἄνθρωπος 9

ἐφύτευσεν⁵ ἀμπελῶνα,⁶ καὶ ἐξέδοτο⁷ αὐτὸν γεωργοῖς,⁸ καὶ ἀπεδήμησεν⁹

χρόνους ἱκανούς: καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁸ δούλον, 10

ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος⁶ δώσιν αὐτῷ. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁸

δείραντες¹⁰ αὐτὸν ἐξαπέστειλαν¹¹ κενόν.¹² Καὶ προσέθετο¹³ πέμψαι 11

ἕτερον δούλον: οἱ δὲ κακέϊνον¹⁴ δείραντες¹⁰ καὶ ἀτιμάσαντες¹⁵

ἐξαπέστειλαν¹¹ κενόν.¹² Καὶ προσέθετο¹³ πέμψαι τρίτον: οἱ δὲ καὶ 12

¹ ἐφίστημι, stand over, come upon. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ συλλογιζομαι, reason, discuss. ⁴ καταλιθάζω, stone to death, stone down. ⁵ φυτεύω, plant. ⁶ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁷ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁸ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹⁰ δέρω, beat, flay. ¹¹ ἐξαποστέλλω, send forth. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ προστίθημι, add, add to. ¹⁴ κακέϊνος, and he, and she. ¹⁵ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace.

τοῦτον τραυματίσαντες¹ ἐξέβαλον. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,² 13
 Τί ποιήσω; Πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν· ἴσως³ τοῦτον ἰδόντες
 ἐντραπήσονται.⁴ Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ⁵ διελογίζοντο⁶ πρὸς 14
 ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁷ δεῦτε,⁸ ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία.⁹ Καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ 15
 ἀμπελῶνος,² ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ
 ἀμπελῶνος;² Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς⁵ τούτους, καὶ 16
 δώσει τὸν ἀμπελῶνα² ἄλλοις. Ἀκούσαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. Ὁ δὲ 17
 ἐμβλέψας¹⁰ αὐτοῖς εἶπεν, Τί οὖν ἐστιν τὸ γεγραμμένον τοῦτο, Λίθον ὃν
 ἀπεδοκίμασαν¹¹ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;¹² 18
 Πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον συνθλασθήσεται·¹³ ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμήσει¹⁴ αὐτόν.

Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἄρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν¹⁵ ἐπ' αὐτὸν τὰς 19
 χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς
 τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπεν. Καὶ παρατηρήσαντες¹⁶ ἀπέστειλαν 20
 ἐγκαθέτους,¹⁷ ὑποκρινομένους¹⁸ ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα
 ἐπιλάβωνται¹⁹ αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ
 ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος.²⁰ Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, Διδάσκαλε, 21

¹ τραυματίζω, wound. ² ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ³ ἴσως, perhaps, probably. ⁴ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁵ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹³ συνθλάω, break, break in pieces. ¹⁴ λικμάω, crush, scatter. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁶ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁷ ἐγκαθέτος, ου, ὁ, hired to lie in wait, spy. ¹⁸ ὑποκρίνομαι, pretend, make believe. ¹⁹ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ²⁰ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader.

οἶδαμεν ὅτι ὀρθῶς¹ λέγεις καὶ διδάσκεις· καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον,
 ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν ἡμῖν Καίσαρι 22
 φόρον² δοῦναι, ἢ οὐ; Κατανοήσας³ δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν,⁴ εἶπεν 23
 πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ⁵ μοι δηνάριον·⁶ τίνος ἔχει 24
 εἰκόνα⁷ καὶ ἐπιγραφὴν;⁸ Ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος. Ὁ δὲ εἶπεν 25
 αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τοίνυν⁹ τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ.
 Καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι¹⁰ αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον¹¹ τοῦ λαοῦ· 26
 καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει¹² αὐτοῦ, ἐσίγησαν.¹³
 Προσελθόντες δὲ τινες τῶν Σαδδουκαίων,¹⁴ οἱ ἀντιλέγοντες¹⁵ ἀνάστασιν 27
 μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν 28
 ἡμῖν, Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος¹⁶
 ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ¹⁷
 σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος 29
 λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος·¹⁶ καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν 30
 γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος.¹⁶ Καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτὴν 31
 ὡσαύτως.¹⁸ Ὡσαύτως¹⁸ δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ· οὐ κατέλιπον¹⁹ τέκνα, καὶ
 ἀπέθανον. Ὑστερον²⁰ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 32
 ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν

¹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ² φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ³ κατανοέω, observe, understand. ⁴ πανουργία, ας, ἡ, cleverness, craftiness. Trickery. ⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκών, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁹ τοίνυν, accordingly, therefore. ¹⁰ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹¹ ἐναντίον, in the sight of, before. ¹² ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ¹³ σιγάω, be silent, become silent. ¹⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁵ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹⁶ ἄτεκνος, childless. ¹⁷ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ¹⁸ ὡσαύτως, likewise. ¹⁹ καταλείπω, leave, leave behind. ²⁰ ὕστερον, lastly, afterward.

γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος 34
 τούτου γαμοῦσιν καὶ ἐκγαμίσκονται·¹ οἱ δὲ καταξιωθέντες² τοῦ αἰῶνος 35
 ἐκείνου τυχεῖν³ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε
 ἐκγαμίζονται·⁴ οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι⁵ γάρ εἰσιν, 36
 καὶ υἱοὶ εἰσιν τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. Ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ 37
 νεκροί, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν⁶ ἐπὶ τῆς βάτου,⁷ ὡς λέγει, Κύριον τὸν
 θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ 38
 ἔστιν νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων· πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες δέ 39
 τινες τῶν γραμματέων εἶπον, Διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. Οὐκέτι δὲ 40
 ἐτόλμων⁸ ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.

Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσιν τὸν χριστὸν υἱὸν Δαυὶδ εἶναι; Καὶ 41
 αὐτὸς Δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ⁹ ψαλμῶν,¹⁰ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,
 Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹¹ τῶν 43
 ποδῶν σου. Δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; 44
 Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε¹² 45
 ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς,¹³ καὶ
 φιλοῦντων ἀσπασμούς¹⁴ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹⁵ καὶ πρωτοκαθεδρίας¹⁶ ἐν ταῖς

¹ ἐκγαμίσκω, give in marriage. ² καταξιόω, consider worthy, deem worthy. ³ τυγχάνω, obtain, happen. ⁴ ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ ἰσάγγελος, like an angel, like the angels. ⁶ μνηνύω, make known, report. ⁷ βάτος, οὐ, ὁ, bath (a liquid measure). ⁸ τολμάω, dare, endure. ⁹ βίβλος, οὐ, ἡ, book, scroll. ¹⁰ ψαλμός, οὐ, ὁ, song of praise, psalm. ¹¹ ὑποπόδιον, οὐ, τό, footstool. ¹² προσέχω, take head of, attend to. ¹³ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁴ ἀσπασμός, οὐ, ὁ, greeting, salutation. ¹⁵ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁶ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor.

συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας¹ ἐν τοῖς δείπνοις·² οἱ κατεσθίουσιν³ τὰς 47
οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁴ μακρὰ⁵ προσεύχονται. Οὗτοι
λήψονται περισσότερον⁶ κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδεν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα⁷ αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον⁸ 21

πλουσίους· εἶδεν δὲ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν⁹ βάλλουσαν ἐκεῖ δύο 2
λεπτά,¹⁰ καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς¹¹ λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα ἢ πτωχὴ αὕτη 3
πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς 4
ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα⁷ τοῦ θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος¹² αὐτῆς
ἅπαντα τὸν βίον¹³ ὃν εἶχεν ἔβαλεν.

Καὶ τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασιν¹⁴ 5

κεκόσμηται,¹⁵ εἶπεν, Ταῦτα ἂν θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ 6
ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹⁶ Ἐπηρώτησαν δὲ 7
αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον
ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; Ὁ δὲ εἶπεν, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· 8
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι· καί,
Ὁ καιρὸς ἤγγικεν, μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε 9
πολέμους¹⁷ καὶ ἀκαταστασίας,¹⁸ μὴ πτοηθῆτε·¹⁹ δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι

¹ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ² δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁵ μακρός, long, far distant. ⁶ περισσός, excessive, abundant. ⁷ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁸ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁹ πενιχρός, poor, needy. ¹⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² ὑστέρημα, τος, τό, that which is lacking, need. ¹³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ ἀνάθημα, τος, τό, votive offering. ¹⁵ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁷ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁸ ἀκαταστασία, ας, ἡ, disturbance, disorder. ¹⁹ πτοέω, terrify, scare.

πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος.

Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 10
 βασιλείαν: σεισμοί¹ τε μεγάλοι κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ² καὶ λοιμοὶ³ 11
 ἔσονται, φόβητρά⁴ τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μέγала ἔσται. Πρὸ δὲ 12
 τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν⁵ ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσιν,
 παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ
 ἡγεμόνας,⁶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. Ἀποβήσεται⁷ δὲ ὑμῖν εἰς 13
 μαρτύριον.⁸ Θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν⁹ 14
 ἀπολογηθῆναι:¹⁰ ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἥ οὐ 15
 δυνήσονται ἀντειπεῖν¹¹ οὐδὲ ἀντιστῆναι¹² πάντες οἱ ἀντικείμενοι¹³ ὑμῖν. 16
 Παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων¹⁴ καὶ συγγενῶν¹⁵ καὶ φίλων καὶ
 ἀδελφῶν, καὶ θανατώσουσιν¹⁶ ἐξ ὑμῶν. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 17
 πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Καὶ θρίξ¹⁷ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ 18
 ἀπόληται. Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε¹⁸ τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 19
 Ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην¹⁹ ὑπὸ στρατοπέδων²⁰ τὴν Ἱερουσαλήμ, τότε 20
 γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις²¹ αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 21
 φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη: καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν:²² καὶ οἱ ἐν

¹ σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ² λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ³ λοιμός, οὐ, ὁ, pestilence, plague. ⁴ φόβητρον, οὐ, τό, terrible sight, horror. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ἀποβαίνω, get out, go away. ⁸ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ⁹ προμελετᾶω, practice beforehand, prepare. ¹⁰ ἀπολογέομαι, defend one's self, give a defense. ¹¹ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ¹² ἀντίστημι, resist, oppose. ¹³ ἀντίκειμαι, lie opposite, i.e. oppose. ¹⁴ γονεύς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁵ συγγενής, kindred, relative. ¹⁶ θανατῶω, put to death, subdue. ¹⁷ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁸ κτάομαι, acquire, win. ¹⁹ κυκλώω, encircle, surround. ²⁰ στρατόπεδον, οὐ, τό, legion, army. ²¹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ²² ἐκχωρέω, go out, leave.

ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. Ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως¹ 22
αὐταί εἰσιν, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν 23
γαστρὶ² ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις³ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις: ἔσται
γὰρ ἀνάγκη⁴ μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. Καὶ 24
πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται⁵ εἰς πάντα τὰ
ἔθνη: καὶ Ἱερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη⁶ ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσιν
καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ⁷ καὶ ἄστροις,⁸ καὶ 25
ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ⁹ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ,¹⁰ ἠχούσης¹¹ θαλάσσης καὶ σάλου,¹²
ἀποψυχόντων¹³ ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας¹⁴ τῶν 26
ἐπερχομένων¹⁵ τῇ οἰκουμένῃ:¹⁶ αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν
σαλευθήσονται.¹⁷ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον 27
ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων 28
γίνεσθαι, ἀνακύψατε¹⁸ καὶ ἐπάρατε¹⁹ τὰς κεφαλὰς ὑμῶν: διότι²⁰ ἐγγίξει ἡ
ἀπολύτρωσις²¹ ὑμῶν.

Καὶ εἶπεν παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε τὴν συκὴν²² καὶ πάντα τὰ δένδρα: 29
ὅταν προβάλωσιν²³ ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη
ἐγγὺς τὸ θέρος²⁴ ἐστίν. Οὕτως²⁵ καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, 31

¹ ἐκδίκησις, εὖ, ἡ, vengeance, vindication. ² γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ³ θηλάζω, suckle, nurse. ⁴ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress. ⁵ αἰχμαλωτίζω, take or lead captive, take captive. ⁶ πατέω, tread or tread under foot, tread. ⁷ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁸ ἄστρον, ου, τό, star. ⁹ συνοχή, ἡς, ἡ, dismay, anguish. ¹⁰ ἀπορία, ας, ἡ, perplexity, anxiety. ¹¹ ἠχέω, sound, ring out. ¹² σάλος, ου, ὁ, surge, wave. ¹³ ἀποψύχω, faint, breathe out life. ¹⁴ προσδοκία, ας, ἡ, expectation, waiting. ¹⁵ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹⁶ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ¹⁷ σαλεύω, shake, excite. ¹⁸ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ¹⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ²⁰ διότι, because, on this account. ²¹ ἀπολύτρωσις, εὖ, ἡ, redemption, deliverance. ²² συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ²³ προβάλλω, put forward, put out. ²⁴ θέρος, ους, τό, summer. ²⁵ οὕτως, thus, so.

γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ 32
 μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 33
 παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Προσέχετε ¹ δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ² ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ ³ 34
 καὶ μέθῃ ⁴ καὶ μερίμναις ⁵ βιωτικαῖς, ⁶ καὶ αἰφνίδιος ⁷ ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ⁸ ἡ
 ἡμέρα ἐκείνη: ὥς παγίς ⁹ γὰρ ἐπελεύσεται ¹⁰ ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους 35
 ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς. Ἀγρυπνεῖτε ¹¹ οὖν ἐν παντὶ καιρῷ 36
 δεόμενοι, ¹² ἵνα καταξιωθῆτε ¹³ ἐκφυγεῖν ¹⁴ πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι,
 καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων: τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος 37
 ὑλίζετο ¹⁵ εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν. ¹⁶ Καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38
 ὄρθριζεν ¹⁷ πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

Ἦγγιζεν δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἁζύμων, ¹⁸ ἡ λεγομένη Πάσχα. Καὶ ἐζήτουν οἱ 22
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὸ πῶς ἀνέλωσιν ¹⁹ αὐτόν: ἐφοβοῦντο γὰρ
 τὸν λαόν.

¹ προσέχω, take head of, attend to. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ κραιπάλῃ, ης, ἡ, drinking bout, drunken dissipation. ⁴ μέθῃ, ης, ἡ, drunkenness. ⁵ μερίμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ⁶ βιωτικός, matter of daily life, life. ⁷ αἰφνίδιος, sudden, unexpected. ⁸ ἐπίστημι, stand over, come upon. ⁹ παγίς, ἴδος, ἡ, trap, snare. ¹⁰ ἐπέρχομαι, come to or upon, approach. ¹¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹² δεόμαι, ask, request. ¹³ καταξιώω, consider worthy, deem worthy. ¹⁴ ἐκφεύγω, flee away, flee out. ¹⁵ ἀυλίζομαι, spend the night, lodge. ¹⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹⁷ ὀρθρίζω, rise early in the morning, rise early. ¹⁸ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁹ ἀναιρέω, take up, kill.

Εἰσῆλθεν δὲ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην,¹ ὄντα 3
 ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ² τῶν δώδεκα. Καὶ ἀπελθὼν συνελάλησεν³ τοῖς 4
 ἀρχιερεῦσιν καὶ στρατηγοῖς⁴ τὸ πῶς αὐτὸν παραδῶ αὐτοῖς. Καὶ 5
 ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο⁵ αὐτῷ ἀργύριον⁶ δοῦναι. Καὶ ἐξωμολόγησεν⁷ 6
 καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν⁸ τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ⁹ ὄχλου.

Ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων,¹⁰ ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι¹¹ τὸ Πάσχα. Καὶ 7
 ἀπέστειλεν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπὼν, Πορευθέντες ἐτοιμάσατε ἡμῖν
 τὸ Πάσχα, ἵνα φάγωμεν. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομεν; 9
 Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσῃ¹²
 ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹³ ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς
 τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται.¹⁴ Καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ¹⁵ τῆς οἰκίας, 11
 Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,¹⁶ ὅπου τὸ Πάσχα
 μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ ἐκεῖνος¹⁷ ὑμῖν δείξει ἀνώγειον¹⁸ μέγα 12
 ἐστρωμένον·¹⁹ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ εὔρον καθὼς εἴρηκεν 13
 αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ² ἀριθμός, οὐ, ὁ, number, total. ³ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁴ στρατηγός, οὐ, ὁ, commander, general. ⁵ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁶ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁷ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁸ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ⁹ ἄτερ, without, apart from. ¹⁰ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹¹ θύω, sacrifice, kill. ¹² συναντάω, meet with, hence to happen. ¹³ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ¹⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁶ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ¹⁷ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she. ¹⁸ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ¹⁹ στρωννύω, spread, furnish.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσεν,¹ καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. 14

Καὶ εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ἐπιθυμία ἐπεθύμησα² τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν
μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν: λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ 16
αὐτοῦ, ἕως ὅτου³ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. Καὶ δεξάμενος 17
ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπεν, Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε⁴ ἑαυτοῖς:
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἀπὸ τοῦ γενήματος⁵ τῆς ἀμπέλου,⁶ ἕως 18
ὅτου³ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας 19
ἔκλασεν⁷ καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ
ὑμῶν διδόμενον: τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.⁸ Ὡσαύτως⁹ καὶ 20
τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνήσαι,¹⁰ λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ
διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδοὺ, ἡ 21
χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης.¹¹ Καὶ ὁ μὲν υἱὸς 22
τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὠρισμένον:¹² πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. Καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹³ πρὸς ἑαυτοὺς 23
τὸ τίς ἄρα¹⁴ εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.

Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία¹⁵ ἐν αὐτοῖς τὸ τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. Ὁ 24

δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν¹⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ
ἐξουσιάζοντες¹⁷ αὐτῶν εὐεργέται¹⁸ καλοῦνται. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως: ἀλλ' 26

¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ² ἐπιθυμέω, desire, long for. ³ ὅτου, until. ⁴ διαμερίζω, divide, distribute. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁷ κλάω, break. ⁸ ἀνάμνησις, εως, ἡ, remembrance, reminder. ⁹ ὡσαύτως, likewise. ¹⁰ δειπνέω, eat, dine. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² ὀρίζω, mark off by boundaries, determine. ¹³ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁵ φιλονεικία, ας, ἡ, contentiousness, dispute. ¹⁶ κυριεύω, be lord over, rule. ¹⁷ ἐξουσιάζω, have authority over, master. ¹⁸ εὐεργέτης, ου, ὁ, benefactor.

ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος:¹ καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ
 διακονῶν. Τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος² ἢ ὁ διακονῶν; Οὐχὶ ὁ 27
 ἀνακείμενος;² Ἐγὼ δὲ εἶμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δὲ ἐστε 28
 οἱ διαμεμενηκότες³ μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς⁴ μου: ἀγῶ διατίθεται⁵ 29
 ὑμῖν, καθὼς διέθετό⁵ μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ 30
 πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης⁶ μου καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς
 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπεν δὲ ὁ κύριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ, ὁ 31
 Σατανᾶς ἐξητήσατο⁷ ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι⁸ ὡς τὸν σῖτον:⁹ ἐγὼ δὲ ἐδεήθην¹⁰ 32
 περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ¹¹ ἡ πίστις σου: καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας
 στήριξον¹² τοὺς ἀδελφούς σου. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ 33
 ἔτοιμός¹³ εἶμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπεν, 34
 Λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,¹⁴ πρὶν¹⁵ ἢ τρίς¹⁶
 ἀπαρνήσῃ¹⁷ μὴ εἰδέναι με.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ¹⁸ βαλαντίου¹⁹ καὶ πήρας²⁰ καὶ 35
 ὑποδημάτων,²¹ μὴ τινος ὑστερήσατε;²² Οἱ δὲ εἶπον, Οὐθενός. Εἶπεν οὖν 36
 αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον¹⁹ ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν:²⁰ καὶ ὁ
 μὴ ἔχων, πωλήσει²³ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγοράσῃ μάχαιραν. Λέγω 37
 γὰρ ὑμῖν ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ Καὶ

¹ νέος, new, young. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ διαμένω, remain, continue. ⁴ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁵ διατίθεται, appoint, make. ⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁷ ἐξαίτέω, demand of, ask for. ⁸ σινιάζω, sift, prove by trials. ⁹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁰ δέομαι, ask, request. ¹¹ ἐκλείπω, fail, cease. ¹² στηρίζω, establish, fix firmly. ¹³ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁵ πρὶν, before, formerly. ¹⁶ τρίς, thrice, three times. ¹⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁸ ἄτερ, without, apart from. ¹⁹ βαλλάντιον, ου, τό, purse, money bag. ²⁰ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ²¹ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ²² ὑστερέω, lack, need. ²³ πωλέω, sell.

μετὰ ἀνόμων¹ ἐλογίσθη: καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος ἔχει. Οἱ δὲ εἶπον, 38

Κύριε, ἰδοὺ, μάχαιραι ὧδε δύο. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰκανόν ἐστιν.

Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος² εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν:³ 39

ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ 40

τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.⁴ Καὶ 41

αὐτὸς ἀπεσπάσθη⁵ ἀπ' αὐτῶν ὥσει⁶ λίθου βολήν,⁷ καὶ θείς τὰ γόνατα⁸

προσηύχετο, λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν⁹ τὸ ποτήριον τοῦτο 42

ἀπ' ἐμοῦ: πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω. Ὡφθη δὲ 43

αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων¹⁰ αὐτόν. Καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ,¹¹ 44

ἐκτενέστερον¹² προσηύχετο. Ἐγένετο δὲ ὁ ἰδρῶς¹³ αὐτοῦ ὥσει⁶ θρόμβοι¹⁴

αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, 45

ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς εὔρεν αὐτοὺς κοιμωμένους¹⁵ ἀπὸ τῆς λύπης,¹⁶

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε;¹⁷ Ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ 46

εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁴

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, ὄχλος καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν 47

δώδεκα, προήρχετο¹⁸ αὐτούς, καὶ ἡγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλεῖν αὐτόν. Ὁ 48

δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι¹⁹ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

¹ ἄνομος, lawless, without law. ² ἔθος, οὗς, τό, custom. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ πειρασμός, οὔ, ὁ, temptation, trial. ⁵ ἀποσπάω, draw away, withdraw.

⁶ ὥσει, like, about. ⁷ βολή, ἤς, ἡ, throw, casting. ⁸ γόνυ, ατος, τό, knee. ⁹ παραφέρω, carry away, remove. ¹⁰ ἐνισχύω, strengthen, invigorate. ¹¹ ἀγωνία, ας, ἡ, agony, anguish. ¹² ἐκτενέστερον, more earnestly. ¹³ ἰδρῶς, ὤτος, ὁ, sweat, perspiration. ¹⁴ θρόμβος, ου, ὁ, drop, clot. ¹⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ¹⁶ λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ¹⁷ καθεύδω, sleep. ¹⁸ προέρχομαι, go in front, precede. ¹⁹ φιλήμα, τος, τό, kiss.

παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον εἶπον αὐτῷ, Κύριε, εἰ 49
 πατάξομεν¹ ἐν μαχαίρα; Καὶ ἐπάταξεν¹ εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δούλον τοῦ 50
 ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν² αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 51
 εἶπεν, Ἐὰν³ ἕως τούτου. Καὶ ἀψάμενος τοῦ ὠτίου⁴ αὐτοῦ, ἰάσατο
 αὐτόν. Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν 52
 ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς⁵ τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, Ὡς ἐπὶ ληστήν⁶
 ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων;⁷ Καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' 53
 ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε⁸ τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. Ἄλλ' αὕτη ὑμῶν
 ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.

Συλλαβόντες⁹ δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον¹⁰ αὐτόν εἰς τὸν οἶκον τοῦ 54
 ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.¹¹ Ἀψάντων δὲ πῦρ ἐν 55
 μέσῳ τῆς αὐλῆς,¹² καὶ συγκαθισάντων¹³ αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν
 μέσῳ αὐτῶν. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη¹⁴ τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, 56
 καὶ ἀτενίσασα¹⁵ αὐτῷ, εἶπεν, Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. Ὁ δὲ ἠρνήσατο 57
 αὐτόν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ¹⁶ ἕτερος ἰδὼν 58
 αὐτὸν ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. Ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. 59
 Καὶ διαστάσης¹⁷ ὥσεί ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διῖσχυρίζετο,¹⁸ λέγων, Ἐπ'
 ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός¹⁹ ἐστίν. Εἶπεν δὲ ὁ 60

¹ πατάσσω, strike, smite. ² ἀφαιρέω, take away, smite off. ³ ἐάω, permit, allow. ⁴ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁵ στρατηγός, ου, ό, commander, general. ⁶ ληστής, ου, ό, robber, brigand. ⁷ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁸ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁹ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁰ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹¹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹² αὐλή, ης, ή, courtyard, enclosed open space. ¹³ συγκαθίζω, cause to sit down together. ¹⁴ παιδίσκη, ης, ή, maid, female servant. ¹⁵ ἀτενίζω, gaze, stare. ¹⁶ βραχύς, short, little. ¹⁷ διίστημι, pass, part. ¹⁸ διῖσχυρίζομαι, insist, maintain firmly. ¹⁹ Γαλιλαῖος, Galilean.

Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,¹ ἔτι λαλοῦντος
αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ.² Καὶ στραφεὶς³ ὁ κύριος ἐνέβλεψεν⁴ τῷ 61
Πέτρῳ. Καὶ ὑπεμνήσθη⁵ ὁ Πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν
αὐτῷ ὅτι Πρὶν⁶ ἀλέκτορα² φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ⁷ με τρίς.⁸ Καὶ ἐξελθὼν 62
ἔξω ὁ Πέτρος ἐκλαυσεν πικρῶς.⁹

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες¹⁰ τὸν Ἰησοῦν ἐνέπαιζον¹¹ αὐτῷ, δέροντες.¹² Καὶ 63
περικαλύψαντες¹³ αὐτόν, ἔτυπτον¹⁴ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων
αὐτόν, λέγοντες, Προφήτευσον. Τίς ἐστὶν ὁ παίσας¹⁵ σε; Καὶ ἕτερα 65
πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυτέριον¹⁶ τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ 66
γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον¹⁷ αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον¹⁸ αὐτῶν, λέγοντες, 67
Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν. Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ
πιστεύσητε· ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῇτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε. 68
Ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς
δυνάμεως τοῦ θεοῦ. Εἶπον δὲ πάντες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; Ὁ δὲ 70
πρὸς αὐτοὺς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐγώ εἰμι. Οἱ δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρεῖαν 71
ἔχομεν μαρτυρίας; Αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

¹ παραχρῆμα, immediately, instantly. ² ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁵ ὑπομνήσκω, remind, remember. ⁶ πρὶν, before, formerly. ⁷ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁸ τρίς, thrice, three times. ⁹ πικρῶς, bitterly. ¹⁰ συνέχω, hold fast, oppress. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ παίω, strike, hit. ¹⁶ πρεσβυτέριον, ου, τό, body of elders, assembly of elders. ¹⁷ ἀνάγω, lead up, restore. ¹⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin.

Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. **23**

Ἦρξαντο δὲ κατηγορεῖν¹ αὐτοῦ, λέγοντες, Τοῦτον εὕρομεν
διαστρέφοντα² τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους³ διδόναι,
λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν **3**
αὐτόν, λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ
ἔφη, Σὺ λέγεις. Ὁ δὲ Πιλάτος εἶπεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς **4**
ῥητοὺς, Οὐδὲν εὐρίσκω αἴτιον⁴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. Οἱ δὲ ἐπίσχον,⁵ **5**
λέγοντες ὅτι Ἀνασεῖ⁶ τὸν λαόν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας,
ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γαλιλαίαν **6**
ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γαλιλαῖός⁷ ἐστίν. Καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς **7**
ἐξουσίας Ἡρώδου ἐστίν, ἀνέπεμψεν⁸ αὐτὸν πρὸς Ἡρώδην, ὄντα καὶ
αὐτὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις.

Ὁ δὲ Ἡρώδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·⁹ ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν **8**
αὐτόν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἠλπιζέν τι σημεῖον ἰδεῖν
ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ **9**
οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, **10**
εὐτόνως¹⁰ κατηγοροῦντες¹ αὐτοῦ. Ἐξουθενήσας¹¹ δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρώδης **11**
σὺν τοῖς στρατεύμασιν¹² αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίζας,¹³ περιβαλὼν¹⁴ αὐτὸν

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² διαστρέφω, distort, pervert. ³ φόρος, ου, ὁ, tribute, tax. ⁴ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ⁵ ἐπισχύω, grow strong, persist. ⁶ ἀνασεῖω, stir up, incite. ⁷ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁸ ἀναπέμπω, send back. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ εὐτόνως, vigorously, vehemently. ¹¹ ἐξουθενέω, despise, ignore. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ ἐμπαίζω, mock. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe.

ἐσθῆτα¹ λαμπράν,² ἀνέπεμψεν³ αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Ἐγένοντο δὲ φίλοι ὁ 12
 τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων:
 προὔπῃρχον⁴ γὰρ ἐν ἔχθρᾳ⁵ ὄντες πρὸς ἑαυτούς.

Πιλάτος δὲ συγκαλεσάμενος⁶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν 13
 λαόν, εἶπεν πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὥς 14
 ἀποστρέφοντα⁷ τὸν λαόν: καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας⁸ οὐδὲν
 εὔρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον⁹ ὧν κατηγορεῖτε¹⁰ κατ' αὐτοῦ: ἀλλ' 15
 οὐδὲ Ἡρώδης: ἀνέπεμψα³ γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτόν, καὶ ἰδοὺ, οὐδὲν ἄξιον
 θανάτου ἐστὶν πεπραγμένον αὐτῷ. Παιδεύσας¹¹ οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. 16
 Ἀνάγκη¹² δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἐορτὴν ἓνα. Ἀνέκραξαν¹³ δὲ 18
 παμπληθεῖ,¹⁴ λέγοντες, Αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν:¹⁵ 19
 ὅστις ἦν διὰ στάσιν¹⁶ τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον¹⁷
 βεβλημένος εἰς φυλακὴν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος προσεφώνησεν,¹⁸ 20
 θέλων ἀπολύσαι τὸν Ἰησοῦν. Οἱ δὲ ἐπεφώνουν,¹⁹ λέγοντες, Σταύρωσον, 21
 σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπεν πρὸς αὐτούς, Τί γὰρ κακὸν 22
 ἐποίησεν οὗτος; Οὐδὲν αἴτιον⁹ θανάτου εὔρον ἐν αὐτῷ: παιδεύσας¹¹ οὖν
 αὐτὸν ἀπολύσω. Οἱ δὲ ἐπέκειντο²⁰ φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν 23
 σταυρωθῆναι: καὶ κατίσχουν²¹ αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ 24

¹ ἐσθῆς, ἦτος, ἦ, clothing. ² λαμπρός, bright, shining. ³ ἀναπέμπω, send back. ⁴ προὔπαρχω, exist before, have been already. ⁵ ἐχθρα, ας, ἦ, enmity, hostility. ⁶ συγκαλέω, call together. ⁷ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁸ ἀνακρίνω, examine, inquire into. ⁹ αἴτιος, ου, ὁ, causative of, responsible for. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ παιδεύω, teach, educate. ¹² ἀνάγκη, ης, ἦ, necessity, distress. ¹³ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁴ παμπληθεῖ, all together, all at once. ¹⁵ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹⁶ στάσις, εως, ἦ, standing, rebellion. ¹⁷ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁸ προσφωνέω, call to, summon. ¹⁹ ἐπιφωνέω, cry out, shout. ²⁰ ἐπικείμει, lie on, lie upon. ²¹ κατισχύω, overpower, prevail.

Πιλάτος ἐπέκρινεν¹ γενέσθαι τὸ αἴτημα² αὐτῶν. Ἀπέλυσεν δὲ τὸν διὰ 25
στάσιν³ καὶ φόνον⁴ βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ᾔτουντο: τὸν δὲ
Ἰησοῦν παρέδωκεν τῷ θελήματι αὐτῶν.

Καὶ ὡς ἀπήγαγον⁵ αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι⁶ Σίμωνός τινος Κυρηναίου⁷ 26
ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν, φέρειν ὀπισθεν⁸ τοῦ
Ἰησοῦ.

Ἦκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν αἱ καὶ 27
ἐκόπτοντο⁹ καὶ ἐθρήνουν¹⁰ αὐτόν. Στραφεῖς¹¹ δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς 28
εἶπεν, Θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς
κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ὅτι ἰδοὺ, ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς 29
ἐροῦσιν, Μακάριαι αἱ στεῖραι,¹² καὶ κοιλίαι¹³ αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ
μαστοὶ¹⁴ οἱ οὐκ ἐθήλασαν.¹⁵ Τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσιν, Πέσετε 30
ἐφ' ἡμᾶς: καὶ τοῖς βουνοῖς,¹⁶ Καλύψατε¹⁷ ἡμᾶς. Ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ¹⁸ 31
ξύλῳ¹⁹ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ²⁰ τί γένηται;

¹ ἐπικρίνω, decree, pronounce sentence. ² αἴτημα, τος, τό, request, petition. ³ στάσις, εως, ή, standing, rebellion. ⁴ φόνος, ου, ό, murder, slaughter. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ Κυρηνάιος, ου, ό, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁸ ὀπισθεν, behind, after. ⁹ κόπτω, strike, smite. ¹⁰ θρηνέω, lament, mourn. ¹¹ στρέφω, turn, am converted. ¹² στεῖρος, barren. ¹³ κοιλία, ας, ή, belly, womb. ¹⁴ μαστός, οῦ, ό, breast, nipple. ¹⁵ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁶ βουνός, οῦ, ό, hill, hillock. ¹⁷ καλύπτω, cover, veil. ¹⁸ ὑγρός, moist, green. ¹⁹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ²⁰ ξηρός, dry, withered.

Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι¹ σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.² 32

Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον Κρανίον,³ ἐκεῖ 33

ἐσταύρωσαν αὐτόν, καὶ τοὺς κακούργους,¹ ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ

ἀριστερῶν.⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγεν, Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασιν τί 34

ποιοῦσιν. Διαμερίζομενοι⁵ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον.⁶ Καὶ 35

εἰστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. Ἐξεμυκτῆρίζον⁷ δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς,

λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσεν, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ὁ

τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός.⁸ Ἐνέπαιζον⁹ δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, 36

προσερχόμενοι καὶ ὄξος¹⁰ προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ 37

βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ¹¹ 38

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν¹² Ἑλληνικοῖς¹³ καὶ Ῥωμαϊκοῖς¹⁴ καὶ

Ἑβραϊκοῖς,¹⁵ Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων¹⁶ κακούργων¹ ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων, Εἰ σὺ 39

εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτόν καὶ ἡμᾶς. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα 40

αὐτῷ, λέγων, Οὐδὲ φοβῆ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; Καὶ 41

ἡμεῖς μὲν δικαίως,¹⁷ ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν·¹⁸ οὗτος δὲ

οὐδὲν ἄτοπον¹⁹ ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγεν τῷ Ἰησοῦ, Μνήσθητί²⁰ μου, κύριε, 42

¹ κακοῦργος, ου, ό, criminal. ² ἀναιρέω, take up, kill. ³ κρανίον, ου, τό, skull. ⁴ ἀριστερός, left, on the left. ⁵ διαμερίζω, divide, distribute. ⁶ κλῆρος, ου, ό, lot, portion. ⁷ ἐκμυκτῆρίζω, ridicule, sneer. ⁸ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁹ ἐμπαίζω, mock. ¹⁰ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹¹ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ¹³ Ἑλληνικός, Greek, Greek. ¹⁴ Ῥωμαϊκός, Roman, Latin. ¹⁵ Ἑβραϊκός, Hebrew. ¹⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ¹⁷ δικαίως, righteously, justly. ¹⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁹ ἄτοπος, out of place, unusual. ²⁰ μνησκόμαι, remember, recall.

ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 43
 σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.¹

Ἦν δὲ ὥσει² ὥρα ἕκτη,³ καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 44
 ἐνάτης.⁴ Καὶ ἐσκοτίσθη⁵ ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη⁶ τὸ καταπέτασμα⁷ τοῦ 45
 ναοῦ μέσον. Καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Πάτερ, εἰς 46
 χεῖράς σου παραθήσομαι⁸ τὸ πνεῦμά μου· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν.⁹
 Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος¹⁰ τὸ γινόμενον, ἐδόξασεν τὸν θεόν, λέγων, 47
 Ὅντως¹¹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. Καὶ πάντες οἱ 48
 συμπαραγενόμενοι¹² ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν¹³ ταύτην, θεωροῦντες τὰ
 γινόμενα, τύπτοντες¹⁴ ἑαυτῶν τὰ στήθη¹⁵ ὑπέστρεφον. Εἰστήκεισαν δὲ 49
 πάντες οἱ γνωστοί¹⁶ αὐτοῦ μακρόθεν,¹⁷ καὶ γυναῖκες αἱ
 συνακολουθήσασαι¹⁸ αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

Καὶ ἰδοὺ, ἀνὴρ ὀνόματι Ἰωσήφ, βουλευτῆς¹⁹ ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ 50
 δίκαιος – οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμένος²⁰ τῇ βουλῇ²¹ καὶ τῇ πράξει²² 51
 αὐτῶν – ἀπὸ Ἀριμαθαίας²³ πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ προσεδέχετο²⁴
 καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ 52
 ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ καθελὼν²⁵ αὐτὸ ἐνετύλιξεν²⁶ αὐτὸ 53

¹ παράδεισος, ου, ὁ, paradise, Paradise. ² ὥσει, like, about. ³ ἕκτος, sixth. ⁴ ἕντος, ninth. ⁵ σκοτίζω, darken. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁸ παρατίθηναι, set before, entrust. ⁹ ἐκπνέω, breathe out, expire. ¹⁰ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ὄντως, really, indeed. ¹² συμπαραγίνομαι, come together with, help. ¹³ θεωρία, ας, ἡ, spectacle, sight. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ στήθος, ους, τό, breast, chest. ¹⁶ γνωστός, known, acquaintance. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹⁹ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ²⁰ συγκατατίθηναι, give a vote with, assent to. ²¹ βουλή, ἡς, ἡ, counsel, purpose. ²² πράξις, εως, ἡ, deed, function. ²³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁴ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁵ καθεαίρω, take down, pull down. ²⁶ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up.

σινδόνι,¹ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι² λαξευτῷ,³ οὗ⁴ οὐκ ἦν οὐδέπω⁵
οὐδεὶς κείμενος.⁶ Καὶ ἡμέρα ἦν Παρασκευή,⁷ σάββατον ἐπέφωσκεν.⁸ 54
Κατακολουθήσασαι⁹ δὲ γυναῖκες, αἵτινες ἦσαν συνελθλυθῦναι αὐτῷ ἐκ
τῆς Γαλιλαίας, ἐθεάσαντο¹⁰ τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. 56
Ὑποστρέψασαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα¹¹ καὶ μύρα.¹² Καὶ τὸ μὲν
σάββατον ἡσύχασαν¹³ κατὰ τὴν ἐντολὴν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, ὄρθρου¹⁴ βαθέος,¹⁵ ἦλθον ἐπὶ τὸ μνήμα,² 24
φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,¹¹ καὶ τινες σὺν αὐταῖς. Εὔρον δὲ τὸν 2
λίθον ἀποκεκυλισμένον¹⁶ ἀπὸ τοῦ μνημείου. Καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ 3
εὔρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι¹⁷ 4
αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ, ἄνδρες δύο ἐπέστησαν¹⁸ αὐταῖς ἐν
ἐσθήσεσιν¹⁹ ἀστραπτούσαις·²⁰ ἐμφόβων²¹ δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ 5
κλινουσῶν²² τὸ πρόσωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν
ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; Οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη· μνήσθητε²³ ὡς 6
ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, λέγων ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ 7
ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν, καὶ
σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν²³ τῶν 8
ρήμάτων αὐτοῦ, καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν 9

¹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ² μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ³ λαξευτός, hewn, hewn out of the rock. ⁴ οὗ, where, when. ⁵ οὐδέπω, not yet, still not. ⁶ κείμαι, lie, be laid. ⁷ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ⁸ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ⁹ κατακολουθέω, follow after. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ ἡσυχάζω, be still, be silent. ¹⁴ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ¹⁵ βαθύς, deep, early. ¹⁶ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁷ διαπορέω, be greatly perplexed or at a loss. ¹⁸ ἐφίστημι, stand over, come upon. ¹⁹ ἐσθής, ἡτος, ἡ, clothes. ²⁰ ἀστράπτω, flash, gleam. ²¹ ἐμφοβός, terrified, frightened. ²² κλίνω, cause to bend, bow. ²³ μνησκόμαι, remember, recall.

ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα¹ καὶ πᾶσιν τοῖς λοιποῖς. Ἦσαν δὲ ἡ 10
 Μαγδαληνῇ² Μαρία καὶ Ἰωάννα³ καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ
 σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν 11
 ἐνώπιον αὐτῶν ὥσει λῆρος⁴ τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν⁵ αὐταῖς. Ὁ 12
 δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν⁶ ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁷ βλέπει
 τὰ ὀθόνια⁸ κείμενα⁹ μόνα· καὶ ἀπῆλθεν πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ
 γεγονός.
 Καὶ ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην 13
 ἀπέχουσαν¹⁰ σταδίου¹¹ ἐξήκοντα¹² ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἥ ὄνομα Ἐμμαοῦς.
 Καὶ αὐτοὶ ὠμίλουν¹⁴ πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων¹⁵ 14
 τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν¹⁴ αὐτοὺς καὶ συζητεῖν,¹⁶ καὶ αὐτὸς ὁ 15
 Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο¹⁷ αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν 16
 ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγινῶναι αὐτόν. Εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς, Τίνες οἱ 17
 λόγοι οὗτοι οὓς ἀντιβάλλετε¹⁸ πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε
 σκυθρωποί;¹⁹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς, ὃ ὄνομα Κλεοπᾶς,²⁰ εἶπεν πρὸς αὐτόν, 18
 Σὺ μόνος παροικεῖς²¹ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ
 ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Τὰ 19
 περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου,²² ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης δυνατὸς ἐν

¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ² Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ Ἰωάννα, ας, ἡ, Joanna. ⁴ λῆρος, ου, ὁ, idle talk, empty talk. ⁵ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁶ τρέχω, run, exercise myself. ⁷ παρακύπτω, stoop to look, look. ⁸ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ⁹ κείμαι, lie, be laid. ¹⁰ ἀπέχω, received, obtain. ¹¹ στάδιον, οὔ, τό, stadia, length of a stadium. ¹² ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹³ Ἐμμαοῦς, ἡ, Emmaus. ¹⁴ ὁμιλέω, converse, speak. ¹⁵ συμβιβάνω, come together, come to pass. ¹⁶ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁷ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁸ ἀντιβάλλω, exchange, discuss. ¹⁹ σκυθρωπός, sad, gloomy. ²⁰ Κλεοπᾶς, ᾱ, ὁ, Cleopas. ²¹ παροικέω, live a stranger, sojourn. ²² Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth.

ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον¹ τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ· ὅπως τε 20
 παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου,
 καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων 21
 λυτροῦσθαι² τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ γέ³ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην
 ἡμέραν ἄγει σήμερον ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκες τινες ἐξ 22
 ἡμῶν ἐξέστησαν⁴ ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαί⁵ ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ μὴ 23
 εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἤλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν⁶ ἀγγέλων
 ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. Καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ 24
 τὸ μνημεῖον, καὶ εὔρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον· αὐτὸν δὲ
 οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπεν πρὸς αὐτούς, Ὡ⁷ ἀνόητοι⁸ καὶ βραδεῖς⁹ τῇ 25
 καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται· οὐχὶ ταῦτα 26
 ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; Καὶ 27
 ἀρξάμενος ἀπὸ Μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν¹⁰
 αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν 28
 κώμην οὗ¹¹ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο¹² πορρωτέρω¹³
 πορεύεσθαι. Καὶ παρεβιάσαντο¹⁴ αὐτόν, λέγοντες, Μείνον μεθ' ἡμῶν, 29
 ὅτι πρὸς ἐσπέραν¹⁵ ἐστίν, καὶ κέκλικεν¹⁶ ἡ ἡμέρα. Καὶ εἰσῆλθεν τοῦ
 μεῖναι σὺν αὐτοῖς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι¹⁷ αὐτὸν μετ' αὐτῶν, 30
 λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησεν, καὶ κλάσας¹⁸ ἐπεδίδου¹⁹ αὐτοῖς. Αὐτῶν δὲ 31

¹ ἐναντίον, in the sight of, before. ² λυτρόω, ransom, liberate. ³ γέ, indeed, at least. ⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁵ ὄρθριος, early in the morning. ⁶ ὀπτασία, ας, ἡ, vision, supernatural appearance. ⁷ ὦ, Oh! omega. ⁸ ἀνόητος, foolish, thoughtless. ⁹ βραδύς, slow. ¹⁰ διερμηνεύω, translate, interpret. ¹¹ οὗ, where, when. ¹² προσποιέω, pretend, regard. ¹³ πόρρω, far (away), far. ¹⁴ παραβιάζομαι, urge strongly, prevail upon. ¹⁵ ἐσπέρα, ας, ἡ, evening. ¹⁶ κλίνω, cause to bend, bow. ¹⁷ κατακλίνω, make to lie down, recline. ¹⁸ κλάω, break. ¹⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in.

διηνοίχθησαν¹ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν: καὶ αὐτὸς ἄφαντος²
ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν 32
καιομένη³ ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν¹ ἡμῖν
τὰς γραφάς; Καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, 33
καὶ εὗρον συνηθροισμένους⁴ τοὺς ἑνδεκα⁵ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, 34
λέγοντας ὅτι Ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως,⁶ καὶ ὤφθη Σίμωνι. Καὶ αὐτοὶ 35
ἐξηγοῦντο⁷ τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει⁸ τοῦ
ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ 36
λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Πτοηθέντες⁹ δὲ καὶ ἔμβοβοι¹⁰ γενόμενοι 37
ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι¹¹ ἐστέ, καὶ 38
διὰ τί διαλογισμοὶ¹² ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Ἴδετε τὰς 39
χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι: ψηλαφήσατέ¹³ με
καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα¹⁴ οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε
ἔχοντα. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν¹⁵ αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. 40
Ἔτι δὲ ἀπιστούντων¹⁶ αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν
αὐτοῖς, Ἔχετε τι βρώσιμον¹⁷ ἐνθάδε; Ὅι δὲ ἐπέδωκαν¹⁹ αὐτῷ ἰχθύος²⁰ 42
ὀπτοῦ²¹ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου²² κηρίου.²³ Καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν 43

¹ διανοίγω, open up completely, open fully. ² ἄφαντος, invisible, disappearing. ³ καίω, burn, ignite. ⁴ συναθροίζω, gather, bring together. ⁵ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁶ ὄντως, really, indeed. ⁷ ἐξηγέομαι, explain, describe. ⁸ κλάσις, εὖς, ἡ, breaking, fracturing. ⁹ πτοέω, terrify, scare. ¹⁰ ἔμβοβος, terrified, frightened. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² διαλογισμός, οὖ, ὁ, reasoning, questioning. ¹³ ψηλαφάω, touch, handle. ¹⁴ ὀστέον, τό, bone. ¹⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹⁷ βρώσιμος, eatable, suitable for food. ¹⁸ ἐνθάδε, within, here. ¹⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ²⁰ ἰχθύς, ὄς, ὁ, fish. ²¹ ὀπτός, roasted, baked. ²² μελίσσιος, coming from bees. ²³ κηρίον, οὖ, τό, honeycomb.

ἔφαγεν.

Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὧν σὺν ὑμῖν, 44
 ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως καὶ
 προφήταις καὶ ψαλμοῖς¹ περὶ ἐμοῦ. Τότε διήνοιξεν² αὐτῶν τὸν νοῦν,³ 45
 τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς: καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Οὕτως γέγραπται, καὶ 46
 οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστόν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ
 ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν⁴ καὶ ἄφεσιν⁵ 47
 ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἱερουσαλήμ. Ὑμεῖς δέ 48
 ἐστε μάρτυρες τούτων. Καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ 49
 πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς: ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως
 οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.⁶

Ἐξήγαγεν⁷ δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν:⁸ καὶ ἐπάρας⁹ τὰς χεῖρας αὐτοῦ 50
 εὐλόγησεν αὐτούς. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς, διέστη¹⁰ 51
 ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες 52
 αὐτόν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης: καὶ ἦσαν διὰ 53
 παντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες¹² καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

¹ ψαλμός, οὗ, ὁ, song of praise, psalm. ² διανοίγω, open up completely, open fully. ³ νοῦς, ὁ, mind, reasoning faculty. ⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁵ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁶ ὕψος, ους, τό, height, heaven. ⁷ ἐξάγω, lead out. ⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁹ ἐπαίρω, lift up, raise. ¹⁰ διίστημι, pass, part. ¹¹ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹² αἰνέω, praise.